

ISTEN KÖZELÉBEN

ELMÉLKEDÉSEK

IRTA

P. CHARLES S. J.

FORDITOTTA

GÁLFFY LÁSZLÓ S. J.

III. KÖTET.

BUDAPEST, 1926.

KORDA R. T. KIADÁSA

VIII., MIKSZÁTH KÁLMÁN-TÉR 3.

ISTEN KÖZELÉBEN

ELMÉLKEDÉSEK

ÍRTA
P. CHARLES S. J.

FORDÍTOTTA
GALFFY LÁSZLÓ S. J.

III. KÖTET

BUDAPEST 1926
KORDA R. T. KIADÁSA. VIII, MIKSZÁTH KÁLMÁN-TÉR 3.

212/1926.

Imprimi potest.

Budapestini, die 28. februarii 1926.

ADALBERTUS CSÁVOSSY S. J.

Praep. Prov.

Nihil obstat.

FRANCISCUS ZSIROS S. J.

censor dioecesanus.

Nr. 1722.

Imprimatur.

Strigonii, die 17. Junii, 1926.

JULIUS MACHOVICH

vicarius generalis.

BEVEZETŐ.

Ubi sum ego.

Ahol én vagyok.

A jelen élet a jövőendő örök életnek előkészítése és próbaideje sokkal mélyebb értelemben, mint gondolnók. Előkészítése nem csupán azért, mert jó és rossz cselekedeteink fejében a túlvilágon jutalmat és büntetést kapunk, hanem azért is, mert már itt a földön megkezdjük azt, amit az örökkévalóságban teszünk. Szokások fejlődnek bennünk, elveket érlelünk és szeretetet élesztünk, lelkünkben, és mindez már jóval halálunk órája előtt kialakítja lelkünk egyéni arculatát s a választott vagy karhozott vonásait vési bele.

Tehát csak egy a fontos ránk nézve: az hogy beletanuljunk a boldogok életmódjába, hogy begyakoroljuk a választottak szerepét. A bennünk lakozó isteni kegyelem már itt a földön a jövő megdicsőülés kezdete; a hit pedig forrása Isten színről színre való szemléletének, és a szeretet megteremti a tökéletes egységet a mi akaratunk és az isteni akarat között, s ezt az egységet a halál sem szakíthatja szét. Az egész lelki élet nem egyéb tehát, mint Isten megtalálásának művészete. Nagyon jól tesszük, ha erre a célra munkaterveket készítünk, ha megvonjuk életünk pontos útirányát, de a legfontosabb az, hogy *aljus-*

~~sunk~~ a célhoz. Nem a törekvések és szándékok, hanem az eredmények mutatják meg, mit érnek a módszerek.

Krisztust, Istent meg kell találunk! Szent Ignác világosan és határozottan megmondja, hogy imádságunk akkor jó, ha eljut ehhez a célhoz, és hogy *hiábavaló aggodalmaskodás* (Exerc. spir., additio 4.) volna minden törekvés, mely másra irányítaná az imát vagy nem hagyná megnyugodni ezen a boldog állomáson. Isten ugyanis éppen arra ~~vár~~ számunkra, hogy utunk célja legyen és ha a végtelenhez eljutottunk, nincs más tennivalónk, mint hogy önátadással megnyugodjunk benne... Istent megtalálni nem közönséges tudomány, de mégis számos út vezet hozzá. És talán az együgyű kis gyermekek apró lépéseikkel hamarabb megjárják ezeket az utakat, mint mi.

Ami nekünk különösen nehéz, az az, hogy újból egyszerűek legyünk és hogy jól meglesztult szemmel nézzük a dolgokat. Nehéz megadást tanúsítanunk s nem nyugtalankodnunk, ha korlátozva érezzük magunkat és ha úgy látjuk, hogy Isten keményen bánik velünk vagy távol van tőlünk. Ilyenkor ingadozunk, a lázongásból a lemondásba esünk és a gyengeségből, gerinctelenségből a kevélységbe, holott ha egyszerűen térdre borulnánk a mi egyetlen Megváltónk előtt, talán megtalálnók a világossággal együtt lelkünk egyensúlyát is. Ha megtörnök ellenállásainkat, találkozhatnánk az Örökkévalóval.

*

Az elmélkedések e harmadik csoportja azt akarja megmutatni, hogy Istenhez lehetséges eljutni, és a föltételek előre meg vannak állapítva. Vannak áldozatok vagy inkább van egy teljes tökéletes áldozat, mely Istenhez vezet. S hiába próbáljuk magunkat ez áldozat alól kivonni: ez az áldozat a lemondás, a szegénység, az önmeg-

tagadás. A lelki élet követelményei határozottak. A közép-szerűség kedvelői saját kárukon tanulják meg ezt az igazságot.

Hogyan közeledhetünk mi Istenhez s hogyan közeledik ő felénk: ez volt az első két kötet tárgya. Most azt akarjuk megmondani, hova vezet bennünket Isten, hogy az ő kegyelme, mily végleges célhoz igyekszik irányítani akaratomkat. Nincs más úli cél, mint Isten. Végteére is mindenki az Üdvözítőhöz jut. És ha lelki állapotunk meg-egyezik az ő szent akaratával, akkor ez a végső találkozás az örök élet; ha pedig vétkes akaratunk szembe-helyezkedik az övével, akkor ez a találkozás a kárho-zalba vezet. Tehát egész életsorsunk válaszúton van. Hogy előkészítsük lelkünkben a végleges életirányt az örökkévalóság számára, szükséges, hogy a csendben nyugodtan elmélkedjünk; és hogy az elengedhetellen áldo-zatokat magunkra vegyük, jó, ha megfontoljuk az áldo-zatok jelentőségét.

Ha valakinek úgy látszik, hogy e sorokban egyik vagy másik mondat éles és kemény, ne gondolja, hogy azt valamiféle megvetés sugalmazta. Mi, mai emberek bizonyára nem érünk többet, mint őseink, de szívesebben vesszük, mint ők, hogy kertelés nélkül élénk állítsák a színigazságot. Az olyan vallás, melyben alkudozni lehetne s amely árendeményekkel kecsegtetne, határozottan elűtne Krisztus szellemétől s nem aratna nálunk sem más sikert, mint csendes szánakozást. Miért ne mondanók ki nyu-godtan, hogy az igazi keresztény élet követeléseí határ-talanok és, hogy Istennek a bennünk lakozó kegyelem mértéke szerint szolgálhassunk, le kell törnünk a mi kis nézőpontunkra támaszkodó önzésünket s örvendenünk kell, hogy a megváltás nagy művében valami hasznunkat vehetik.

E kis elmélkedések formáján pedig semmit sem változtattunk. Csalódni fognak azok, akik lírai ömlengést vagy polémiát keresnek bennük. A tartós lírai hang hamar nevetségessé válik; imádságunknak tartósnak, állandónak kell lennie, tehát jelentős kárára volna, ha a lírai formában akarna érvényesülni. Ha szívünk mélyéből kibékültünk minden kötelességünkkel, ha a komor környezet, igénytelen helyzet és a száraz tennivaló nem akadályoz bennünket az imádságban, akkor megkezdettük az állandó imádságot és nem szűnünk meg Istent megtalálni. A pusztaságban megtalálhatunk mindent vagy semmit sem, a szerint, hogy milyen vágyak hajtják lelkünket. Aki ott mulatságot és lakomát keres, az éhen pusztul, aki a magány és béke után vágyódik, az visszamegy oda, mint a jól védett menedékhelyre.

Az isteni kegyelem szívünkbe oltotta a vágyat, hogy Istenhez mindenáron eljussunk. Mi az ő aklának juhain vagyunk, az ő házának gyermekei, a szőlőtő vesszői az Ige tanúi, az evangélium apostolai. Lehetetlen lelkünk tökéletességét elérnünk, ha nem jutunk el az örökkévaló, eleven állomáshoz, a Megváltóhoz, az Ember Fiához.

E három kötetben csak száraz kenyérdarabkákat adtunk. De talán mint hajdan Galileában, az Úr Jézus áldása ezeket is átváltoztatja a sok ismeretlen keresztény erényeire való tekintetből. Legyen áldott érte előre is.

Louvain, Xavéri szent Ferenc ünnepén, 1923-ban.

P. Charles S. J.

I.

*Usque ad summum.
Színig.*

Hogy nehézkes lelki életem lendületet kapjon, volna akár tízezer tanító is számomra. Körülvesznek a hősi példaképek és számtalan életrajzban előttem áll a dicső nagyságok tündöklése. S miért hagy engem mégis hidegen mindez a lelkes rajongás? Nincs-e igazam, Istenem, ha az én egyhangú életemben s az én rövidlélekzetű törekvéseimmel nem a hegycsúcsok megmászását próbálom meg, hanem az én kis prózai és feltűnésnélküli világomban keresem tökéletességem mértékét. Sohasem mondtad, Uram, hogy: boldogok az ábrándozók. Tehát evangéliumodban sem keresem a főszerepeket, hanem az igénytelen szolgálat útját. Úgy látom, hogy ez való nekem, és ilyen szerepet tolakodás nélkül magamra vállalhatok.

Mikor Kánában kinyilatkoztattad isteni hatalmadat, hogy tanítványaid hitét megerősítsed, mikor a vizet borrá változtattad, a fal mellé állított nagy kővedrek mellett ott voltak a hallgatag szolgák. Azt hiszem, Uram, hogy ezek a hűséges és figyelmes szolgák megtaníthatnak engem kötelességemre. Ott álltak csendben és Szűz Anyád, ki ismer téged, odaszólt nekik szinte titokban: tegyétek, amit nektek mondani fog. S azok megértették az utasí-

tást. Mikor pedig elhangzott a parancs, hogy: töltsétek meg a vedreket vízzel, szó nélkül, egyszerre megtöltötték azokat — *színig*. — Íme ez volt az egész tennivalójuk és ez elég volt. Nem lehetett kívánni tőlük egy cseppel sem többet.

Színig — ez a szó is a tökéletességet jelenti! Akarod-e, Istenem, hogy ez legyen az én jelszavam is, a mi jelszavunk? Csak színtelen, íztelen vizet öntöttek a vedrekbe; nem volt egyebük. De az ő szegénységükön annál jobban felragyogott a te hatalmad. Nekem sincs egyebem, mint akaratom, vágyaim, napjaim és eszlendőim, mindez, amit én beleönthetek az örökkévalóság kövedreibe, szintén íztelen, színtelen, nincsen illata, sem zamalja. Néha megdöbbenek, ha látom, hogy életem némelyik szakszáról csak jelentéktelen szürkéséget látok emlékezetemben. Napjaim úgy folytak le, mint a semmirevaló víz a kömedencékbe. Vágyaim is szétömlöttek dicstelen törekvéseimre és még hűséges kitartásomban sem találok fénylő pontokat.

Színig! — De legalább teljesíthetem kötelességemet *színig* és nem szabad megnyugodnom csak akkor, ha már nem tehetek többet. Vízet is lehet királyi magatartással önteni, amint az egyszerű feladatot is lehet tökéletesen végezni.

Ha magamra tekintek, látom, hogy nem öntöttem *színig* a vedret. Hanyagságból vagy fősvényiségből nem adtam oda mindazt, amit adhattam volna; magamnak tartottam fenn az életem fölött való rendelkezést, a helyett, hogy neked engedtem volna át. Meg akartam őrizni szabadságom irányítását és a képességet, hogy elhagyhasalak, mihelyt érzem, hogy végtelen tökéletességed nyomasztólag hat reám. Azt mondtam magamban: vigyázunk, nehogy sokat adjunk, nehogy túlozzunk az önfel-

áldozásban és elveszítsünk valami jogos alkalmat az élvezetre. Hiszen te sem mondtad azoknak a szolgálknak, hogy az edényeket *színig* töltsék meg. Rájuk hagytad, hogy értsék meg maguktól parancsaid értelmét.

Mit jelent az, hogy valami kötelességet *teljesítünk*? Miért volna szükséges egészen a lehetőség határáig menni? Vajjon köteles vagyok-e mindig a jobbat tenni? Talán elrontom az Isten művét, ha elvonom a fölséges Úrtól azt, amit különben sem követel? Ime a hamis bölcsesség így okoskodik és szónokol lelkemben, ha a fölött kell döntenem, hogy mennyit adjak neked, Istenem; okoskodik és én hallgatom s azon mesterkedem, hogy megtaláljam a kényelmes kis megoldásokat, hogy megmentsem a látszatot és ne áldozzak föl többet, mint amennyit kell... És ezek az átkozott habozások, halogatások, ezek a beteges méregetések megakadályozzák, hogy szabad legyek és hogy életembe a lehető legtöbb hűséget öntsem.

Színig! — *Színig*, méregetés nélkül; mint a kis gyermekek, kik egész szívvel szeretnek, kik ökölbe szorított kézzel alszanak, minden erejükből futnak, teljes őszinteséggel kacagnak és bőségesen könnyezve sírnak. Azért olyan színtelen, értelmetlen az életem, mert semmiben sem vagyok *teljes*. Azért látszik életem nagy felkiáltójelnek vagy félénk dadogásnak, mintha szüntelen elharapnám a mondat felét, csupa esetlenség, balfogás az egész. Boldogok, akik az Úr elé állnak és azt mondják neki; Ime, életem évei, mint a kövedrek a százados fal mentén egyenként! S én betöltöm azokat, Uram, *színig* visszatartás, vonakodás nélkül, örök fogadalmaimmal, betöltöm azokat teljesen hűségemmel. Tied lesz mind egytől-egyig s azután te töltöd be életemet, te veled lesz tele.

Töltsük be tehát *színig* a rideg, hétköznapi kötelességet, az önfeláldozást, a munkát! Be kell töltenem lel-

kemet világossággal, amennyi csak belefér; meg kell töltenem akaratomat eleven, erős szeretettel és emlékezetemet tiszta gondolatokkal, örök emlékekkel. Oda kell adnom minden erőmet tennivalómnak, egész életemet felebarátomnak! Mert ez az én igazi üdvösségem és a te igazi dicsőséged, Uram! Szükséged van csordultig tele szívekre. A kánai kővedrekben is mindent átváltoztattál csodás borrá... Add, hogy megértsem evangéliumodat s belássam, hogy elveszítem mindazt, amit kívüled őrzök meg magamnak. Át kellene adnom neked minden kincsemet s akkor megtudnám, mit jelent az, hogy te vagy az Úr és hogy minden jó tőled árad ránk; és a te kegyelmed olyan értéket adna színtelen, íztelen erényeimnek, hogy választottaid mind örvendeznének fölötte.

Van-e nagyobb oktalanság, mint a tiszta vizet gyűjtögetni, tartogatni, holott a forrás kifogyhatatlan? Van-e nagyobb esztelenség, mint magunknak tartogatni gyatra életünk szüntelen folyó áramát a helyett, hogy egy nagylelkű mozdulattal visszavonhatatlanul mindent átadnánk Istennek. Magam előtt látom azokat a kánai szolgákat, amint tekinteted rájuk irányul és ők végrehajtják parancsaidat. Látom őket, amint biztos kézzel, tétovázás nélkül tele öntik a kővedreket színi, és lelkem azt sugallja, hogy kegyelmed által talán én is megérthetem ennek az igénytelen jelképnek végtelen értelmét.

II.

*Aedificantes.
Az építők.*

Az építészet legszebb elmélete sem nyújt senkinek hajlékot, s ha valaki eső elől menedéket keres, egy ültökopott pajta többet ér neki, mint Vitruvius könyve. Nem

elég csak ismeretet gyűjteni, gondolkozni, elképzelni vagy következtetéseket levonni, hanem meg kell fogni a vakoló kanalat, hozzá kell látni az építőmunkához, mert ez a mi feladatunk. A mi műveink után fognak bennünket megítélni.

Az építés pedig fáradsággal jár. Bámulom, de nem értem azokat, akik az Isten szolgálatáról úgy beszélnek, mintha az csak valami elragadó költői élmény, magasztos megittasulás volna. Az építők keze megkérgesedik a durva téglától és a vakoló eszközök hosszú használatától, ujjaiakon kemény bütykök támadnak s körmük eldurvul. A kő bizony ellenálló, érdes és nehéz; ütni, vágni kell, hogy hasznavehető legyen — s magától nem fekszik oda a neki szánt helyre.

Megértettem-e ezt a komoly leckét? Gyerekes gondolkozással azt hiszem talán, hogy szószaporítással is lehet építeni, vagy mint a régi mesebeli hősök, kik belefújtak a sípba és az épület kinőtt a földből.

Idegenkedem a kemény munkától. Minek is kell ütni azt a szöveget, hogy bemenjen a falba? Nem lehetne ugyanazt rábeszéléssel is elérni? Vagy nem volna-e elég a nyomás, minek oda ütés? Nem lehetne-e lassan lekoptatni a kőnek kiálló, felesleges részét, a helyett, hogy a vésővel leütnők? ... Nem lehetne-e kalapács és zaj nélkül, minden erőszakot és ütődést elkerülve építeni, egyszerű elhatározással vagy kívánsággal? ...

Ilyen oktan ábrándozásban élnek azok, akik félnek a valóságtól. Istenem, add, hogy szeressem a kemény munkát. Én magam is építőkö vagyok, de nincs még rendes formám, sok rajtam az érdes hiba, sok szeszélyes vágyam és kúsza, szabálytalan szándékom, törekvésem van. Itt állok előtted Uram mindenestül és várnom kell, hogy kegyelmed munkája által kialakuljon belőlem az

alkalmas és tartós gránitkő az örökkévalóság számára. Gondviselésednek hosszú ideig kell törnie ellenállásomat, hogy kiszakítsad belőlem mindazt, amit nem akarok önként elhagyni. Ez a kemény művelet kegyetlennek látszik: vésőd hirtelen, éles ütései néha lázongásba hozták egész valómat. Régóta kovácsolsz rajtam, s azt is gondoltam, hogy kegyetlenül éppen az én nyomorúságomra veletted magadat, mintha féltékeny lettél volna mindenre, amit kívántam s mintha más gondod sem lett volna, csak hogy óhajaimat megghiúsítsad. Uram, így gondolkoztam. Nagy oktalanság volt, igaz, de a látszat ellened szólt, és nagyon okosnak kell lennie annak a kőnek, amelyik nem őriz meg semmi bosszús haragot a munkás ellen, aki üti és vágja. S nekem nem volt meg ez az okosságom. Panaszkodásaimból meg lehetett mérni oktalanságom nagyságát. Mindig hajlandó vagyok hinni, hogy a vad és nyers állapot a rendes formám és hogy veszedelmes ellenségem mindenki, aki formálni s csiszolni igyekszik engem. Szent kegyelmeddel megkísérlem, hogy nem tiltakozom többé és nem ragaszkodom az én érdes szögletességemhez s nem törekszem kikerülni kalapácsütéseidet.

Az építők! — Te vagy az építő, de nekem is annak kellennem. Nem elég, ha átengedem magamat, hogy tegyenek velem valamit. Azt akarod, hogy hathatósan tevékeny legyek s építsek. Igen unalmas munkát kívánsz tőlem! Százszor is ugyanazt a mozdulatot! S az igénytelen építőkövek is egyformák és a fal, melyet alkotnak, mindenütt egy vonalban emelkedik. Nem valami magaslatos erény-tervezeteket kívánsz, hanem valóságos erénypróbákat, gyakorlatokat. Tehát maradandó művet kell hátrahagynom, én magam pedig felőrlődhetem a munkában. Istenem, építsünk együttesen szilárd erényeket!

Aligha értettem meg valaha annak a jó régi, papos

szónak az értelmét, hogy: *épületes*. Azt hittem, mást nem jelent, mint tartózkodó, óvatos, csendes... Nem hallottam ki a szólagokból az építők szerszámának csörrenését, nem vettem észre kívánságodat, hogy építőnek kell lennem s határozott rendben kell sorra építenem jó cselekedeteimet napról-napra. S ime, úgy látom, hogy nincs lelkemben semmi szilárd és nincs tevékenységemben semmi biztos törekvés. Tudsz-e egyáltalán valamit építeni az én gyatra gyöngeségemmel? Nem kell-e előre is lemondanom róla, hogy az ég felé emelhessek valami szilárd épületet az én nehézkes tehetetlenségemből, a szétmálló agyagból? Nem. Mert palotákat, templomokat, egész városokat lehet századokra építeni égetett földből. Csak engedje magát a föld jó keményre verni s jól kiégetni, akkor eltűnik szétmálló puhasága s oly szilárdan áll, mint a gránitszikla. Tehát gyöngeségem nem akadály, ha átadom magamat kezedbe, hogy jól megkeményíts s hogy a tűzkohóba tégy. Így azután megörzöm a formát, melyet kegyelmed önlött belém, akkor is, midőn hűségemet tűzpróbára teszed.

Igaz, hogy nehézkes vagyok, nehézkesebb, mint gondolnám vagy még inkább, mint mások gondolnák, s úgy látszik, hogy nem emelkedhetem a magasba, főleg pedig nem maradhatok a lelkies istenimádás magaslatán. De arra gondolok, Istenem, hogy a te templomaiddban is kövek, nehéz kövek keresztlezik egymást a csúcsívekben és az üvegfestmények merészen felnyuló, finom vonalainál. És ime, azok a nehéz kövek egészen jól betöltik szerepüket ott fenn, a fejünk fölött, mert összetartja őket az egész építmény. — Így talán én is alázatosan remélhetem, hogy megállom helyemet, ha azokra támaszkodom, akik jól betöltik helyüket Egyházadban vagyis a próféták és apostolok alapzatára s az ismerős vagy ismeretlen

léllekre, kik imádkoztak értem, s különösen a szeglet-köre, mely a boltozat egész súlyát tartja, a szeglet-köre, melyet az Atya adott nekünk a te személyedben, isteni Megváltónk! Tehát remélem, hogy a te üdvözítő nagy tervedre, irgalmadra támaszkodva, én sem leszek méltatlan kő épületedben és lehet valami szerepem a mennyei Jeruzsálemben, örök művedben. Nem vonakodom tartós, hűséges kő lenni, de én nem tudom magamat elhelyezni. Életem értelmét a te kezedből kapom meg. Egyedül te tudod, hogy mire való vagyok és milyen szándékoknak felel meg életem a te dicsőséged összhangjában.

III.

Beati qui lugent.

Boldogok, akik sírnak.

Bevallom, Uram, hogy ez a mondat keménynek látszik előttem. Megesett, hogy félttem tőle. Nem mertem szembenézni igazságoddal. Valótlannak, nyugtalanítóknak láttam, mint valami rémképet. Ha a halál letöri a zsenge gyermekéletemet, csak nem mondhatom a síró anyának, hogy boldog. Ha a kis tüdőbajosok sápadt, vértelen arcát ott látom a fehér párnákon, nem merem mondani, hogy e kis betegek boldogságot szereznek zokogó szüleiknek. Istenem, igen sokszor kell gyászolókat vigasztalnom s mondd, vajjon hirdethetem-e kegyetlenség nélkül evangéliumi jóhíradet a bánat közepette és mondhatok-e szerencsekívánatokat az általános részvét idején? Úgy tudom, hogy a *boldogság* hangoztatása csak a lázongást fokozná s úgy hangzanék, mintha nevelés sértené meg az igazi szenvedést. Mert szenvedünk. Istenem, sokat szenvedünk e földön és az emberi nem szüntelen gyászol és sír,

mert a halál sem szűnik meg csapásait oszlogatni különféle formában.

Jöjj velem, Uram, tekintsünk be a gyászoló hajlékba, ahol a testvérek, az atya és az anya zokognak. Nézzük meg azt a családot, ahonnan a gyermekeket egymás után mindig nagyobb koporsóban vitték ki a temetőbe. S ez legyen a boldogság otthona? Miért fosszuk meg a szerencsétleneket az egyetlentől, amihez nyomoruságukban ragaszkodnak: attól, hogy joguk van síralni bánatukat? Miért mondjuk nekik — hiszen oly furcsán hangzik — miért mondjuk nekik, hogy irigylésreméltók és hogy nem tudják, mi az ő boldogságuk?

Uram, ki hajdan megmagyaráztad apostolaidnak otthon, a csendben példabeszédeid rejtett értelmét, mondd, mit jelentenek a te meglepő szavaid, és lüntesd el a botránykozást, melyet a látszólagos kegyetlen ellentmondás támaszt. Gondolom, hogy aligha értettem meg máig is valamit a könnyek boldogságából, s ha nem értek meg valamit, mindjárt kész vagyok a következtetéssel, hogy nincs is mit megértenem.

Boldogok, akik sírnak! — Tehát sírhatunk a nélkül, hogy rosszat lennénk vagy hogy a tökéletességet megsértenők. Könnyei miatt senkit sem lehet lebecsülni. Azt hiszem, mikor e szavakat mondtad, az akkori világ nem adott mindenütt igazat állításodnak. A sírást gyöngésszámba vették. És ha te boldogságnak nevezted, ezáltal legalább lemostad róla a szégyent és megengedted, hogy őszinték lehessünk. A te tanításod nem azt mondja, hogy a sírás rossz. Te elveted a stoikusok ridegségét, akik oktalanságot látnak a bánatos könnyekben. Te nem tiltod meg az anyáknak, hogy sirassák halandó gyermeküket. Te nem a logikával s nem a szofizmákkal akartad meggyógyítani sebeinket, te boldoggá avattad a könnyeket s

mindenekelőtt megengeded, hogy hadd folyjanak azok akár bőségesen is. Annyira hozzászoktunk a te jósággal és gyöngédséggel teli bölcs bánásmódodhoz, hogy eszünkbe sem jut megköszönni tanításodat, mely által szenvedéseinkről letörölted a gyöngeség és gyávaság látszatát is, lelkiismeretünkben pedig eltávolítottál minden keserű szemrehányást.

De ez még nem minden. Te sohasem mondtad, hogy a szenvedés nem fáj, te csak azt mondtad, hogy akik sírnak, azoknak a te vigasztalásodra külön jogcímük van. Megígérted nekik, hogy irántuk a te igazságosságod részvétellel lesz és szigorúságod élet nem érzik. Ha valaki szerencsétlen, az már valamiképpen olyan, mintha érdemet szerzett volna. S akik sokat sírtak, azok szeméből a te ítéleteid nem egy könnyen fakasztanak újabb könnyeket.

Megköszönöm, hogy ilyen evangéliumi jó hírt rejtettél el nyomorúságunkban s hogy megtanítottál bennünket nem arra, hogy a szenvedés élvezet, hanem, hogy abból éltető remény fakad, és védelemre, oltalomra számíthat. A bánatos szenvedők védve vannak kemény ítéleteidtől s az őszinte könnyek is megteremthetik azt, ami különben csak a magábavonult, kitartó, erényes élet gyümölcse.

A te bölcseséged igazán összhangzó és egyensúlyozott, de mi nagyon lassúk vagyunk a hitben és hogy boldogságaidat jól megértsük, szükségünk van belső kegyelmedre, mely minket felvilágosít, és a te jóságos szelídségedre, melyet a tanulékony szívekbe öntesz a nélkül, hogy észrevennénk.

Ez a te első vigasztalásod, melynek erejéből megállhatjuk helyünket a megpróbáltatás idején s amely nem engedi, hogy hiábavaló panaszokban és sopánkodásban öntsük ki és szórjuk szét lelkünket. Taníts meg jól, hogyan kell szenvednem.

Nem mondhatom a betegeknek s az árváknak, hogy boldogok olyan értelemben, mintha mindenki irigyelné őket, de mondhatom, hogy könnyeik, szenvedésük külön isteni kegyelemhívás számukra. Nem kell letörölni könnyeik nyomát, hogy neked tessenek. Nem a kényes és érzékeny hatalmasságok közül való vagy, akik annak tudatában, hogy jelenlélük a legnagyobb szerencse a jelenlevőkre, sértve érzik magukat s udvariatlanságnak tekintik, ha valaki szomorú arccal jelenik meg előttük. Nem kíváncsi a gyermekektől, hogy felnőttek legyenek, ha előtted megjelennek. Azok a kis galilei falusi gyermekek sem voltak nagyobb hibák nélkül, nem voltak kifogástalan megjelenésűek; olyanok voltak, mint a gyermekek, nyugtalanok, kik minden kényes illemszabály ellenére szüntelen izegnek-mozognak, fészkelődnek. De te úgy tekintetted és úgy fogadtad őket, amint voltak, s megváltó két kezed átölelte őket. Te mindig úgy veszed az embereket, amilyenek. Nem követeled azt sem, hogy hagyjunk fel a sírással, hogy országodban helyet kapjunk s irgalmasból részt kérjünk. A rossz könnyek egyedül a düh bosszú-könnyei, az irigység vagy képmutató gyöngeség könnyei.

De vajjon én magam betöltöttem-e a bánatos könnyek mértékét? Félek, nehogy érdemeim szegénységéhez még a szenvedésben s bánatban való szűkölködés is hozzájáruljon. Félek, hogy Gondviselésed túlságosan enyhén bánik velem. Ha sírni látok valakit valami baj miatt, mely engem nem érint, olyformán érzem magamat, mintha hűtlen lettem volna őrhelyemhez vagy mintha nem venném ki részemet a közös teherből.

Imádkozni akarok azokért, akik sírnak. Valaha a régi keresztények szíves szeretettel tették ezt gyakran. Én, aki nem szenvedtem eddig hosszú, makacs betegségekben,

aki nem láttam a szüntelen lesújtó s pusztító gyászese-
teket, csak másoknál, én kérlek, Uram, helyezd elém
kegyelmedben s országodban a síránkozó szegényeket,
az elhagyottakat, a vigasztalanokat, mindazokat, akiknek
kemény az élete, akiknek vérzik a szívük, a betegeket, a
nyomorgókat. Áraszd el őket kegyelmeddel, vigasztald
őket ígéreted szerint s velem csak azután törődjél.

IV.

Beati pauperes.

Boldogok a szegények.

Azt mondják, hogy a királyok száma megfogyatko-
zott. Pedig ha kimegyek az utcára, akár százat is találok.
A szegények kis gyermekei azok. Hosszasan nézem őket,
hogy megtudjam, mire akar engem Isten oktatni általuk
és mennyi üdvös leckét merülhetnék alamizsna gyanánt
az ő gondtalan életükből.

A kis szegények kis királyok. Mindenütt otthon van-
nak. Úgy is mennek be a múzeumokba s úgy állnak ott
az üvegszekrények előtt, melyekben a Fáraók múmiái
aluszak. Úgy mennek az erdőbe s fészket szednek és
úgy üdvözlik tapsolva a nagy nemzetközi gyorsvonatokat,
mintha számukra volnának. Csodálkozó örömük napon-
kint újra éled; nekik játszik a katonazenekar, ő miattuk
állnak ott szép sorban a templom előtt az esküvői fényes
hintók, számukra rendeznek díszkivilágítást a nagy üzletek
a kirakatokban; nekik esik az eső s nekik süt a nap.
Mi mogorva, sietős emberek, mi bosszankodunk, ha esik
az eső, féljük kalapunkat, cipőnket, ők pedig nevetnek,
ha zuhog a zápor; azt hinnők, hogy saját élvezetükre
rendelték meg. Órahosszat is eljátszanak valami meg-

repedt esőcsatorna mellett s a vízlócsákon a fellobogózott kis papirhajócskákkal tengerészetet rendeznek. Kincset találnak, ha üres konzervdobozhoz jutnak s egész indulókat dobolnak lyukas fazekakon. Ebben az egy szóban: játszani, több tiszta öröm, szabad boldogság van számukra, mint Caesarnak volt a galliai háborúban, és Nagy Sándor nem volt oly boldog, mikor legyőzte Dáriust, mint ők, ha vadgesztenyét gyűjtöltek a sárgult falevelek alól vagy ha szép makkot találtak a tölgyerdőben.

Istenem, bizonyára szeretnéd e kis királyokat, ha újra közénk jönnél. Magad köré gyűjtenéd őket s történeteket, példabeszédeket mondanál el nekik, s nekünk a fölényes, büszke embereknek újra azt mondanád, hogy nem mehetünk be országodba, ha hasonlókká nem leszünk a kicsinyekhez. Tehát szeretnéd ezeket is vagyis inkább szereted őket. Hiszen lehetetlen, hogy nekünk éppen a galilei kis gyermekeket kellene példaképül vennünk, holott egyet sem láttunk közülük. Példaképeid korszerűek és kortársaink, amint parancsaid is örökkévalók. Tehát magam körül kell szétnézniem, hogy lássam, miként lehet királyi lelkületre szert tennem, miként lehetünk a menyország urai — mert *ővék a mennyek országa*. (Mt. 5. 3.)

Elégedetlenség emészli lelkemet. Nem tudok semmi szépet, nemeset megízlelni, mert vágyaim beleggé tesznek. Az emberek különösek. Azt hiszik, hogy nem lehet igazán semmi az ő tulajdonuk, ha másokat abból ki nem zárnak, azt hiszik, hogy a lakatok, a vasrács s a páncélszekerény az igazi gazdagság feltétele. Ha nem helyezted volna oly magasra a csillagokat, Uram, már rég kioltották volna fényüket, s a mennyboltot is telekkönyvezték volna, csak-hogy haszon nélkül ne álljon ott. Nem tudják, hogy minden igazi erény mélyén valami nagyszerű, királyi gondtalanságnak kell lennie. Nem tudják, hogy a hűségesség lélek

ment minden aggályosságtól és félelemtől és mindenütt otthonos, mert mindenütt nálad, veled van.

Úgy szeretnék járni-kelni a te alkotásod szép művében, mint azok a kis szegények, kik derült békében játszanak e pázsiton. Nem kell újból gyerekeseknek lennünk, csak azt kell jól megértenünk, hogy a legnagyobb gyerekeség az önkéntes szolgaság, mellyel az emberek vágyaik révén a dolgokhoz tapadnak. A lelki szabadság pedig az isteni kegyelem ajándéka.

Eláraszt bennünket s elfojtja lelki szabadságunkat, örömünket a sok irígység, bosszúvágy, sérelmeskedés, számilgatás; nem akarunk semmit, csak a mi vágyaink szempontjából s a mi tevékenységünknel arra gondolunk, hogy milyen kedvező lesz reánk nézve. — Ezt a szegényekről szóló boldogságot is otthagyjuk szépen kegyelettel, mint valami hervadt virágot az evangélium lapjai között. Csak valami megható elméletnek tekintjük. S megtaláltuk hozzá a kényelmes exegesiszt, magyarázatot, melyől nyugton fősvények vagy kapzsik lehelünk. Ki vállalkozik reá közülünk, hogy egy csapásra otthagya földi zarándok útján az összes holmiját, hogy megválik tőle leltárjegyzék és tértívény nélkül és folytatja útját a felszabadult lelkek *Magnificatját* és nyolc boldogságát énekelve?

Istenem, pedig ez volna az igazi lelki felszabadulás! S ebben a lelki szegénységben egyedül csak téged keresnélek és örvendhelnék mindennek, ami velem történik vagy még inkább annak, ami velem nem történik. A nappal és az éjjel isteni híradás volna számomra s tudnám, hogy a csillagokkal teli égbolt nekem ragyog.

Valahányszor kutatjuk, miért voltunk rosszak, úgy látjuk, hogy botlásunk oka valami hüllenség volt: nem hittünk a szegénység jótékony erejében. Az Egyház, hogy hitvallóinak és az ismeretlen hívők ezreinek hősiességét

dicsőítse, megelégszik azzal, hogy a szentírás szavait ismétli, hogy Isten barátai *nem bíztak a pénzben és kincsekben.* (Sír. 31. 8.)

De vajjon csupán csak a pénzről van itt szó? Nem, hanem minden gazdagságról, melyhez ragaszkodunk s amelynek a pénz a jelképe.

A kis szegények faluhelyen évenként megismétlik Vízkeresztkor a három királyok járását: aranyozott papirkoronát tesznek fejükre s dicsőítik a Messiást. Ilyen gyermekded hittel és lelki tisztasággal kellene nekünk is eltelnünk. Akkor nem vetnők meg Isten adományait s nem járnánk fölényesen és kételkedően Isten teremtet szép világában s a lelkek még szebb birodalmában. Akkor minket is mint a kis gyermekeket öröme gyullasztana a nyári nap verőfénye és a tél hava s gondtalanul hajtánók álomra fejünket, amint azt a szent zsolozsma Completoriuma sugalmazza: *békességben alszom és megnyugszom* (Zsolt. 4. 9.) Hiszen a menyország sem egyéb, mint a szegények boldogsága, akiknek te lettél egyedüli gazdagságuk, Istenem!

V.

*Et saturabuntur.
És betelnek.*

Kik? Bizonyára a gazdagok? Dehogyan; a szegények. Őrölük mondja a szentírás, hogy: *megelégszenek.* (Zsolt. 21. 27.) Szeretnék most ismét a szegénységről szóló örökértékű tanításra visszatérni. Nagyon rászorulunk. Elsorvad a lelkünk, haldoklunk, mert nem vagyunk igazán szegények. Eltévedünk, mert ez az egyetlen világító fény nem ragyog mindig vakoskodó szemünk előtt s mert elfelejtjük, hogy a lemondás milyen útja vezet az örökkévaló gaz-

dagsághoz. Megvetjük a szegénységet s a szegényt is minden szépen hangzó beszédünk ellenére. Ki vállalkoznék rá, hogy megcsókolja az elhagyott, rongyos szegénynek lábát? De főképen, ki gondolná, hogy ha ezt tenné, önmagát tisztelné meg? Kinek jut eszébe, nem az, hogy köszönetet mondjon annak, akitől alamizsnát kap, hanem hogy megköszönje a szegénynek, hogy elfogadja az alamizsnát?

A szegénység minden hazugságtól megszabadítaná életünket. Mert egyedül a szegénység dicső, a szegénység igaz. A mi kis észjárásunk ezt nem érti. A mi fényűzésünk telve van hamissággal s azt hisszük, sajnos, hogy az erény is bizonyosfajta fényűzés. A mi életművészetünk is pogány, hiú ékeskedés; nem tanultuk meg, hogyan láthatjuk az egyszerű dolgok szép vonásait. — S ez a mi gyöngeségünk szellemi életünkön is meglátszik. Az üres, fellengző szónoklás nem sérti-e az őszinte lelki szegénységet? Pedig mennyit szavalunk, szónoklunk szüntelen életünk során. Nagy hangon beszélek, pózokat vágok, szónokolok, előtérbe kerülök, feltűnést keresek; s nem gondolok rá, mennyire ellenkeezhetik ez a lelki szegénységgel. Még ha hozzád szólok, Istenem, még akkor is hatalmába ejt ez a rossz ízlés s ha megjelenek előtted, teleaggatom társalgásomat szívből nem fakadó külső járulékkal, betanult szép szavakat mondok s ragyogtatom előtted díszes öltözetemet, mint a jött-ment emberek.

Ki tud megélni a fellengzős szavalásból? Kinek az éhségét csillapítja az, ha hosszú lére eresztett szóáradattal tartják? Ki lett erősebb a nagyhangú szavaktól? Egyedül az egyszerű, nemes igazság táplálhat és erősíthet: az igazság úgy, amint az a te kezedből kikerült, Istenem. Amit mi önteltségünkben hozzáadni igyekszünk, az csak hamis gazdagság. Az erdő nem rendezteti magát a ker-

tészekkel, hogy nagyobbnak vagy szűziesebbnek lássék; az állat nem mesterkedik, hanem őszintén bög az istállóban; s a gyümölcs sem mindig oly köllőiesen bársonyos és hamvas, ha összeszedik a nedves lúben, miután a vihar leverte; de tettetés nélkül olyan, amilyen.

—Szükségem van az őszinteségre. Ismerek olyanokat, akik hogy másoknál hatást érjenek el, úgy tesznek, mintha mindent tudnának, pedig sejtelmük sincs semmiről; talán restségük folytán nem volt módjuk megtudni a dolgot. Vannak olyanok is, akik minden reményüket a politikus fölényeskedésbe vetik és semmiségüket kölcsönvelt szólásformákkal, közismert sarkigazságokkal és számítató hallgatással takargatják. Ezek is hamis gazdagok, kiknek minden színlelő mesterkedése sértő gyalázat az isteni kegyelem őszinte egyszerűsége ellen.

Nem kell durvának lenni, nem kell félrelökni az udvariasságot! Csak a vadak gondolhatják, hogy az igazság egyenlő a faragatlansággal és neveletlenséggel. Minden önlegyőzés, melyet magunkra kényszerítünk, hogy másoknak hasznára lehessünk, hogy terhüket megkönnyítsük, minden fáradság, melyet magunkra veszünk, letöri bennünk a kevélységet és előre segít egy lépéssel a boldogító lelki szegénység királyi útján. Irtóznunk kell azonban attól, hogy a hazugságba ne burkolózzunk s meg ne tévesszünk valakit a felől, hogy mik vagyunk vagy mit műveltünk. Nem akarok szebb látszatot keresni szegény javaimnak: ha erőnyeim a legegyszerűbb fához, a puha fenyőfához hasonlítanak, nem akarom azokat álfesteni, hogy tölgyfának lássák őket. Nem akarom az okosság s megfontolt józanság mázával bevonni tétova tehetetlenségemet. Nehézkességemet sem fogom hódolatos engedelmességnek címezni. Az éles belátás hiányát nem akarom állítólagos gyakorlati, ügyes felfogással takarni

és nem nevezem tiszteletreméltó hagyományos eljárásnak azt, ami éppen én bennem szokássá merevedett. Nem akarom elhitélni, hogy régóta tudok valamit, noha éppen az imént értesültem róla, sem hogy, ki tudja milyen mélyen behatoltam valami kérdés tanulmányozásába, holott talán csak futtában foglalkoztam vele.

Ha életemet egyöntetűen a színigazságból építeném föl, életem szegény, de szép és szent volna, s a rozsdá és moly nem emészthetné meg, mert nem volna benne egy csöpp hazugság sem.

De félek csupán csak az lenni, ami vagyok. S mint-hogy nincs más fegyverem, keresek magamnak álarcot, hogy a mögé rejtőzzem. Nagy bátorság kell ahhoz, hogy valaki önként, őszintén lelki szegény legyen s hogy ne adjon semmi sallangot. hamis dísz az ő igazi lényeges mivoltához. Mi nem becsüljük azt, ami nem zörög, nem csörög. Mesterkedünk és építgetünk magunknak szövevényes látszatokat; lakásunk bollozatát teleaggatjuk függő tárgyakkal, csecsebecsékkal, butorainkat telerakjuk mindenféle dísz tárgyakkal — de úgy teszünk beszédünkkel és viselkedésünkkel is, azokon is több a mesterkélt, mint az igazi. Mikor jössz el, Uram, hogy visszaállítsd lelkünkbe a kristálytisztá őszinteséget, nyíltszívűséget, melyet elvesztettünk a sok lim-lom között? Mikor teszed szemünkre az orvosságot, hogy visszakapjuk látásunkat, mint az öreg Tóbiás? Engedd látnunk a tiszta igazság tündöklését, hogy ennek a fényénél megérthessük a lelki szegénység teljességét és kincseit.

Micsoda nemes öröm is fakad az egyeneslelkű életből, az őszinte igazi érzületből! Micsoda magasztos lelki öröm az egyszerű gyermekded szeretet, a nyíltszívű meghílt bizalom. Micsoda öröm az, ha valakinek nincs egyebe kincsei közt, csak örökkévaló érték, és ha valaki minden

ynomasztó lelki bajtól megszabadult a leplezetlen, teljes őszinteség által! Micsoda öröm van ebben a lelki egyensúlyban s összhangban s abban, hogy valaki felnőtt, meglelt ember létére is üde ifjú lelket őriz keblében!... Hiszen a jó Istenen sincs semmi díszlet, semmi sallang; az ő gazdagsága, kincse nem egyéb, mint az ő mivolta. Nekem sem kellene mondvacsinált erények s mesterkéltségek, hanem a színigazságba, mint otthonomba kell belegyökereznem egyszer s mindenkorra.

Istenem, tisztíts meg engem minden hízogó szótól és vágytól. Ne engedd, hogy kedvemet leljem a hamisságban, a hazugságban. Adj lelkembe mindenekfölött diadalmas vonzalmat az igaz valósághoz. Egy mozdulatoddal söpörd ki lelkemből véglegesen a ravaszkodást, számílgatást, a kerülgető latolgatást, mindezt a gyermekes, együgyű viselkedést, melyet mi talán okosságnak nevezünk. Egyeneslelkű, becsületes akarok lenni, mint a dolgok a maguk valóságában, mint a mezők lilioma s az ég madarai, melyeket példaképül állítottál elénk. Mily szabadulás lelkemre nézve, Istenem, ha nem kell többé azon fáradoznom, hogy hazugságokat építsek!

VI.

*Discipulus ille non moritur.
Az a tanítvány nem hal meg.*

Mikor mennybemeneteled napján eltűntél a magas felhőkben, apostolaid hosszú ideig olt maradtak az olajfák hegyén és bizonytalankodva néztek utánad; azt hitték, hogy újból megjelenysz és folytatod velük beszélgetéseidet. De nem szálltál vissza a hegyre, s tekintetük hiába kere-

sett aznap este is az utolsó vacsora termében, hogy nem jöss-e be a zárt ajtókon.

Elmentél, mégis szükséged volt tanukra itt a földön. Miután eltávoztál, apostolaid folytatták hivatásodat. Ha valaki rájuk tekintett s őket hallgatta, megtalálhatta modulataikban és szavaikban tanításod és parancsaid erekeit. Azt mondtad nekik, hogy : *aki titeket hallgat, engem hallgat, aki titeket megvet, engem vet meg.* Tehát eleven képmásaid voltak. S az első keresztények körük csoportosultak, hogy veled maradhassanak és az ő beszédükben a te szavaid visszhangját hallgatták.

De a halál nem feledkezett meg az emberek fiairól. Egymásután elköltöztek. Nem maradt csak János Efezusban, János, aki kebleden nyugodott az utolsó vacsorán. És az a hír kelt szárnyra híveid között, hogy — *ez a tanítvány nem hal meg* ; (Jn. 21. 23.) — hogy ő itt marad és őrt áll, virraszt a szent város ormán mindaddig, míg egyszer csak messziről újra fel nem tűnsz a poros országúton vagy a felhők között, hogy ítéletet tartsz szolgálaid fölött. Nem megfelelő-e, hogy maradjon egy köztünk, aki ismert téged s aki a nagy napon újra felismer s azt mondhatja : *íme ő az !* Nem kíváncsi-e, hogy egy valaki az emberek között átvethesse tapasztalata hídját első eljöveteledről a másokra és biztosítson minket az Antikrisztus minden átmítása és ravaszsága ellen s bizonyítsa Isten fiának azonosságát.

Az a tanítvány nem hal meg ! — Mégis miért tűnt el ő is, mikor napjai beteltek ? Miért tért nyugovóra, sírjába ő is, mint a régi próféták ? S ki fogja most folytatni a szent hivatalt s ki nyilvánítja ki azt, akinek jönnie kell ?

Régen közénk helyezted, Istenem, azt a tanítványt, aki nem hal meg, akkor, midőn azt mondtad a szegény-

ről, hogy amit neki teszünk, azt neked tesszük. Ettől a naptól fogva a szegény megkezdte köztünk az ő szent küldetését és hivatalát, s a te szavad, *nekem cselekedtétek*, megszentelte őt hivatásában. Ez a tanítvány nem hal meg. — *Szegények mindenkor vannak veletek.* (Mt. 26. 11.) — És ha több hitünk volna, nagyobb tisztelettel s nagyobb szeretettel tekintenénk a szegényre.

De mi erről megfeledezünk, hitünk aluszékony, s nem vesszük észre, hogy a szegények ránk emelt szemén keresztül az Úr tekintete irányul felénk.

Mikor a kenyeret isteni kezébe vette s apostolainak adta, azt mondta: ez az én testem. Ettől a naptól fogva az Úr konszekráló szavai értelmében a hívő keresztény letérdel a kis ostya előtt, mert a nagyon is gyalra és nagyon alázatos külső alatt Krisztus jelenlétét ismeri el, akinek hatalma és ereje nem szűnik meg soha.

Midőn folytatni akarta művét itt a földön, átadta hatalmát tanítványainak és nem engedte meg, hogy a mi engedelmességünk valaha különbséget tegyen közte és az aposolok között: — *aki titeket hallgat, engem hallgat.* — S ettől a naptól fogva, Krisztus megszentelő szavai miatt a hívő keresztény meghajlik a pap előtt, mert a gyarló és néha nagyon is közönséges külső alatt elismeri Krisztus jelenlétét, akinek ereje nem hal meg.

Midőn megakartá ismertetni a világgal a tökéletes szeretet titkát és el akarta vetni közöttünk isteni irgalmasságának magvait, a szegényekre gondolt, kik szenvednek és nélkülöznek s azt mondta, hogy: amit nekik tesztek, azt **nekem cselekeditek**, és nem akarom, hogy a szeretetben különbséget tegyetek köztük és köztem... S azóta az Úr szavai miatt, melyek a szegényeket krisztusivá alakítják és megszentelik, a hívő kereszténynek le kellene térdelnie a szegény előtt és a visszataszító, nyo-

morult külső alatt fel kellene ismernie Krisztus jelenlétét, akinek ereje nem hal meg.

A tanítvány, aki tanuja Betlehemnek s a szegény nélkülöző életnek, aki tanuja az ember fiának, mikor nem volt hova lehajtania fejét, aki tanuja a fájdalmak embe-rének, midőn az egész nép gyötörte, aki tanuja a Meg-váltó művének és jelképe a szenvedő embernek, az a *tanítvány nem hal meg*, mert — *szegények mindenkor vannak veletek*. (Mt. 26. 11.)

Miért is kérdezzük, hogy mi a nevük? Senki se kér-dezze: — *Te ki vagy? tudván, hogy az Úr az*. (Jn. 21. 12.) — Mert mindazok, akik szenvednek, valamiképen az Urat ábrázolják.

Ha fel akarom eleveníteni lelkemben a hitet, ha jól meg akarom ismerni isteni Bírám vonásait, ha előkészülni akarok az Úr második eljövetelére, ha nem akarok csatlódni a nagy felhívás napján és fel akarom ismerni azt, akinek látása az örök boldogság, ha meg akarok tisztulni minden nyomorúságotól — akkor a szegényhez közeledem és köntöse szélét érintem.

A szegények szent hivatást töltenek be köztünk. Ezt sohase feledjük. Tehát keresztény lélekkel kell rájuk tekinteni s feléjük közeledni. Bocsásd meg, Uram, hogy ezt nem értettem meg előbb s kemény szívemben pogány lelkületet őriztem. A szegényekben csak a koldust láttam. Azt hittem, hogy elég, ha egy kis alamizsnát dobok nekik s ha a nagy ünnepeken egy kis erőltetett mosolyt s néhány kényszerült jó szót kapnak tőlem. Nem mertem kitérni lelkemet, hogy a te gondolataid teljes fénye elárasszon. Az én előítéleteim homályt borítottak lelkemre... Elég kellemetleneknek is tartottam a szegényeket. Úgy gondol-tam, hogy sok köszönni valójuk van velem szemben, s e kötelességüket nem nagyon buzgón teljesítik. Meg is rágal-

maztam őket, azt mondtam róluk, hogy nem képesek nemes, nagy erényekre, s az érdem kiváltságos birtoklását csak a kasztombelieknek tulajdonítottam. Pedig töredelmes bánatom hangosan kiáltja lelkemben, hogy én vagyok az a nyomorult szegény, kiben nincs készség nemes lelki-erőre, lelki nagyságra, én vagyok az, aki tele vagyok gyöngeséggel, szégyenletes gyarlósággal s mindaz a megvetés vagy lenézés, amellyel másokat sujtottam, vissza hull reám, mint nehéz kő, melyet az ég felé dobáltam. Adj, Uram, alázatosságot szívembe, hogy őszintén szeressem szegényeidet s hogy kibéküljek azzal, ami vagyok, mert magam is a valóságban szegény vagyok, minden igazi értékem tőled van.

VII.

Infideli deterior.

A hitetlennél alábbvaló.

Mindig okos embereknek tartottam azokat, akik engem tehetségesnek, szellemesnek mondtak és jó emberismerőknek neveztem azokat, akik engem érdemes jellemnek gondoltak. De ha valaki kételkedni próbál kiválóságom felett, magyarázatot kívánok, bizonyítékot követelek, sőt néha még a bocsánatkérést is elvárom. Kevélységem még az isteni kegyelemből is táplálkozik, mert önmagamban akarom megtalálni annak az okát, hogy Isten a természetfölötti hitre meghívott, önmagamban keresem lelki értékem forrását.

Kérlek, Uram, hogy jó kemény igazságokkal törd izzé-porrá bennem ezt a hazugságot. Jól tudom, hogy nem lehetek apostolod, hacsak az alázatosság lelkembe nem száll és rajongva nem szeretem azt. Hogyan jelenjem meg tehát a hitetlenek előtt szolgállelkűség vagy fölényes

kevélység nélkül, megvetés vagy félelem nélkül? Minthogy evangéliumod számára akarom megnyerni őket, kell hogy meghallgassanak és kell hogy tiszteletet is gerjesszek bennük. Minthogy pedig te vagy az egyetlen Úr és Mester, szükséges, hogy én eltűnjem és kisebbedjem, te pedig *növekedjél*.

Nem tudnád-e te, örök bölcsesség, megvilágosítani sötétségemet és elhárítani az akadályokat? Mutasd meg, hogy mi vagyok és milyen isteni terv alapján jutott hozzám kegyelmed.

A te eljárásod következetes. Ráismerhetünk jellegzetes vonásaira. És ha látható eljöveteledről elmélkedem, behatolhatok rejtett gondolataidba s üdvös tanítást meríthetek belőle.

Izrael népének ígért meg téged az Atya. E népfaj testét öltötted magadra és Bellehembben kértél csendesén, ismeretlenül helyet magad számára. De nem adtak helyet, s nem törődtek veled azok, akiket megváltani jöttél. Judea e népét és városkáját választottad. Sehol sem fogadtak volna ily rosszul. Jeruzsálem, melyet annyira szerettél, megölte a prófétákat s megkövezte hirnökeidet; nem értett meg semmit szerelő Gondviselésed törekvéseiből, pedig kiterjesztetted gyöngesége fölött védő szárnyadat, mint a tyúk fiókái fölött. S ez a nép volt a te néped, melyet a gyűlölet népének nevezted, s amelyről tudtad, hogy keménynyakú s megátalkodott szívű. Vajjon miért kezdted megváltásod művét a legnehezebb ponton? Miért hangzottak el irgalmasságod első igéi a legkonokabb fülekbe s miért történtek csodáid a vakoskodók előtt? Tirus és Szidon vezeklésben és gyászban tartott volna bűnbánatot, ha elmentél volna hozzájuk; és a kegyetlen Ninive megtért volna beszédeid által, melyek miatt Belzebub nevével gyaláztak téged. Miért szórtad magvaidat a

sziklára? Miért mentél először a leghűtlenebb s legellen-
állóbb néphez?

Ha valamely darab földet föl akarunk emelni, az
ásót nem a darab föld közepébe tesszük, mert így nagy
része ott marad. Tehát legalulra kell tenni az ásót s egé-
szén alája kell nyúlni a mélyben. — Uram, te az egész
emberiséget meg akarod váltani. Nemde, te is legalul kezd-
ted munkádat? S így az első meghívottak a népek között
nem a legméltatlanabbak-e? Ez a megváltói terv nagyon
rád vallana. Nem akartál angyallá lenni, hogy közénk
jöjj, hanem Ádám nemzetségéből akartál születni és a
mi gyarló emberi természetünk legalacsonyabb pontján
akartad megkezdeni megváltásunk, újjászületésünk művét.
Nyomorusága legmélyén kellett az embert megfogni s
először a legbelegebbeken segíteni, amint az orvos is
otthagya a lábadozókat, ha nagy beteghez hívják s
azokat igyekszik megmenteni, akik a legnagyobb veszély-
ben vannak. Tanítványod, Szent Ágoston eleinte nem így
vélekedett. Azt hitte, hogy először azokhoz jöttél, akikről
mindentudásod azt mondta, hogy a legtanulékonyabbak
lesznek. De evangéliumod bizonyossága meggyőzte őt téve-
déséről és ezt ő maga meg is cáfolta a *Retractationes* c.
könyvében. Nem, az első meghívottak nem a legméltóbbak,
és a lakoma terme nem fogadta be őket. Nem a legmélt-
óbbak, hanem talán olyanok, akik legkevésbé készültek
rá, hogy téged szívesen fogadjanak.

Ó, ha ott születnél volna Ganges partján vagy Vindhya
hegyének lejtőjén, a kínai síkságon vagy a japánok közt
vagy ha a rézbőrűek közt jelentél volna meg, kiket a
mi barbárságunk legyilkolt vagy a négereknél, kiket büsz-
kén lenézünk, ha nem válaszlottál volna minket, hogy
művedet megkezdjed, minket, a kevély követelőzőket
civakodókat és kapzsikat — Istenem, talán jobb fogad-

tatásban részesültél volna és szíves szeretettel környeztek és hallgattak volna téged, mint Megváltót s jobban megvigasztalták volna Egyházadat. Minket választottál, mert mi csökönyösek voltunk s könnyen megkövezzük prófétaidat és mert megváltó hatalmad első erős csapásának a te legnagyobb ellenségeidre kellett lesujtania, és első megbocsátásodra a legnagyobb bűnösök szorultak rá leginkább és mert te magad végzed személyesen mindig a legkeményebb munkát.

Azért kell az apostolnak és hithirdetőnek mély alázattal eltelnie úgy, hogy saját népe miatt bűnbánatot is érezzen. Nem személyes adományt visz ő a hinduknak, kínaiaknak, szerecseneknek, hanem Isten ajándékát. Ezt adja nekik és így szólhat hozzájuk: ez a tietek, pogányok, és nektek kellett volna jutnia először e kincsnek; az én apostolságom nálatok némiképen visszatérítés, kártérítés. Igen, inkább kártérítés, mint ajándék. Ha Isten nálatok kezdte volna megváltó művét a karácsonyi dicsőítő énekekre ti egybehangzóbban, odaadóbb szívvel feleltetek volna. Ideje, hogy megkapjátok részeteket ebből a kincsből, melyet kétségkívül ti sem érdemelték meg, de nem voltatok rá oly méltatlanok, mint mi. A görögök is felülmúlták a zsidókat, az első meghívottakat; és mi azt kívánjuk, hogy ti is felülmuljatok minket buzgóságban, odaadásban, teljes meghódolásban és imádásban az egyetlen Megváltóval és az igazi Atyával szemben.

Istenem, önts lelkembe ezt az érzületet, akkor alázatosan őrzöm isteni adományodat s még kegyelmedben és megelőző szeretetedben is találok fegyvert, hogy letörjem lelkemben a kevélységet. Mert ha valaha olyan oktanul elfogult lennék, hogy azt hinném, azért választottál engem mások előtt, mert én voltam a szeretetreméltóbb, akkor rögtön alábbvaló lennék a hitelennél. (Tim. I. 5. 8.)

VIII.

*Lumen cordium.**A szívek világossága.*

Uram, a te Szentlelked igen titokzatos. Mintha alig hallanók őt, pedig a pünkösdi liturgia azt mondja róla, hogy szava elhat a földkerekség legtávolibb részére is; ő az, akiről azt mondtad, hogy oktatni fog minket és alkalmas időben felidézi emlékezetünkben minden tanításodat. Nem kellene-e tehát jobban megismerni őt? Nem botrányos-e, ha annyi megkeresztelt ember úgy felel, mint a szegény efezusiak: „még azt sem hallottuk, ha vagyon-e Szentlélek.” (Ap. cs. 19. 2.)

A Szentlélek szüntelen dolgozik a csendben. Talán azért nem vesszük észre, mert mindenütt ott van? Talán azért nem tűnik föl, mert őt leheljük be, őt lélekszük lelkünkbe? Nem lehet őt valami kis elhagyott helyre korlátozni. Nincs üdvös cselekedet, legyen bár a legszerényebb, mely kivonhatná magát hatásköréből és kezdeményezéséből. Ott van ő lelkünkben mint belső világosságunk forrása. Az ő csendes működése folytán ver gyökeret bennünk a természetfölötti élet. Szó nélkül birtokába vett minket a keresztségben, s azóta sem szólt semmit. Akik dolgoznak azok nem szóval, hanem munkával felelnek. Nekem is a Szentlélek eleven feleletének kellennem a tagadókkal és kétkedőkkel szemben.

Mi mindig azt hisszük, hogy csupán a kivételes a fontos. A Szentlélek századok óta formálja a világot, s mi vakoskodók észre sem vesszük.

Ha a nehézkedés erejének munkáját akarnám megítélni, vajjon elég lenne-e csupán a nehéz súlyokkal kísérlenezni? Elég volna-e megfigyelni mindazt, ami esik és szétfúródik? A csúcsívek, melyek alatt imádkozom s a szobám boltozata nem áll fönn a levegőben másként,

csak a nehézkedés erejénél fogva. A templom nyílhegyes ívei csak azért lehetnek oly légszerűen finomak, mert nehezek.

Ha a gyermek arcán leperegnek a könnyek vagy ha a föld forog tengelye körül — egy és ugyanaz a nehézkedési törvény érvényesül. A nehézkedés lép be a kórház ablakán üdítő szellő formájában és végigsímítja a lázas, beteg fejeket, meglebbenti a függönyöket. Ugyanaz az erő dönti le robajjal a nagy hógörgeteget és hullatja le csendben a rózsa szirmait. Ugyanaz az erő hatása, hogy a léghajó fölemelkedik, az ugró ernyő pedig leesik. Ugyanaz az erő ragadja fel a finom pelyhet s viszi el messze földre és ugyanaz tartja egy helyben a nehéz sziklatömböt. Ugyanaz a láthatatlan erő az alapja a föld egyensúlyának — ugyanaz az erő tartja fejünket a párnán, mikor alszunk s az tart meg bennünket koporsóinkban, ha eltemetnek.

A te Szentlelked, Uram, minden természelfölötti mozgulat, élettevékenység forrása; ő készít elő bennünk mindent, mielőtt még sejtelmünk volna őróla. Ő irányítja a világ folyását és a lelkek történetét. Neki kell átformálnia lassan mindent a te képedre. Caesar midőn Galliában járt, nem tudta, hogy a Szentlélek megelőzte lépteit és így előkészítette az evangélium útját. Augusztus, midőn kiadta a parancsot a birodalom népszámlálására, nem tudta, hogy a Szentlélek eszköze a szentírás beteljesedésében. Nagy Sándor nem tudta, miért vezette embereit a porus-i birodalmon túl. Karthágó sem tudta, hogy isteni tervnek szolgálatában cselekszik.

Szentlelkedet nem látni; de az igazi, jól vezetett hadjáratban sem látni a vezért. Mindenütt érzik irányító erejét, de sehol sem látják... Szentlelked művét nem tudjuk megmérni. Pedig ő az indító erő, melyet nem

látunk, de mindenütt elevenen működik. Ha több hitünk volna, térdre borulnánk a világtörténelem egy-egy lapjának olvasásánál.

A szívek rejtekében is ugyanazt műveli a Szentlélek. Sohasem tudjuk elbeszélni az ő művének csodáit. Ő, aki az egész Egyházat és világot irányítja — ő sugalmazza a kis gyermeknek, hogy mondjon le egy kis cukorkáról és a kis lánykának, hogy ne sírjon, még ha fáj is a foga. Minthogy ő ott volt minden érdemszerző cselekedetünk eredeténél, van jogunk mondani, hogy édes anyánk által ott örködött már bölcsőnk felett. Van jogunk mondani, hogy apostolaink által ő hódítja meg a távoli népeket a hitnek, az ő ereje viszi szét az evangélium jó hírét. Mondhatjuk, hogy az ő szeretete készít elő minden kibékülést s az fakasztja a lelkekben az odaadó önfeláldozást. És az a sok erény is, mely körülöttünk virágzik, azokból a magvakból sarjadt, amelyeket ő vetett s amelyek az ő gondos ápolása mellett fejlődtek.

A szívek világossága! — Ime ez az égi fény ragyogja be és világítja meg életemet s a többi emberekét. Nem szabad a dolgokat másképp tekinteni, mint Istenhez való viszonyunkban. Tévedés azt gondolni, hogy a Szentléleknek a teremtés nagy művében csak valami kis korlátolt szerep jut, mintha a fölséges Szentháromság is felosztotta volna a három személy közt a mindenséget a mesebeli hamis istenek módjára. S mintha a világ megszentelésének műve nem hatna át mindent s nem jelentene újjászületést. Nem, semmi sem esik ki a Szentlélek hatásköréből. Ő készítette a sziklaüregét, ahol palermo-i Rozália élt, ő gondoskodott Szent Benedek számára a Subiaco melletti barlangról vagy a franciskánusok alvernoi menedékéről. Ő készítette az appiai utat, hogy Szent Pál Rómába mehessen s az olajfák hegyét, hogy az isteni

Ige haláltusájának tanuja legyen. Ő rendezte az én egész életemet is. Ő belőle és a Szentháromság mélységéből fakad minden természetfölötti életerőm, a részvét, a szeretet s a lelki buzgóság gerjedelme. A természetfölötti élet egy vérkeringése lüktet az egész Egyházban, amint egy nehézkedési erő uralkodik földünkön s egy nap világít nekünk és árasztja ránk fényét az a nap, melyet Ádám is látott.

Istenem, a te Szentlelked nyugodt és szerény, mert erős; csendes, mert örökkévaló, és nem siet, mert csak azt nem hódítja meg jóságos kegyelme, aki magát elveszteni akarj .

IX.

Erat autem nox.

Vala pedig éjtszaka.

Hogy valaminek a fontosságát megértsük, néha az a legjobb módszer, ha elgondoljuk, hogy az a valamink hiányzik, s igyekszünk megmérni azt a szakadékot, melyet eltűnése okozna életünkben. A kenyér értékét csak az éhség idején ismerjük meg igazán, — ez a régi közmondás még mindig rejt magában új tanulságot.

Elgondolom, hogy reggel, mikor fölkelek és még mielőtt keresztet vetettem volna, éppen midőn fölemeltem kezemet, hogy megkeresztelt homlokomat az üdvösség jegyével jelöljem, — egy ismeretlen hang azt kiáltja felém, hogy az isteni kegyelem nincs többé. Eltűnt mindenestül. Ne keresd azt többé a földön, mert nem találod; magadra maradtál!

A kegyelem eltűnt. Isten eltűntette. Elmerült, mint a hajó, mely fölött az utolsó vízgyűrű is elsímult. Tehát a kereszt jelének semmi értéke sincs többé. S így e nélkül

a reggeli megszentelés nélkül kell kezdenem napomat. Imázsámolyomról is eltűnt a kereszt, melyre annyiszor tekintettem. Valamelyik láthatatlan angyal elvitte. Mint-hogy eltűnt a kegyelem, fölösleges annak jele is. Nem látom többé a Megváltó képét. Nem éneklük többé a templomban a *Pie Jesu*-t. A templom is eltűnt. Helyén nagy üresség: eladó telkek, melyekre hat hónap alatt talán már bankházakat, üzleteket emelnek. Nincs több oltár, sem pap, sem gyóntatószék, sem feloldozás. A temetőben a halottak nem várhatják a boldog feltámadást. Nincs szentek egyessége, mely összekapcsolná őket velünk az imádságban. És őrző angyalom? Az sincs többé. Egyedül vagyok. Szent olvasóm, misekönyvem és szentelt-vízartóm, mely hűségesen és mozdulatlanul, folyton nyitva állott számomra, mint Krisztus jósága? ... Az is eltűnt. Nincs Szent Szűz sem többé, s testvéremet, hugomat vagy anyámat nem hívják többé Máriának. Nincs védőszentem. A harangok nem szólnak. A kolostorok kihaltak. ... Nincs hitoktatás az iskolában, sem esti ima, sem vecsernye. Nincs lelkipásztor. Egyedül vagyunk. Róma már csupán a császárok városa. Lourdes nem egyéb, mint egy barlang, melyet a Gave áradásai elöntenek. Paray-le-Monial pedig vad mogyorócserjével benőtt vidék. A dombtetőkön nincs sehol semmi bazilika. Nem áldják meg többé a házasságot, nem bocsátják meg bűneidet, nem térdelnek le melléd imádkozva halálos ágyadnál s nem teszik szépen össze halotti kezedet. Egyedül vagy. Nincs isteni kegyelem és Jézus Krisztus is csak üres szó.

De a látható Egyházzal együtt eltűnik a lelkek virágzó élete is, halálveszedelem fenyegeti őket. Túlságosan el vagyunk hagyatva, semhogy hatásosan küzdhetnénk minden bennünk levő rossz törekvés ellen. Az isteni kegyelem gyöngéd vonzásai, a nagy türelem, az odaadó élet ked-

velése, az áldozat szerelele, a tiszta önzetlen szerelet és jóság — mind, mind eltűnt. S amint a virág, ha nem ápolják többé, visszatér régi vad formájára, elveszti szépségét, illatát, mint a fa, melyet a kertész nemesített meg, nem terem édes gyümölcsöt, ha elvadul — íme így leszek én is kegyelem nélkül, kitör rajtam a nyers természet — bosszúálló, erőszakos, haragos, kétségbeesett leszek s másokat, még a leggyöngébbeket is eltiporva, igyekszem előre jutni. Magam körül is ugyanazt látom a mogorva, zárkózott arcokon, ugyanazt az önző számílgatást, gonosz gyanakvást, ugyanazt a haragos, epés szenvedélyt, mely felcsap a lélekből, mint a szennyes hab... Elhagyatottak vagyunk, de a mi magányunkban nincs semmi béke, mert olyan, mint a kárhozottak egyedülléte, kik önmagukat gyötrik. Az isteni kegyelem nélkül halálveszedelem környékez s nincs sehol biztonság számunkra. — Hogyan is tudnánk kegyelem nélkül megküzdenni az áteredő bűnránk nehezedő sok csapásával?

A kegyelem látható hatásain kívül ott van még láthatatlan birodalma: az örök élet s az isteni hívások rejtett munkája a lelkekben, s mindaz a néma gondviselés, mely tudtunkon kívül is szüntelen vigyáz reánk. Mindez eltűnt. Nincs többé kegyelem... Istenem, ha a kegyelem eltűnnék, egész életem elsorvadna: megvakulnék s olyan volnék, mint azok az állatok, amelyek sötét barlangokban laknak; nem hallanék egyebet lelkemben, mint tehetetlenségem haragos kitöréseit s gyógyíthatatlan pusztulásom jajkiáltását...

De te vagy az Üdvözítő s általad jogunk van Istent Atyánknak tekinteni, a Szentlelket szívünkbe fogadni, általad áll fönn az Anyaszentegyház s minket is megőriz és van gyógyító írja minden bajunkra és megfelelő teret nyit minden erényünk érvényesülésének.

Hálát adunk neked a te nagy művedért. Anyyira hozzászoktam irgalmasságodhoz, hogy könnyen megfeledekzem annak ingyen kegyelem-voltáról. Pedig benne élek s megnyugszom rajta, amint megpihenni szoktunk valami tengerparti sziklaszirten a nélkül, hogy a tenger vagy a szírt engedélyét kérnők. Köszönöm, hogy teremlettél s még inkább, hogy magadat adtad nekünk és a te kegyelmedet. Most már megértem Szent Ignácot, hogy neki a kegyelem elég, s ha az megvan, semmi sem hiányzik életében. Köszönöm, hogy megengedted, hogy térdénállva kérjelek s meghallgatod kiállásomat. Köszönöm, hogy nem zártad el a mennyországot az első nagy bűn után, hogy irgalommal vagy irántunk. Ezért mondom oly szívesen a Kyrie eleisont. Ezért, és nem más érthetetlen okból találok oly nagy lelki örömet irgalmas bocsánatodban.

Köszönöm, mint kiváló ajándékot jóságos Anyádat, védőszentjeinket, az ismeretlen vértanukat s az alázatos, erényes lelkek tömegét, mely körülveszi mulandó életemet. Kegyelmed hajnalcsillaga ragyogott élelem kezdetén, kegyelmedben akarok meghalni és kegyelmed erejéből fel-támadni. . .

Néha azt halljuk, hogy: őrizkedjetelek az emberi félelemtől s ne szégyenkezzetek hinni és megvallani az isteni kegyelmet. Az Istent szerető léleknek nem szükségesek az ilyen szavak. Mert vajjon kell-e ajánlgatni a jegyesnek, hogy ne szégyelje megvallani azt, akit szeret vagy van-e ott emberi félelem, ahol Isten ereje uralkodik? — *Isten kegyelméből vagyok az, ami vagyok!* (Kor. I. 15. 10.)

X.

*Respiciens retro.**Aki hátranz.*

Ezt a mozdulatot megtiltottad nekünk. Azt mondtad, hogy aki visszatekint, nem mélló hozzád. Nehezen értem meg ez éles szavak értelmét. Talán örökös feledésben kell élnünk? Vajjon mint a gyermekek mindennap, szinte érintetlen tiszta lélekkel újra kell kezdenünk életünket, mintha semmire sem emlékeznénk? Pedig Egyházad által azt ajánlod nekünk, hogy vizsgáljuk meg lelkiismeretünket, és azt kívánod, hogy a bűnbánat szentségénél soroljuk el bűneinket: hogyan gyónhatunk jól, ha sohasem tekintünk vissza multunkba? Hogyan tehetünk szert a bölcseségre, ha elfeledjük, elvetjük a mult tapasztalatait? Hogyan kerüljük el a jövő baleseteket, ha nem fontoljuk meg előbbi ügyetlenségünket?

A te állításod mindamellett határozott, és érzem, hogy igaznak kell lennie. Minden sötétségem ellenére kiárad rám szavaidból egy fénysugár, amint a sötét szobába is behatolhat az ajtó kis hasadéka egy fényfonal. Tudom, hogy ha kinyitnám az ajtót, beléphetnék teljes világosságba. Tudom, hogy kell lennie egy módnak, hogy elfeledhetjük a multat, s azáltal lelkünk elevenebb s határozottabb, igazabb és tisztább lesz, biztosabban ragaszkodik hozzád és kevésbé fél a haláltól. A szent merészség belső világosságból táplálkozik... Mutasd meg, Uram, tanításod belső fényét! Mit akartál mondani e szavakkal?

Aki hátratekint, az Isten jelen művét a hajdani szerint ítéli meg s kárhoztatja vagy megcsonkítja a jelent, mert nem olyan, mint a mult. Minden eretnek így tett. Engedelmeskedni akartak az apostoloknak és nem a pápának. Elfogadták az ősi evangéliumot, de elvetették a csálhatatlan tanítóhivatalt. Azt mondták, hogy csupán

csak a kezdet volt tiszta és igaz s a mai napnak nincs joga létezni, ha nem azonos a tegnappal.

Ebből az oktalanságból beszűrődött valami az én gondolataimba is. Azon vettem észre magamat, hogy lelki életemet gyermekkori buzgósággal és kezdő erényeim-mel hasonlítgatom össze. Életem szüntelen folyik, én pedig azt hittem, hogy mindig ugyanott, a legelején kell újból kezdenem; nem tudtam készségesem alkalmazkodni s belelőrní merevségemet a mindig új és időszerű kötelességbe. Föl akartam támasztani az elmúlt életformákat és újból meg akartam tenni ugyanazt az utat, mely valaha ifjúságomat hívogatta és lelkesítette. Úgy látszik, én azt hittem, hogy ifjúnak lenni azt jelenti, hogy vonakodjunk megöregedni, pedig ez lehetetlen. Midőn a férfi és nő új családot alapít, nem az a céljuk, hogy újra gyermekek legyenek és a játékszerek s a bölcső nem nekik vannak szánva. Az ő új családjukban újra kezdődik egy ismert életszakasz, de most ők a szülők és nem a gyermekek...

Visszanézek, hogy lássam, mi voltam valaha. Keresem magamban a gyermekkor kedves erényeit és nem találom. Hajdan azt hittem, hogy ha egyeneslelkű és szíves, készséges vagyok, biztosan sohasem lesz ellenségem: előre is úgy tekintettem mindenkit, akivel találkoztam életemben, mint önzetlen munkatársakat, kik ugyanannak az Istennek szolgálatáért élnek. Azt mondtam, hogy nem ütik meg azt, aki nem hord fegyvert. A felebaráti szeretet könnyű volt nekem, mert akkor senki sem bántott. Régente hittem lelki erőmben és azt gondoltam, hogy rendszeres munkával biztos határidőn belül kiirtom szivemből a még gyenge hibákat. Minthogy nem volt határozott önálló véleményem, nem foglalkoztam eredeti tanulmányokkal és kutatással, tele voltam tudatlansággal és így nagy tisztelettel voltam mások tudása iránt — nem

gondoltam nagyon nehéznek az engedelmességet s a vélemények összeütközését lehetetlennek, oktalanságnak tartottam. Miért ne csatlakozzék az ember a jobbik véleményhez, és ha két jó véleményről van szó, miért ne lehessen azokat valami bölcs kapcsolattal egybeolvasztani? Hajdan nem kellett tanácsokat adnom, nem kellett fontos ügyekben döntenem, nem léptem ki a küzdőtérre... De ma rámmehazedik a sok felelősség s úgy vagyok, mint a háborúban, erőm és tevékenységem legjavát kell adnom a legnagyobb mértékben, és még a megfontolási időm is ki van szabva. Ó milyenek is ezek a szabálytalan, hullámszó, eleven harcvonalak, midőn itt is, ott is hézag támad és tömegeket kell megmozgatni, ide vagy oda vetni; mennyire különböznek ezek a mű-felvonásoktól és hadgyakorlatoktól, melyeket a kaszánya udvarán próbálgatnak; mennyire más az igazi harci felvonulás!... Ezekről függ a győzelem; a díszszemlék parádéi nem szabadítottak fel még egy országot sem.

Jól tudom, hogy ha most vissza akarnék tekinteni és vágyakoznám reám nézve lehetetlen erényforma után, ez a vágyódás meghíúsítaná a számomra most szükséges erény megszerzését. Nem szerethetem az embereket úgy, mint azelőtt. Sokkal jobban kell őket szeretnem és egészen másként, a való életnek megfelelőbben, sokkal tevékenyebb formában, a nélkül, hogy értékük felől ámitani és rászedni hagynám magamat vagy hogy azt hinném, mintha pusztá szép szóval és barátságos mosollyal el lehet hárítani a nehéz akadályokat az igazságosság útjáról.

Nem tudok úgy engedelmeskedni, mint valaha, mikor még nem volt önálló véleményem, mely szembekerülhetett volna a kapott paranccsal. Engedelmeskednem kell most is, de nagyobb lelki erővel, tágabb s nagylelkűbb öntudattal. Nem kis érzelmi okokkal, sem szigorú tekintettel vagy

fenyegető mozdulattal indítanak engem az engedelmes-ségre — s nincs is jogom rá, hogy magamat ennyire lebecsüljem. Az én nagy és tökéletes engedelmességem indítóoka az, hogy a lelki egész és közösség, melynek része vagyok, többet ér, mint én, s az isteni nagy tervek szövvényesek, és hogy semminek sincs értéke, ha csak meg nem egyezik Krisztus akaratával. Tehát sokkal erős-lelkűbbnek kellennem, mint valaha.

Ha visszaszállna lelkem gyermekéletembe, ha oda-tapadna szívem ahhoz az egyszerű áhítathoz és a tiszta, őszinte gyermekvágyakhoz, a mult fölött való ábrándos révedezés keserűséggel töltene el lelkemet jelen küzdel-meimben, elengedném az ekeszarvát és sírnék, mint egy balgata. — Istenem, a te kegyelmednek is megvannak a maga évszakai, mint a mi esztendőnknek. Meg kell értenünk az évszakok szerepét és szeretnünk kell azokat teljes odaadással. Hűségesen tartom tehát az ekeszarvát és tolom azt egyenesen magam előtt, nem törődve a hő-séggel vagy a hideggel, sem a köves talajjal vagy a szét-málló agyaggal. Visszatekinteni, nem azt jelenti, hogy ne gondoljunk a multra — ezt sohasem tiltottad meg — hanem hogy ne kívánjuk azt, amit elhagytunk, mert ezzel a te jelenlétedet tagadjuk meg.

XI.

Nescio, Deus scit.

Nem tudom, Isten tudja.

Nem szeretném lelkem egyensúlyát az érzelmekre ala-pítani, még kevésbbé az önámításra vagy szomszédaim véleményére. Az örökkévalón szeretnék megnyugodni. De akárhogy keresem ezt a rendületlen sziklát, nem találom azt lelkemben. Magamban csak változót és mulandót.

találok. Segíts, Uram, hogy megtaláljam a szilárd, végleges békét!

Ritkán szoktunk az isteni tulajdonságokra támaszkodni. Úgy tekintjük azokat, mint távoli, szép, elvont fogalmakat. Szó esik róluk a tudós könyvekben. De nem tudjuk, hogyan állítsuk be azokat életünk fenntartó alapjául. A pusztá fontolgatáson és szemléleten kívül, másra nem használjuk őket.

Pedig rajtuk nyugszik a világmindenség. Kitekinteltem néha a magas tornyokból s odatámaszkodtam a vaskorláthoz, melynek oltalma alatt biztosan álltam s nyugodtan nézhettem szét a szédlő mélység fölött. Ó az a jó vaskorlát, melyre biztosan rá lehet támaszkodni! Ha az nem volna, nem merészkednék föl a magasba a meredek sziklaormokra s nem mernék oly nyugodtan fönt állni és jobbra-balra mutogatni a távoli messzeségben a városok nyomaira. De általa nagyszerű látvány szemléletéhez jutunk s az egész vállalkozás kedves emléket hagy lelkünkben.

Én is szeretnék úgy rátámaszkodni a te örökkévaló tulajdonságaidra, Istenem. Tudom, hogy mindentudó vagy De miért marad ez az ismeretem elvont fogalom? Miért nem válik életté bennem, miért nem lesz életem alapjává, talájjává?

Te mindent tudsz s íme ezáltal találkozhatunk, mert hazugság nélkül nem mondhatom, hogy én meg semmit sem tudok. Ismerlek téged és te ismersz engem, tehát van kölcsönös ismeretünk s erre szent, meghitt barátságot alapíthatunk. Mindenben, amit tudok, valamiképen benne vagy, mert amelyik dolog mélyére hatolunk, látjuk, hogy az a te tudásod tárgya. Ha jól megnéznék mindent, én is úgy tehetnék, mint az antik vázák s régi festmények szakértői, kik azt mondják, hogy ez ilyen formákhoz tar-

tozik, az meg olyan műiskolából való: én is minden dologról elmondhatnám, hogy a te örökkévaló tudásod műveiből való. Ha a hegyvidéken eltévedünk, mily jól esik valami sziklakunyhóban tűzhely nyomára bukkanni vagy a havon az utasok lábnyomát látni. Így nekem is jóleső öröm, hogy végtelen tudásod nyomait felfedezem az enyémben, s mily magasztos érzés az, ha arra gondolok, hogy veled együtt ugyanazt ismerem meg. Nem kell magyarázgatnom neked, kik az én testvéreim és unokatestvéreim, nem kell rokonaimat jellemezni, hogy megismerjed őket, mert mindent tudsz róluk. Ha a történelmet tanulom, elmondhatom, hogy te ismered Caesar tragikus halálának minden részletét és tisztán látod a háborús bonyodalmak szövevényének minden szálát. A te tudományod birodalmában járkálok akkor is, ha az anyag szerkezetén gondolkozom vagy az élet mivoltát kutatom. Ami igaz, az mind birtokodban van. Te vonlad meg az elvezető utat, melyet értelmem megtesz, mikor egyik tárgyról a másikhoz jut.

Te mindent tudsz, tehát elárasztasz, túlárasztasz engem, mert körülveszed tudatlanságom mélységes örvényét, mely fölött gyakran ingadozom és tétovázom. Te mindent tudsz, tehát rátámaszkodhatom a te örök, végtelen és változatlan tudásodra és rábízhatom a gondot, hogy engem megítélj. Nem szükséges pontosan tudnom, hogy hány láb mély az erényem, sem hogy hány öles áldozatot hoztam. Elég, ha te ismersz engem, te tudod szerény értékemet és te látod mindazt, amivel szereteted betöltötte nyomorúságom szakadékait. *Nem tudom* mi történik szeretteim lelkében — *Isten tudja* (Kor. II. 12. 3.). — Te törődöl üdvösségükkel és semmi sem kerüli el figyelmedet, ami segíthetne rajtuk. *Nem tudom*, vajjon a halál a kegyelem állapotában találta-e őseimet. A helyett, hogy hiábavaló

találkozásba bocsátkoznám, ok nélkül nyugtalankodnám vagy elhanyagolnám az értük való imádságot, inkább a De Profundis-t imádkozom és a te mindentudásodra támaszkodva, minden halottamat neked ajánlom, a te végtelen irgalmadba.

A tudás nagy örömmel tölti el a lelket, de kimondhatatlanul édes a nemtudás is, ha olyan, mint egy boldog sziget a végtelen tenger közepette, vagyis a te végtelen tudásodtól övezve. Minden, amit tudok, egyesít engem veled és minden, amit nem tudok, hódolatra hajt engem előtted. Tudomásom belső, meghitt kapcsolat, mely hozzád fűz, megbecsülöm értelmemet, mert látnom engedi azt, amit te látsz s mert a te fényességed világossága járja azt át. Tudatlanságom pedig visszatesz engem az én helyemre és megérteti velem, hogy mennyire fölülmúl sz engem, és én szeretem, ha kicsinynek érzem magamat nagyságod előtt. Ha nem tudnál mindent, az én tudatlanságom kínos volna, de nem kell-e örvendeznem, ha arra gondolok, hogy az Igazság te vagy és hogy te mélyebbre hatolsz lelkembe, mint önmagam? Tehát így nincs titok, melyet föl nem deríthetsz. Az az ősi kínzó kérdés, csak gonosz mese. Nincsen sárkány, mely megölje azt, aki a te mindentudásodba menekül és aki imádja a te végtelen világosságodat.

Ha fölemelünk egy nedves talajon nyugvó követ, egész sereg kis csúszó-mászó állatot találunk, melyek ott húzódtak meg a nedves rejtekben. A mozdulat és a fény megriasztja őket és szertefut a sok kis rovar, mintha félénének, hogy meglálják őket. Istenem, jó volna, ha a te világosságod ráesnék hirtelen arra a sok furcsa és titkos élősködőre, mely ott tenyészik lelkem rejtekében; jó volna, ha fényességed lecsapna a sok nyugtalankodásra, bánkódásra, aggályoskodásra és lelki gyötirelemre. Ha hossza-

san kilárnám lelkemet az igazság fényének, hogy: *Isten tud* mindent — ha engedném, hogy ez a ragyogó nyilvánvalóság keresztül világítson lelkem éjszakáján, akkor lelki életem sok élösködőtől szabadulna meg. Megszűn-ném kapkodó és nyugtalan lenni s nem esném kétségbe, ha sötétség vesz körül.

Istenem, ki mindent tudsz és mindent megtehetsz, kinek változatlan bölcsességében benne van életem egész értelme, add, hogy megpihenhessek benned jobban, mint bármiben, amit az ember kívánhat és hogy örvendjek végtelen tudásodnak az én korlátolt kis értelmemmel, az én feneketlen tudatlanságom közepette. Add, hogy minden oldalról elárassza lelkemet az igazság szent boldogsága.

XII.

Orta tribulatione.

Ha üldözés támad.

A jámborság gyöngéd szó nagyon erős dolognak a kifejezésére. A jámbor ifjú vagy az áhítatos szemlélődő lélek képét az emberek oktalansága annyira elferdítette és a közbeszéd annyira elkoptatta, hogy alig mutat egyebet, mint határozatlan, bizonytalan vonásokat. Mintha még az erényt is kikezdték volna, pedig az erőre emlékeztet, mert az erőből fakad.

A lelkek, melyeket te formálsz, Uram, erős lelkek. Miért találunk mégis oly keveset belőlük? Miért nem vagyok én is gerincesebb a nehézségben, állhatatosabb a megpróbáltatásban, szilárdabb, ha fáradságos munkáról van szó vagy ha előre nem látott veszély lep meg? Az a hosszú iskolázás miért nem tudja a lelkeket állhatatossá tenni a jóban, miért nem érezzük hatását éppen olyankor, midőn a nagy kötelesség és felelősség ideje érkezett?

Némely homályos gondolkozású ember pedig azt hiszi, hogy megtalálja e kérdések megoldását, ha arra figyelmeztet, hogy vannak passzív és aktív erények, van pozitív és negatív módszer a lelki éleiben. De ez a felosztás meglehetősen mesterkélt és határozatlan. Attól tartok, hogy sok tévedést is rejt magában.

Mások meg a gyógyulást emlegetik gyógyszer gyanánt s azt mondják, hogy felelősségérzetet kell önteni a hívek lelkébe és levékeny, kezdeményező szellemre kell őket nevelni. Az ilyenek nagyszerű lelki programokat adnak, csak az a baj, hogy éppen a kérdés megoldását mindig föltételezik.

Miért ne maradjunk inkább a te kinyilatkoztatások világosságában, ha feleletet keresünk? Kell-e más mesterhez fordulnunk ezekben az életbevágó kérdésekben?

Te azt mondtad, hogy mélyen bele kell gyökereznünk természetfölötti életünk talajába. E gyökerek pedig nem szavakból, még parancsszavakból sem állanak, legyenek bár ezek még oly pontosak és számosak, hanem valódi, belső meggyőződésből, mely lassan fejlődik és növekszik a lélek mélyében. Nincs könnyebb, mint rendeletet adni, de nincs fáradtságosabb és néha kétségbeejtőbb vállalkozás, mint a meggyőzések kialakulását valakiben kívülről segíteni. Eldönteni, hogy ilyen vagy olyan esetben mit kell tenni — általában nagyon egyszerű; megjelölni, hogyan kell tenni s megmutatni a módszer alkalmazását — ez már nehezebb; pontosan megokolni, hogy miért kell úgy tenni és ezt meggyőző okokkal megmagyarázni — rendkívül nehéz feladat, melyre nem áhítozik senki. Akik parancsolnak, azoknak van joguk, hogy ne mondják meg mindig indítóokaikat, de nincs joguk, hogy ne legyen indítóokuk. Nem menthetik föl magukat a kötelesség alól, hogy meggondolják a dolgot, még annak az ürügye alatt sem,

hogy akinek parancsolnak, az ugysis végrehajtja a rendeletet. Sohasem vonhatjuk ki magunkat az alól a kötelesség alól, hogy mindenben őszintén hűségeseknek kell lennünk. Ha valami kellemetlen és terhes, azáltal nem szűnik meg szükséges lenni. És igen szükséges, hogy elvek emberei legyünk, hogy másoknak is adjunk elveket.

Azt hiszi talán valaki, hogy nekibuzdulások és gyöngéd érzelmek által megszerezheti a lelki erősséget és nagy haladást tehet? A bűn mindennap rációfól erre az önámításra. Azt hiszi talán valaki, hogy megszelídítheti a pusztaság szilaj lovait, ha azokat a kocsirúd mellé fogja? És ha egy pillanatra lecsendesülnek, az nem jelent sikert, mert féktelen vadságuk mindjárt újból mutatkozik.

Hogy valaki tanítványokat formáljon, ahhoz szükséges, hogy hitet tudjon beléjük önteni; a személyes vonzóerő nem elég, annál több kell, tanítás és elvek kellenek. Személyes felelősségünket senki sem veheti el tőlünk. Még ha engedelmeskedünk is, felelősek vagyunk, számot kell adnunk engedelmisségünkről. Minthogy a fogadalmak megtartása és a tekintély előtt való hódolat érdemszerző cselekedet, tehát mindig a szabadakaratból kell fakadnia s ennél fogva felelősséggel is jár mindig.

Ha a híveket valami megrendíti, nagyon gyakran meg-inognak, mert hitük csak külső életforma s nem lélekbe gyökerezett meggyőződés, és erényük talán nem egyéb, mint hogy nincs alkalmuk rosszat tenni, Istenem, adj nekünk acélos, erős lelkeket, amilyenek a válságos időben támadnak Egyházadban. Adj rendületlen erényeket. Add, hogy tökéletesen őszinték legyünk és szeressünk téged és tudjuk is, hogy miért szeretünk. Csak a pogány szeretet vakoskodik. Az Énekek énekének szerelmese olyan éles látású, hogy már messziről ráismer jegyesére, csupán hajának színéről, mely fekete, mint a holló.

Szent feladatunk megtudni kötelességünk miértjét. Egyházad elítélte azokat, akik megvetik az értelmet vagy száműzik a bölcsélelet. Midőn ellentmondások ostromolnak, könnyebben ellenállunk és kitartunk a hűségben, ha ismerjük az elveket, melyek a valóságot és igazságot hordozzák magukban.

A tapasztalat régóta megmutatta, hogy még a legelszántabb elhatározásokat is könnyen romba lehet dönteni, amint a marcona harcosokat ábrázoló, nehéz bronzszobrokat is egy kis emelővel felboríthatjuk. De több fáradságba kerül a puha fenyőfa kidöntése, mert az mint élőfa szorosan és mélyen egyesül talajával a gyökerek által. Istenem, a te kegyelmed ültesse lelkembe azoknak a meggyőződéseknek a magvát, melyek tartósabbak, mint az elhatározások, a te kegyelmed oltsa belém a szilárd és bensőséges mély hitet, melynek meg kell előznie a gyakorlati keresztény életet, és éleszsze bennem a te igazságod szenvedélyes szeretetét!

Igaz, hogy az erős meggyőződések néha rideg külsejűek, és aki nagyon határozottan akar valamit, az könnyen beleütközik embertársába. Az úszó nem halad, ha nem hasítja és löki a hullámokat. Ha utat kívánunk készíteni az erdőben, ki kell döntenünk a fákat az út irányában.

Még nem látom, hogyan lehetek nagyon erős és szigorú magammal szemben a nélkül, hogy egy kissé kemény legyek másokkal szemben. Uram, csak te adhatod meg nekem a természetfölötti tapintatot. Nem akarom, hogy a lágy gyöngesség uralkodjék rajtam, mely azt sugalmazza, hogy a szenvedés már magában véve rossz, és hogy a szelid lélek sohasem okoz másnak szenvedést. A szenvedés nélkül, mely engem formált és alakított, semmi sem volnék. Életemnek nem az a célja, hogy

dédelgessem és becézzem felebarátomat, hogy mindenkinek fülébe édes dallamokat zengjek, hanem hogy Isten művének tökéletes kialakulásán fáradozzam és a teremtményt méltóvá tegyem Krisztusához. Ha ehhez az is szükséges, hogy felebarátom szenvedjen és sírjon, gonosz-ságot követné el, ha elhárítaná tőle minden erőfeszítést és elvenném tőle az érdemszerzés alkalmát. De nem kell sérteni hiába, nem kell elkeseríteni, sem elkedvelleníteni a gyöngéket, nem kell letörni a hajlott nádszálat. A te kegyelmed sohasem engedi meg az alkudozást követeléseid fölött; a te kegyelmed kérlelhetetlen és mégis oly jóságosan szelíd. Istenem alakíts engem a te példaképed szerint és add, hogy tevékenységem hasonló legyen a tiedhez!

XIII.

*Superseminavit zizania.
Konkolyt vetett.*

Midőn a példabeszédben a szolgák észrevették, hogy a gabonatábla meg van rontva, kérdezték urukat, honnan van a baj. És az úr nem okozta sem a talajt, amelyet választott, sem a magot, melyet vetett. Csak azt mondta, hogy van egy ellensége és az rossz magot vetett az első vetés fölé.

A mi vallásos életünknek is szép, dús kalászkokat kellene teremnie. Istenem, te vagy minden szépség és nagyság eredete. A keresztény lélek is részesedik tökéletességében, ha őszintén átadja magát kegyelmed munkájának. A talaj jó, a mag különő. Miért termel mégis a mi barázdánk annyi rút giz-gaszt?

Nem beszélek most a bűnről. Az a mi legnagyobb ellenségünk és jól tudjuk, mily rossz. Istennek oltalmaznia kell

bennünk az ő művét a mi vétkeinkkel szemben; s ez természetes dolog. De, hogy művét még azzal szemben is kell védelmeznie, amit mi erényünknek nevezünk: ez már különösebb és bizonyára komolyabb dolog. Vannak, akik azt hiszik, hogy ha áhítatosak akarnak lenni, mogorva, rideg magatartásra van szükségük és el kell magukat különíteni mindentől, ami elevenen sűrög-fürög és bízvást, örömet dolgozik. Azt is gondolják némelyek, hogy a jámborság ellensége a jó ízlésnek, hogy minden csiszolt, finom viselkedés hiúskodás, és minthogy egyedül a jó szándék érdemszerző, munkáink véghezvitelében nem kell törődnünk a formával. Mások meg azt hiszik, hogy a tevékenyen küzdő jellem vonásaihoz tartozik az is, hogy erőszakoskodó legyen; az ilyenek a régi keresztes háborúkban nem látnak egyebet, csak harcot és nem látják a szent helyek fölszabadítását, Jeruzsálem megtisztítását. Vannak olyanok is, akik ráhagynak mindent a hit bizonyosságára, hogy ne kelljen fárasztani magukat értelmi munkával. Némelyek azzal hizelegnek maguknak, hogy, engedelmesek, azt mondják, hogy boldogok, mert van vezetőjük, de nem azért, hogy levékenységük színterét kitágítsák és az örökkévaló szent ügyeknek szolgáljanak, hanem azért, mert megszabadultak a felelősségtől és gondoktól s nyugodtan játszhatják a transmissiók szíjak könnyű szerepét.

Néha azt mondjuk: el akarok kerülni minden kevélységet és beleesünk a restségbe. El akarom kerülni a nagyratörést és jelentéktelenné teszem magamat Isten művének fejlesztésében; engedelmeskedni akarok és nem tudok magamnak parancsolni; meg akarom menteni lelkeimet és elhanyagolom szomszédoméit; megelégszem, ha áhítatos, jámbor életet élek és vonakodom hasznos szolgálatot teljesíteni.

Láttam jószándékú, apostoli törekvésű hitvédőket, akik bizonygatták, hogy ők — mint mondták — „majd lenyeletik a hitetlenekkel a hit piluláját,” megmutatják nekik, hogy egy titokkal több vagy kevesebb, az nem számít, attól ne borzongjanak, utóvégre is alig tudunk más téren is valami biztosat. És kezdték diadalmaskodva elsorolni a tudomány vereségeit és megvetést keltettek a tudással szemben, semmibe vették lelkünk elemi törekvéseit és vonzalmát az igazság és világosság felé. Úgyis minden csak köd és füst, mit okoskodtok, mit boltránykoztok meg azon, ha dogmáink sem elégítik ki az értelmet? Az a *szegény emberi értelem* nem érdemel meg annyi figyelmet. Annyi sok sántikáló elmélet és ingalag bizonyosság közepette szoríthattok egy kis helyet a *Credo* számára is...

Így beszéltek a konkolyhintők, pedig telve voltak jó szándékkal. És a rossz mag, amelyet a lelkekbe velettek, elfojtotta azokban az egyeneslelkűség és őszinteség csiráit, a világosság és határozottság gabonáját, mely elevenen törekszik az igazság felé. A hit lelkünknek nem megcsontkítása, nem a mi gondolatainkat megemésztő, megsemmisítő áldozat, hanem a hódolat áldozata, melyben az értelem tisztelettel meghajlik, s mint a tanítvány, átadja magát mesterének; mint az, akit szomszúság gyölör, az üdítő forrásvizet emeli ajkához, mint a mag, mely átadja magát a barázdának, hogy gyümölcsözővé legyen.

A hit első tanítása nem az értelem megvetésére oktat, hanem annak önludatos megbecsülésére, tiszteljük magunkban Isten adományát — megismerő tehetségünket, ezt a bámulatos képességet, melynek révén megtalálhatjuk Istent. Ha arra gondolok, Uram, hogy mikor valamit megismerek, értelmem örökkévaló pilléreken nyugszik, ha meggondolom, hogy ami ellentmondó értelmem számára,

az önmagában lehetetlen, és amit értelmi műveletem igazán bebizonyít, azt semmi meg nem cáfolja, ha meggondolom, hogy magának a létnek törvényeit boncolgatja eszem — akkor ez az öntudat, hogy ember vagyok, mérhetetlen örömmel töltheti el kis szívemet, és látom, hogy mennyire káromkodnak azok — a nélkül, hogy tudnák — akik azt mondják: hogy a hitet elfogadhassuk, előbb meg kell vetnünk értelmünket. Miért akasztják oda sokan ezt a hitvány kételkedést természetfölötti igazságotra? Nem mondta-e a tisztes antiochiai Ignác Polikárpnak: *Kérd Istentől, hogy még nagyobb értelmet adjon neked?*

Kik azok, akik a keresztény jellemnek oly gyászos és siránkozó külsőt adnak? A félénkek, kik azt hiszik, hogy kegyelmed törékeny és vak, kik sohasem bíznak a jövőben, azok, akik a kislelkűség konkolyát hintik a keresztény földekre; akik folyton sóhajtoznak és telve vannak oktalan sopánkodással, pesszimista jövődölésekkel. Igazán nem árasztod ránk löbbé az örök élet igéit?

Akik sötéten látnak, azt mondják, hogy az ifjúság a teljes züllés útján halad lefelé. Azt mondják, hogy minden rosszul megy. Csukjuk be az ajtót a hívek kised csoportja mögött; óvjuk azt, ami még megmaradt, húzzuk fel a felvonó hidat, hagyjuk ott az ekét és boronát, éljünk csendes visszavonultságban s várjuk, míg a Gondviselés maga hozzá nem lát, hogy mindent megváltoztasson... Szégyenletes gyöngeség az ilyen gondolkozás! Istenem, te mindig felvirulni láttad az erős lelakiséget valahányszor hathatós kegyelmed annak a magját elvetette. Hogyan merészelik tehát ezek lebecsülni már előre a te jövő aratásodat? Az ifjúság nincs végzettszerűen kárhozható, hogy mindent rosszabbul tegyen, mint mi; még arra sincs kárhozható, hogy mindent oly rosszul tegyen, mint mi. És ha mi belevetjük a mi feladatainkba, munkáinkba minden

odaadásunkat, minden erőnket, minden időnket, egész életünket, akkor, Istenem, te bizonyára nálunk hasonlíthatatlanul jobb keresztény nemzedéket formálsz azokból, akik most utánunk jönnek. Nemde ez az irányító elv az, melyet az idősebbek a fiatalabbaknak átadni kötelesek az Egyházban úgy, mint a harcosok hosszú sorában, egyik átadja a másiknak a kapott parancsot?

Annak ! ell igazán örvendennünk, hogy az utánunk következők jobban cselekednek, mint mi, hogy téged, Istenem, jobban szolgálnak, mint mi és értelmesebb erőmegfeszítéssel dolgoznak művödön, mint mi tehettük. Mi az ígéret gyermekei vagyunk, és a mi imádságunk elősegítheti azt az időt, mikor az Egyház kulcs hatalma japán pápa kezében lesz, mikor a fekete Afrikának meg lesz a maga papsága, saját egyházkormányzata, híveinek nagy tömege; a mi imádságunk elősegítheti azt az időt, mikor a pünkösdi csoda új formában jelenik meg, mert a föld minden nyelvén, az országok és földrészek minden sarkából felhangzik az istenimádás hangja, s mindnyájan egyesülnek és egyértelműen dicsőítik Istent. Csak arra kérünk, hogy a konkoly el ne rontsa művedet!

XIV.

*Pro mundi vita.
A világ életéért.*

Félek, hogy a mi kicsinyeskedésünk és gyatra hibáink szüntelen áramlata lekoptatja a te határozott parancsaid biztos vonalait és letompítja azok melsző életét. Félek, hogy nem vagyunk elég követelők önmagunkkal szemben, és a nélkül, hogy észrevennők, odajutunk, hogy a te gondolataid helyébe a mi szegény terveinket csúsztatjuk, és a te mindenekfölött álló rendelkezéseid helyébe a mi hitvány

módszerünket és a mi ügyefogyott próbálkozásainkat tesszük.

A mi feladatunk félelmetes. Megborzongok, ha rá gondolok; mert veled együtt az egész világ üdvéért kell átadnom magamat. Hogyan tegyem ezt és ki mutatja meg az eszközöket? Én nem mentem el távoli országokba, hogy a hitetleneket térítsem, de ha meggondolom, mit kíván kegyelmed az igazi hithirdetőtől, úgy érzem, hogy minden erőmből azért kell imádkoznom, hogy a te hithirdető apostolaidnak legyen elég lelki erejük — *a világ életéért*. (Jn. 6. 52.) Életet kell adniok az egész világnak és számot kell adniok vállalatod sikeréről vagy meghíusulásáról, mert az ő kezükbe telted annak munkálását.

Vannak, akik azt hiszik, hogy a hitetlenek megtérítésére elég, ha valaki szeret. Hallottam ilyen beszédet: szeress, légy buzgó, áldozd föl magad és egyébbel ne törődjél! — Istenem, úgy látom, hogy ez nagyon kurta bölcsesség. Hiszen te sokkal mélységesebb önfeláldozást kívánsz azoktól, akiket társul veszel magad mellé a megváltás művében.

Nem, még ha úgy látszik is, nem a szeretet az első tennivaló, amint hogy nem a szeretet a legfőbb boldogság. Az első tennivaló a megismerés és a legfőbb boldogság az igazság birtoklása. Akiknek ez a tanítás ridegnek tűnik föl, azok magukra vessenek és ha ezt a tanítást meg nem szívlelik, minden építményük romba dől.

Ha valaki partra száll Kínában és kijelenti, hogy szereti a kínaiakat, ez a viselkedés sem a természetes, sem a természetfölötti rendben nem a leghelyesebb takтика. Aki beront szobámba, nyakamba borul és kijelenti, hogy nem megy el tőlem, azt alkalmatlan vendégnek tartom és ha ragaszkodása megható, mégis helytelen a viselkedése, és igyekszem őt eltávolítani. Mielőtt szeret-

nénk valakit, először megtanuljuk őt — megbecsülni, amint illik; meg kell őt ismernünk, és le kell velnünk azt a titkos kevélységünket, mely a részvét köntösébe öltözve akar szerepelni. Ha valaki nagyon sajnálkozik rajtam, az izgat. Úgy látszik, mintha azt hinné, hogy nem tudom megadással elviselni megpróbáltatásomat. Az ilyen áradó részvélben nem találok elég megbecsülést személyem iránt.

Meg kell becsülnünk és tisztelnünk kell a gyermeket, melyet nevelünk. Tisztelnünk kell azt az értelmet, melyet hivatva vagyunk felvilágosítani. Tisztelnünk kell az akaratot s nem letiporni, sem gúzsba kötni, sem elernyeszteni. Nem szabad úgy odaállítani véleményünket, mintha a mi értelmünk volna minden dolog mértéke, sem módszerünket, mintha a gépiesen megszokott módszerünkbe nem rakódott volna le valami kényelemszeretet vagy restség. Izlésünket se erőszakoljuk másokra, mert nem mi vagyunk a világ urai. Ime egy-két példa, hogy mennyi önfegyelmezésre van szükségünk; és ettől borzong a mi természetünk, mert annyi önmegtagadást kíván, hogy sajog bele önszeretetünk. Talán sokan meghaltak idegen földön, a nélkül, hogy rájöttek volna, hogy ezeknek a nagy elveknek és kötelességeknek meg nem ismerése vagy félreismérése miatt volt terméketlen apostolkodásuk, mint a kiszáradt fűgefa, melyet gyökerében támadt meg valami baj.

Tehát nagy önmegtagadásra van szükség a világ életéért. Midőn Ábrahámot megtetted egy nagy nemzet atyjává és ígéreteid örökösévé, azt kívántad tőle, hogy hagyja el otthonát és rokonságát. És neki bele kellett nyugodnia ebbe a teljes átalakulásba s nem tekinthette magát Úr és Kaldea lakosának. Istenem, azt hiszem, hogy akiket kiválasztottál, hogy lélekben atyjuk legyen a japánoknak és hinduknak, azt hiszem, hogy akik a keresztény lelkiületet

öntik bele ezekbe a régi világrészekbe, nem érnek célt hithirdetésükkel, nem sikerül másként munkájuk, hacsak ők maguk is japánokká és hindukká nem lesznek. Szükséges, hogy e népek iránt úgy megnövekedjék a tisztelet és oly teljes legyen a vonzalom a hithirdető szívében, hogy a jövőendő keresztények szemében a keresztény hit apostola eleven megismerősítője, bámulatos beteljesedése legyen mindannak, amit az isteni kegyelem századok óta előkészített a pogány népekben és amit elébük rajzolt vágyaikban. A hithirdetés akkor üli diadalát, ha a japán úgy szólhat a hithirdetőhöz: Ime ez az, ami után őseink és én is vágyakoztam, íme ez a kivirágzása mindannak a rejtett erénynek, melynek csirája bennünk volt. Tehát, hogy keresztények lehessünk, nem szükséges elátkoznunk Japánt, nem kell meglagadnunk semmit, ami jó, hanem mindent tökéletesíteni kell és beteljesíteni Krisztusban, aki nem jött hozzánk, hogy mindent lerontson, hanem hogy fölépítsen és teljessé tegyen. Hogy keresztény lehessék, elég, ha szentül japán vagyok. Valamely nehéz szöveg megértésére sem kell elhagyni szavakat, hanem azokat a szerző gondolata szerint rendezni. Ha majd így beszélhetnek az újonnan megtértek, akkor egész Ázsia és Afrika közel lesz üdvösségéhez, és a választottak örvendeznek az égből.

Hiszen a gyermeket sem ölik meg, hogy újjászülessék, hanem megkeresztelik. Nem kell semmit sem lerontani abból, amit kegyelmed művelt. Mindazok, akik még távolról is Krisztus felé irányulnak a jóság, bátorság, nemeslelkűség és békeszeretet útján, mindazokat te irányítod s neked engedelmeskednek a nélkül, hogy tudnák.

A gyarmati tisztviselők és hithirdetők közt a külső különbség nem igen nagy, de az előbbieket kevés, az utóbbiak közt sok a vértanu. Mikor hajóra szállnak, egyi-

kük és másikuk is egyformán istenhozzádot int családjának, rokonságának, s a felületes szemlélő azt gondolhatja, hogy hasonló pályára lép a tudományos kutató és a hit-hirdető; az egyik a tudás, a másik a hit szolgálatában áll. S mégis a különbségnek lényegesnek kell lennie. A hit-hirdető elhagy mindent, a gyarmatosító pedig magával visz mindent, amit csak tud s elmegy, hogy Kínában lakjék, a hit-hirdető pedig elmegy, hogy kínaivá legyen és ezentúl az ő anyja, alyja, nővérei a kínaiak, akiket újra kell szülnie Krisztusban. Szeretnie kell tehát mindenkit, nemcsak egyszerűen jótevő szeretettel, mely másra árasztja saját gazdagsága fölöslegét, hanem éber, odaadó szeretettel, mely igyekszik mindent megérteni, eltalálni és lehetőleg alkalmazkodni, s mindenből, amit észrevesz igyekszik eszközt kovácsolni, hogy embertársában kialakítsa Krisztust, akit a Szentlélek vázlatosan a lélekbe rajzolt.

Én is, Uram, én is a világ üdvösségét akarom szolgálni. Nincs jogom, hogy tevékenységem mezejét korlátozzam. Az egész világért kell dolgoznom s azt feléd terelnem. S ezt meg kell tennem utolsó lehelletemig, még betegségem közepette is. Azáltal pedig, ha én magamnak mindennap jobban meghalok, remélhetem, hogy te élsz mindinkább minden megváltott lélekben.

XV.

Cum esses sub ficu.

Midőn a fügefa alatt voltál

Isten csodálatos mindenben, amit művel és bámulatos mindenben, amit előkészít. Mi útban vagyunk célunk felé és a mi tökélelenségünk ma még nem befejezett valóság. Jól tesszük tehát, ha elmélkedünk az isteni működés tapintatos előkészítő munkájáról.

A mennybemenetel az Úr földi életének dicső befejezése, melyet a mi régi litániánk csodálatosnak nevez. A föllámadás húsvéti győzelmes alleluját zeng, s ez is egy beteljesedés és tökéletes mű önmagában véve. Az Úrnak minden megjelenése fönséges. És illő, hogy mély-séges hálával köszönjük meg mindezt az Úrnak. Kitorúlhetellen lelkünkben az Eucharistia egy-egy diadalünnepe, midőn a tömegek térdreborulva hódolnak az Úr előtt. Mindez jól van így és soha sem dicsőíthetjük eléggé azt, aki a kerubimok fölött trónol és letekint a mélységbe.

De a Megváltó oly végtelen kincs számunkra, oly kimeríthetetlen sok szempontból tekinthetjük őt, hogy soha sem végezzük be áhítatos tanulmányunkat. Most a Gondviselés néma és csendes működéséről szeretnék elmélkedni, arról, hogy milyen szeretettel készít ő elő mindent, aminek jönnie kell.

Mikor rátekintettél Fülöpre, aki a fügefafa alatt ült, ő észre sem vett. És mégis már ez az isteni tekintet telve volt megelőző szeretettel, a te örök szereteted felvillanása volt és te kegyelmed munkájába vetted azt az alvó embert a nélkül, hogy tudta volna. Szeretem és megbecsülöm ezt a csendes megváltói tettet, a te láthatatlan tekintet. Ma is biztosan rátekintesz így valamelyik kis gyermekre, aki golyókkal játszik vagy szitakötő után futkos, és ez a kis fiú nem tudja, hogy te őt már kiszemelted, és ő egy félszázad múlva helytartód lesz a földön; nem tudja, hogy rábizod egész Egyházadat. És senki sem tudja közölünk, de a te éberséged megelőzi a mi gyarló ítéletünket, és te szüntelen előkészítéd kegyelmeddel azokat, akik később folytatni fogják művedet.

Te tudod, hogyan lehet embereket halászni, s tudod, hogyan lehet őket vonzani. Mikor kigyujtottad Kelet egén a titokzatos csillagot, melyhez a mi csillagászaink nem

értenek, akkor a bölcsek figyelmét akartad szelíden fölkelteni és bár még nem születél meg, megszervezted és megindítottad az örök hitzarándoklatot Betlehem felé.

Tudom, hogy életem során is sok kegyelmi csillagot ragyogtatott meg előttem Gondviselésed. Pogány fejemmel azt hiszem, hogy könyvtáram könyvei, barátaim beszédei és a gondolatok, melyek átfutnak elmémen, nincsenek rendezve, hanem csak valami számba sem vehető véletlen sorakoztatja őket egymás mellé. De ha meghallgatom keresztény hitem szavát, akkor tudom, hogy te készítettél elő mindent, te rendeztél el úgy mindent, hogy a pusztában vagy városokon keresztül vezető utak, a kapott tanácsok, az olvasott könyvek révén eljussak hozzád és imádjalak téged, mint a napkeleti bölcsek is: *leborulván, imádnák őt.* (Mt. 2. 11.)

Ha a nyári hőség nyomasztó hatását érzem, akkor is te akarsz engem meghódítani és szét akarod olvasztani merev ellenállásomat. S emlékszem, hogy valahol egy elhagyott vidéken egész éjjel szóltál hozzám egy zárdaromból egy kiáltozó bagoly panaszos hangja által. A bölcseket csillag által vonzottad magadhoz, miért ne tehetnéd, hogy megindíls és felvilágosíts például az erdők illata vagy a vizesések dörrenő zaja által, a hegyek vagy a pirkadó hajnal látása által? Hiszen annyi dolgot láthattam már az éjtszakák fényében.

Mikor imádkoztál, hogy Péter hite meg ne fogyatkozzék, senki sem tudott róla. Te csak azt mondtad meg neki, hogy már imádkoztál. Szeretem és becsülöm ezt a rejtett imát tanítványodért. Ő nem tudta, hogy abban a pillanatban az ő örök élete forgott kockán és hogy te megmentetted őt azáltal, hogy különösen az Atyának ajánlottad. Gondolhalom, hogy értem is mondtál csendes megváltó imát, mint apostolodért. Nem kételkedem, hogy

ismerted a veszélyt, melyben forgok és mindenható imádságoddal előkészítetted lelkem teljes szabadulását. Nem megkapó és szívhez szóló-e az én életem rejtett története, mely a te szereleled titkos tervei közepette folyt le? Hogyan lehetnék hiú s hogyan hihetnék saját kiválóságomban, ha látom, hogy minden erényem kezdete a te szereleledben vész el?

Mikor a pusztában az éhes tömeg közé egy kis fiút helyeztél néhány árpakenyérrel és két hallal, senki sem sejtette, hogy diadalt készítesz elő és hogy az Oltáriszentséget fogod kinyilatkoztatni. S az a kis fiú elhagyta otthonát és magával vitte szegény útravalóját a nélkül, hogy tudta volna, hogy Szentlelked irányítja lépteit és hogy valami félelmetesen magasztos, egyellen, örök esemény történik e sovány kis tarisznya révén. És velünk is hasonló történik. Gondviselésed zajtalanul biztosítja számunkra hitelünket erőforrásait, készíti bennünk a kitartás szüntelen folyó készletét, megszervezi az erények térhódítását és szétosztja hathatós segítségét a megfelelő időre,

Te készítetted elő az erdőben keresztet fáját, azt az egyetlen fát, melyet gondviselésed erre a célra növesztett. Te készítetted elő a csodálatos halat, mely Péter számára az adógarast adta. Te készítetted elő híveidet, hogy rád hallgassanak, mint Lidiát is, a bíborárúst, *kinek az Úr megnyitá szívét, hogy figyeljen a Páltól mondottakra.* (Ap. Cs. 16. 14.)

Te vagy a rejtett Isten. Te tudod, hogyan kell építeni a csendben, hogyan kell összeállítani, egyesíteni, összhangba hozni valamit. Nemde ez volt a mesterséged köztünk is, mert — az ács fia — voltál. Ilyen munkában fáradoztál Názáretben is. Te tudod, hogyan kell a mi gyarlóságunk törékeny dirib-darabjából megépíteni örök művedet.

Sajnos, mi tovahaladunk életünkben és nemlörödöm-ségünk alig veszi észre a Gondviselést, átmegyünk a hídon és észre sem vesszük a nagy folyót. Nem mulik el egy nap sem, hogy ne törődnél velünk, mi meg alig gondolunk rád és elmerülünk hitvány szórakozásainkba.

Mily másként volnánk, ha rászánnók magunkat, hogy rád gondolunk vagy legalább, ha megszűnnénk vakoskodni! Mert, hogy én ma lábadhoz boruljak, azt te tetted lehetővé; te készítetted elő így századok óta a világ folyását. Minden jó cselekedetünk felelet, melyet a te örök szereteled nem szűnt meg bennünk előkészíteni.

XVI.

Recta sapere

Hogy a jót megkedveljük.

Azoknak a szavaknak, melyek a te végtelen tökéletességedet jelzik meglepően mélységes jelentésük van. Mikor egészen kicsi voltam minden tennivalómat egyetlen parancsba foglalták és azt mondták nekem: légy jó. Az ilyen beszéd gyermekeknek való, — de miért ne szívlelhetném meg ugyanazt ma is, mikor napjaim már hosszabb árnyékot vetnek zarándokútamra, mikor már tapasztalattal és erénnyel kellene telve lennie életemnek? Te sem hiába állítottad elém a gyermeket és kívánod hogy ahhoz hasonló legyek.

Nem kell tehát egyik vágányról a másikra mennem, nem kell lelki irányt változtatnom, hanem ugyanazt szüntelen tökéletesítenem. Feléd való törekvésem nem olyan, mint a mókus szeszélyes ugrálása egyik ágról a másikra. Nem kell az erényeket, mint a ruhát váltogatnom, hanem ugyanazoknak az erényeknek kell fejlődniök bennem. Hogy növekedjünk, nem kell levenni bőrünket. Így nem

kell félredobni gyermekéletünk jóságát sem, hogy hozzád közelebb jussunk. A te parancsod mindig ugyanaz marad. A te akaratodban nincs hajnal vagy alkonyat. S az én természetem is ugyanaz marad, az emberek fia vagyok és maradok. És ami megszentelte ifjúkoromat az nem pusztul el az érett korban.

Legyünk jók! Tudom, mit értenek ezen a kis gyermekek, akikhez hasonlókká kell lennünk. Jók vagyunk, ha nem nyugtalankodunk és nem háborgatjuk a magunk körül levőket. Ez mindig időszerű lecke. Ha a felnőttek lelkébe tekintek úgy látom, hogy sok nyugtalanság zaklatja őket, és zavaros érzelmek sokszor megrendítik őket, esztelen vágyak zűrzavara gyakran felborítja békéjüket a helyett, hogy szelíden megnyugodnának gondviselő kezében. És ha ezek a meglelt emberek kitérjék előttem terveiket, sikertelenségüket, ha nyugtalankodnak és izgalomba esnek, ugyanazok a szavak jönnek nyelvemre, mintha gyermekek volnának előttem, s nekik kellene mondanom: legyetek jók, legyetek nyugodtan, nem vagytok egyedül.

Jónak lenni: valaha azt jelentette, hogy nem szabad csalni a játéknál, hogy előbb be kell fejezni az iskolai feladatot és csak azután szabad a játékra gondolni, azt jelentette, hogy megtanuljuk a leckét, ha nem ízlik is, és figyelmesen meghallgatjuk a hosszú magyarázatot, bármilyen unalmas is. Úgy látom, lstenem, hogy ebben sem változott meg semmi, csak a szereplők arca... A szerepek ugyanazok. Most sem szabad megcsalni a felebarátot az üzletben; most sem szabad páváskodni másnak szellemességével, mintha az a mienk volna; nem szabad szégyelleni tudatlanságunkat; nem szabad lustán megállapodni abban, amit valamikor tanultunk, hanem tovább kell tanulnunk és művelnünk lelkünket, hogy több jót

tehessünk; most sem szabad megtérni lelkünkben a kis szennyes foltokat, melyeket az irigység vagy bosszúvágy tapaszt oda... Jónak lenni, azt jelenti, hogy teljesítjük hivatásos kötelességeinket bármibe is kerüljön az, hogy engedelmeskedünk meddő panaszkodás nélkül még kevéssé szeretetreméltó előjárónak is. Jónak lenni azt jelenti, hogy szépen gondosan összeadjuk a számokat, vagy felírjuk, hogy hány mázsa szemet hoztak, azt jelenti, hogy odaadóan vizsgáljuk meg betegeink szívverését, vagy gyakorlatoztatjuk katonáinkat, hogy hűségesen gondozzuk a gyermekeket vagy hallgatjuk meg a koldusokat, a nélkül, hogy türelmetlenkednénk vagy haragosak lennénk. — Úgy látszik talán, hogy ezek apró erények? Nem. Ezek a tökéletes lelkiség életnyilvánulásai. A gyermek nem hal meg, hogy a felnőtt élhessen benne, hanem ugyanaz a lélek folytatja a jól megkezdett munkát.

Jónak lenni, azt is jelentette, hogy semmit el ne törjünk, semmit fel ne lökjünk, hogy ne kiabáljunk, ha a betegek vagy a koros szülők aludni akartak, hogy ne csapdossuk az ajtót, ne hajoljunk ki az ablakon, ne játszunk a tűzzel és ne hazudjunk... Istenem úgy látom, hogy még mindig ugyanazok a veszélyek fenyegetnek s ugyanazok az esztelenségek hajszoznak engem. Most sem szabad semmit összetörnöm sem magamban, sem másban megvető szavakkal vagy lenéző kétkedéssel. Nem szabad félrelöknöm és felborítanom a kezdők félénk próbálkozásait azzal, hogy „az nem ér semmit”. Nem szabad keserű bizalmatlankodással fogadnom azt az első jó szándékot, mely a belső vereségek után fogamzik meg valamelyik lélekben. Nem kell sértő igazságokkal dobálóznom, ha érzékeny emberek hallgatnak és tudnom kell várni és csak akkor beszélni, midőn a hallgatóság képes megérteni. Nem szabad a társalgásban bántó szavakat mint

ólomgolyókat ejtegetnem; kerülnöm kell a haszontalan lármát és a drámai pózt. Nem szabad zajt csapnom saját jelentéktelenségem feltűntetésére, hanem bele kell abba szerényen nyugodnom... Ime ez is egy lelkiismeretvizsgálat a régi jelszó fölött, mely ugyanaz marad. És miért volna ez másként, hiszen mindig ugyanaz a Szentlélek irányítja a lelkeket?

Igaz, hogy a felnőttek nem hajolnak ki meggondolatlanul az ablakon, hogy valami madár után nézzenek, nem merészkednek oda a folyók csuszamlós partjára, hogy a boglárka virágát elérjék, de a rossznak csábító ereje megvan a felnőttek szívében is, és ezek ha bukdácsolnak, ingadoznak vagy fuldokolnak, nem menthetik magukat tudatlanságukkal. Jól tudták, hogy a rossz hajlamok halálveszedelem felé hajszolják őket.

A felnőttek sokszor nagyon is hasonlítanak a gyermekekhez. Pedig a kicsik egészen eltörpülnek mellettük — gondolják a nagyok. A különbség körülbelül két könyönyi. Erre nem lehet nagyon rátartósnak lenni.

Istenem add, hogy jó legyek a te bölcs szándékaid szerint, ki a gyermeket állítottad például még az ősz aggasztán elé is, pedig az öregkort a bölcs jelzővel tiszteljük meg. Nem áltatom magamat, hogy könnyű mindent a te bölcseséged nézőpontjából szemlélni, mert nem elég csak növekednünk, hogy ezt a feladatot teljesítsük.

A bölcsesség örökkévaló kincs, mint a jóság is. S ez a két szó szent, mert mindkettő a tied, rád vonatkozik elsősorban, és én sohasem hatolhatok le e szavak legmélyére. Választottaidat is egyszerűen *jóknak* nevezed, kiket elválasztasz a gonoszoktól vagy okos szűzeknek, kiket elkülönítesz a balgáktól. A bölcsesség és a jóság megőrizhet engem a földön minden bajtól és eltévelyegtől és táplálhatja lelkemet mindörökre.

XVII.

*Cum rediero.**Mikor visszatérek.*

Sok szó esett már a jó szamaritánusról. Mióta élénk állítottad őt a példabeszédben vagyis inkább mióta a te jószágodat megismertük az övének keresztül, kedves lett ő nekünk, szeretnénk hozzá hasonlítani. És ez nagyon nemis törekvés bennünk, de megvallom, hogy néha tévővázom, ha alkalmaznom kell e példabeszédet sok rejtett keresztény életére. Nem segíthetünk mindnyáján a szamaritánusnak a sebesültek fölkeresésében a jerikói úton. Gondviselésed nem bízza ránk mindig ezt a vezető szerepet a lelkek üdvösségében. Ha valakinek öltén eszlen-deig falusi kis gyermekeket kell oktatnia az iskolában, az nem hagyhatja el hivatalát, hogy nagy bűnösök keresé-sére induljon a cserjésekben s az országút mentén. Ha valakinek a családban a jötevő nagynéni vagy a gondos nagyanya szerepe jutott, nem meri azt mondani, hogy bort és balzsamot önt a tétongó sebekbe, semhogy meg-menti felebarátjait, kiket a rablók félholtra sebeztek. Csak színészeskedő szavalás volna az ilyen beszéd. Az őszinte lelkek pedig irtóznak az ilyentől, de éppen azért nem tudják, hogyan alkalmazzák magukra igazán gya-korlati módon az irgalmas szamaritánusról szóló példa-beszédet. Talán azt is gondolják, hogy az ő feltűnésnél-küli életük eltévesztett, minthogy sohasem vettek fel a nyeregbe félholtra sebesültet és nem vitték azt a vendég-fogadóba, mint az evangélium mondja. Tehát az ilyen lelkek számára nem hozna ez a példabeszéd semmi evangéliumi üzenetet?

A káprázlató nagy fényben nem szoktuk észrevenni az apró kis fénypontokat. Így a jó szamaritánus ragyogása mellett is eltűnt az ő hűséges munkatársának a fogadós-

nak derék jósága, erénye. Ezzel a fogadós *gazdával* bizony elég mostohán bánt a hagyomány. Nem sokat törődtek vele. Pedig ez a csendes hű ember igen jó példaképül szolgálhat nekünk, és az isteni bölcsesség a mi okulásunkra említette meg őt a példabeszédben. Ha jól meggondoljuk, úgy találjuk, hogy szinte övé a munka oroszlánrésze, és ő tanusította a legnagyobb hűséget. A lovas ember letette sebesültjét a vendégfogadóban: íme jó ember, itt van ez a szerencsétlen, ápollod őt — *viseld gondját* (Lk. 10. 35), — S azután elővett erszényéből két tízest, mely nyilvánvalóan kevés volt, és gondolta is, hogy nem fődözi a kiadást, mert hozzátette: *amit ezen fölül költesz...* De legfigyelemreméltóbb az egészben az utolsó szó, melynél meglepődhetik a mi haszonleső okoskodásunk: — *mikor visszatérek megadom neked.* (U. o.) — Ez ugyancsak gyöngén biztosított hitelezés! Hiszen nyilvánvaló, hogy ezen a vidéken az utasok élete gyakran kockán forog s az az ígéret, hogy — *mikor visszatérek* — csak a hiszékeny embereket elégíti ki. Az irgalmas szamaritánus nagyszerűen kezdte megmentő szeretetművét, de éppen olyan nagyszerűen át is adta azt folytatás végett a szállás gazdájának. Pedig, ha ez vonatkozik közreműködni vagy elhanyagolja betegét, megakad a nemes jótett véghezvitele. A derék szamaritánus lóra kap és elmegy. Ki tudja, mikor látják ismét: *mikor visszatérek*.. És most a szállásgazdán a sor, betegápolóvá kell lennie. Meg sem kérdezték, mi a véleménye, vagy ideje sem volt felelni? Nem tudjuk.

Uram, íme a nekem való példakép! Nekem nincs lovam, nem járok az országúton és sohasem volt alkalmam szenvedő embert fölemelni. Világtól elvonult szerzetesnő vagyok s a zárdában élek. Vagy magam is beteg vagyok és ágyban sínylődöm évek óta. Vagy az

vagyok, akit a világ kissé kegyetlenül vén leánynak nevez és úgy látom, hogy velem is úgy bántál, Uram, mint a szamaritánus a szállásgazdával. Vagy szerény hivatalban folyik le életem, nekem sem jut vezető szerep a közéletben. Nekem sem kell megkezdenem valami művet, hanem folytatnom kell a tiedet a rejtekben, a csendben, szíves odaadással mindvégig.

Mikor visszatérek... — Majd ha visszatérsz megfizeted nekem mindazt, amit adnom kell. Súlyos kötelességet hoztál nekem és gondviselészerű feladatok végzését bíztad rám. Azt kívántad tőlem, hogy ne fogyjon ki türelmem, mely szükséges a betegápoláshoz vagy a neveléshez. Itt hagytál nekem nem egy kellemetlen teendő, körülményes munkát, mint a betegek gondozása, kik igénybe veszik éjjeletemet és nappalomat. — *Viseld gondját ennek!* — Istenem, hányszor hallottam e szavakat ajkadról s még tiltakozni sem volt időm, hányszor jött hozzám felebarátom és kereken azt mondta, hogy tedd ezt vagy azt: *viseld gondját ennek!*... Pedig az ellenvetések seregestül jöttek s a türelmetlenség is megmozdult bennem. Hiszen nincs időm! Ez mégis csak sok! Fölemésztik egész nappalomat, elveszik még nyugalmaimat is, megfosztanak kis kedvteléseimtől s még arra sincs erőm, hogy rossz kedvet mutassak. Azt hiszik, hogy nekem más gondom sincs, mint folyton szolgálatot tenni. Így füstölögtem magamban, pedig tudtam, hogy ez a sopánkodás és durcáskodás oktalanság s ezáltal nem változthatom meg a gondviselés-szabta rendet.

Te kényszerítettél, hogy hitelezzek neked. Többet tettem, mint kötelességem kívánta volna, fölőset is adtam: — *amit azonfelül költesz...* — Lásd, Uram, életemet. Olyan az, mint az erdő, melynek fáját szüntelen vágják, de a fa árát nem én kapom meg. Lásd életemet! Ha

sohasem jönnél vissza, nemde nagy csalódás érne engem? *Mikor visszatérek...* — Igen a hitből kell élnem, napról-napra tapasztalom, mennyire szükséges ez, és mily nagy jótétemény, mily erőforrás a hit számomra. Nekem is alig van alkalmam valami nagy művet kezdeni. Folytatnom kell, amit más megkezdett. Be kell fejeznem, amit a te gondviselésed megkezdett, oktatnom kell a gyermekeket, kiket keresztséged újjászült, gyógyítanom kell az embereket, kiket szenvedésed megváltott, beszélnem kell azokhoz, kiket Szentlelked kegyelme hívott s hozzám utasított, vigasztalnom kell azokat, akiknek boldogságodat megígérted, közre kell működnöm veled, Istenem, létovázás és szószaporítás nélkül. Add, Uram, hogy szeressem tennivalómat, hogy alázatosan elfogadjam a példabeszédből a szállásgazda szerepét, hogy betöltssem az ő hasznos, szükséges, de igénytelen szerepét ismeretlenül s a világtól félrevonulva.

Ha nem vagyunk valamely vállalat kezdeténél, nagyon könnyen megesik, hogy kelletlenül fogadjuk annak folytatását, mert mi nem a jót keressük, hanem a feltűnést, a szereplést; szívesebben vágyunk jónak látszani, mint jónak lenni. Szabadíts meg ettől a balga észjárástól! Add, hogy szívesen éljek ott, ahová te helyezel és készséggel fogadjam a sebesülteket, melyeket gondviselésed küld hozzám; add, hogy megelégedjem a legszerényebb ellátással és hogy szívem mélyéből élő hittel várjam visszatéréseidet, nem azért, hogy megfizess nekem, hanem, hogy színről-színre lássalak.

XVIII.

Nesciens quid diceret.

Nem tudván, mit mond.

Sok oktalanságot mondtam életemben, neked, Istenem, az embereknek és önmagamnak; némelyiket észrevettem, mikor kimondtam, volt olyan, amit csak akkor fedeztem föl, miután beszédem fölött gondolkoztam; de nagyobb részük eltűnt a nélkül, hogy most már visszaemlékezhetném rá...

Meg akarom most köszönni neked, elsősorban nem azt, hogy értelmes imáimat és kéréseimet meghallgattad, hanem azt, hogy oktalan kéréseimet, melyekkel ostromoltalak, nem akartad meghallgatni. Gondviselésed akkor is irgalmas velünk szemben, ha ellenáll nekünk vagyis a mi óhajainknak. Hogy valakit helyesen vezessünk, meg kell őt óvni az eltévelyedéstől; ha pedig minden vágyamat meghallgattad volna, hamar elveszttem volna zűrzavaros törekvéseim útvesztőjében.

Gyakran kértem valamit a nélkül, hogy tudtam volna, mit mondok, a nélkül, hogy gondoltam volna rá, vajjon milyen szellem ösztönöz. S minthogy nem hallgattál meg, ingerült voltam, zúgolódtam; elővettem evangéliumodat, hogy lássam ígéreteidet és egybevettem azokkal csalódásaimat. Nem mondtad-e, hogy mindent megadsz, amit a te nevedben kérünk tőled? Az én önzésem együgyűen belekapaszkodott ebbe a mondatba és azt hittem, hogy elérem összes vágyaimat, mert mindenhatóságodat használhatom terveim végrehajtására. Tudtam jól, hogy mit jelent az, kérni és még inkább, hogy mit jelent valamit megkapni azt hittem, hogy mi sem könnyebb, mint valamit nevedben kérni. Így kezemben volna a csalhatalan eszköz, hogy mindent elérjek és nagyratörő ábrándom azt sugallta, hogy onnan felülről mindent megszerezhetek, hogy vágyai-

mat és vonzalmaimat biztonságba helyezhetem s talán még a halál óráját is én szabhatom meg — az egészhez csak egy kis imádság kell, egy kis kérés a *te nevedben* s ezzel tiltakozhatom minden ellen, ami nincs ínyemre, és így az imádságból védőbástyát készítek önszeretetem számára s úgy élhetek, mint a mesebeli hősök, kiket nem sebez meg a nyíl.

Köszönöm, Istenem, hogy sohasem hajlottál rá oktalanságaim teljesítésére. Köszönöm, hogy nem kíméltél, nem kényeztetted el, hanem jó kemény úti cipőt adtál ábamra s nagy utakat tűztél elém, melyeken ki kellett tartanom minden viszontagságban. Köszönöm, hogy kegyelmed követeléseit szüntelen hallottam lelkemben s így nem engedted, hogy elszenderegjek meg nem érdemelt pihenésben. Köszönöm, hogy nem hallgattál rám, mikor kedvezményeket akartam kieszközölni magamnak, mikor arra akartalak rábírní, hogy a kényelmesebb úton vezéss, melyet az én restségem választott magának. Könyörögtem hozzád, és te végtelen irgalomból nem akartál meghallgatni. Szigorúságoddal rákényszerítettél, hogy szeressem meg a kemény, tevékeny életet. Köszönöm, hogy nem engedted meg, hogy a *nevedben* való imádságot saját szeszélyem szolgálatába hajtsam.

Hogy *nevedben* kérhessünk valamit, nagyon egyenes és tiszta lélekre van szükségünk — ezt csak most kezdem tátni. *Nevedben* azt jelenti, hogy a *te helyedben*, mintha a *te szerepedet* töltenők be, amint *te imádkoznál*. A *te nevedben* azt jelenti, hogy azt kérjük, amit *te kérnél* s azt adjuk kérésünk fejében Istennek, amit *te adtál*. *Te megváltottad a világot*, de ez a *beteljesedett* után történt. *Te biztosan elnyerted a mi vélkeink bocsánatát*, de soha semmit sem tagadtál meg a mennyei Atyától. Én pedig kerülni igyekszem az áldozatot s nem vagyok nagylelkű

Istennel szemben. Én nem fizetem meg tartozásomat és a szükséges áldozatoknál engedményt akarok kialkudni magamnak. Vajjon ilyen lelkiállapotban merészkedném-e térdre borulni Isten előtt és alázatos külsőt öltve magamra, azt mondani, hogy: Krisztus nevében imádkozom, amint ő tenné s kérem azt, amit ő kérne és elvárom, hogy megkapjam. . . Mivel szolgáltam rá, hogy meghallgatást nyerjek? Hol vannak fáradságos önlgyőzéseim és a hűséges türelem erénygyakorlatai? Mióta nem élek magamnak? És amit Istentől kérek most, nem valami kiváltság-e az kedves felebarátom terhére? . . .

Ha minden kérésemet meghallgattad volna, Uram, lelkem lecsúszott volna az önszeretet alacsony színvonalára. Akkor lenéztem volna isteni fölségedet, emint lebecsüljük a nagy folyók hömpölygő vizét, melybe a városok minden szennyet beledobhatnak. . . Köszönöm, hogy ellenállottál panaszaimnak és megbocsátottad zúgolódásomat. Most látom, mily lelki magaslatra akarsz emelni. Miután hiába próbálkoztam veled az én alacsnyságom színvonalán, kénytelen vagyok hozzád emelkedni. Azáltal, hogy nem akartál megelégedni bennem akármivel, lendületet adtál nekem, hogy kegyelmek erejéből feléd igyekezzem.

Nem tudván, mit mond (Lk. 9. 33.). . — Apostolod, Péter azt kérte tőled a színváltozás hegyén, hogy három hajlékot építhessen. Nem volt oly önző, mint én, mert abban a három hajlékban nem önmagát, hanem téged akart elszállásolni Mózes-szel és Illésszel. De nem hallgattál rá. Ránk gondoltál mindnyájunkra, nem akartál ott megtelepedni, mert tudtad, hogy hátra van még egy nagy utad és egy másik hegyre kell fölmenned, hogy ott megváltsad Ádám gyermekeit.

Uram, hány-szor voltak az én jó vágyaim is vakok,

olyanok, mint a nyugtalan, lázongó vakok csapata. És te nem hajlottál ezekre a vágyakra. Térdenállva mondok köszönetet érte. Ezek a jó vágyak tönkre teltek volna, elfojtották volna lelki lörekvéseimet és leszorítottak volna a helyes útról. Megfontoltan várakoztál, míg a valóság kemény tapasztalata világosságot derít lelkemre.

A jó kívánságnak a magva nem egyszer telve lehet oktalansággal: gyakran tapasztalhatjuk ezt. Sok vágyat csak akkor tudunk helyesen megítélni, ha széttörik és látható a magva. Te is ellenálltál apostolaidnak és a tömegnek, mely királlyá akart tenni, mert a te királyságodnak nagyobbak, magasztosabbnak és végtelenül fontoságesebbnek kellett lennie, mint amilyenek azt azok a jó emberek elgondolták. Köszönöm erre nézve is, hogy ránk gondoltál és elmenekültél egyedül a hegyek közé és nem hallgattad meg a galilei nép jószándékú kívánságát.

Ellenálltál Jakabnak és Jánosnak, kik tüzet akartak bocsátani a szamariabeliekre, mert a te eszközeid más természetűek, a te kegyelmed be tud hatolni a városok zárt kapuin keresztül is, te be tudsz lépni a lélek féltve őrzött rejtekébe is a nélkül, hogy valaki gondolna rá. Te jobban szeretsz megnyerni, mint lerombolni. Köszönöm, hogy így előre is elvágtd az útját sok erőszakos nyugtalankodásnak, és hogy nem akartad megfélemlíteni a mi ingatag gyöngeségünket, tehát a „villám fiai”-nak tragikus kérését sem hallgattad meg.

Határozottan ellentálltál Péternek is, aki félrehívott és arra kért, hogy ne gondolj többé szenvedésedre és mondj le a fájdalmas Megváltásról. Ő azt hitte, hogy helyesen beszél és jót tesz, de az ő kívánsága beleütközött az üdvösség örök tervébe, és minthogy nem hallgattad meg őt, most reméljük mi is, hogy meglátunk egykor téged.

Igen, Uram, köszönetet mondok mindazért, amit meghallgattál a kérések közül és azért is, hogy sok kérdésnek láttad oktalanságát, és irgalmas jóságod úgy tett, mintha nem is hallotta volna azokat.

XIX.

Minuta duo.

Két fillér.

Összesen alig ért két fillért az a két kis pénzdarab és e csekélységgel mégis csodálatra indította az az özvegy az Isten Szívét. Ha a pénz embereinek nyelvén szólna valaki, azt mondhatná, hogy ez olcsó és jó üzlet volt. Ha pedig az emberi cselekedetek örök értékeit vizsgáljuk, inkább azt mondhatjuk, hogy ez hősi áldozat volt. De egyet biztosan állíthatunk — az örök evangélium kezeskedik érte — s ez az, hogy két fillér révén, föltéve, hogy csak két fillérünk van és azt odaadjuk, Krisztus határtalan szeretetét nyerjük meg. Igen föltéve, hogy azt a két fillért odaadjuk. Az egész tanulság ebben van. Ha erre nem figyelünk, nem értjük meg az egészet.

A szegény özvegy odamegy a perselyhez. Mindenki dob bele alamizsnát, tehát ő is biztosan ad valamit. És ez természetes, nincs benne semmi különös. Ha valaki javainak egy részét odaadja Istennek vagy felebarátjának, ha megfizeti a jövedelméhez képest megfelelő adót, vagy még ha tőkéjéből is odaad valamit, az kétségkívül érdemszerző cselekedet, de még nagyon emberi eljárás, mely gondos számításra alapszik, és ezzel még nem ízelhetjük meg a korlátlan nagylelkűség magasztos öntudatát. Ha az a szegény özvegy minden insége ellenére dobott volna egy pénzdarabot a perselybe, nagy jót tett volna, de Krisztus nem kiáltott volna fel, hogy ez az asszony cso-

dálalba ejtette őt. Hiszen a nagylelkű szegények nem ritkák. Sőt ők vannak nagyobb számban. Vannak, akik még nyomorúságukban sem vonakodnak megosztani más-sal azt, amijük van. Arra még nem nagyon lehetünk büszkék, ha két részre osztottuk életünket, javainkat, ha Istenre is gondollunk és nem akartunk mindent magunk-nak megtartani. Aki elmegy a persely mellett és semmit sem tesz bele, nem jól teszi. Aki elmegy a persely mellett és odaadja javainak egy részét, ez nagyon megfelelő és illő cselekedet, melyet elvárhatunk minden jó embertől.

De Krisztus két kis pénzdarabot látott az özvegy kezében ; szegényes erszényéből vette elő, alig látszottak meg benne és kezébe vette azokat. Ez volt egész vagyona. S minthogy a perselynél nem habozott, hanem az első fillér után bedobta a *másodikat* is, üres keze láttára meg-indult a Megváltó Szíve és elcsodálkozott. Annak a má-sodik pénzdarabnak átadása adta meg a cselekedet rend-kívüli értékét.

Vannak dolgok, melyeket csak teljes egészben adha-tunk oda, így a vértanu nem választhat a nagylelkűség és a puszta kötelesség között. Ha meghal, pontosan any-nyit ad, amennyit köteles adni. És ha vonakodnék a hitért magát fölláldozni, akárcsak az utolsó pillanatban is, ha alkudozni kezdene, nem vértanu, hanem hilszegő volna. De vannak dolgok, melyeket csak részenként lehet oda-adni. Vannak tanácsok a parancsokon túl. Megvan a lehetőség, hogy az ember megvonja életében a kötelező határvonalat, melynek tiszteletbentartása megóvjá őt attól, hogy szemrehányást érdemeljen, de amely mégis megen-gedi, hogy önmaga ura maradjon. Ha valakinek két pénz-darabja van és miután odaadta az elsőt, odaadja a má-sikat is, ezzel a korlátlan és teljes nagylelkűséget gyako-rolja, ez magában véve tökéletes valami. Ha gazdagság-

ban élek, sohasem ízlelhetem meg ezt a tökéletes korlátlan nagylelkűséget, mert mindig van valamim... A teljes szegénység és lemondás azonban korlátlan és abszolút valami. Ha mindkét kezemet kiüresítettem, hiába próbálja valaki azt még inkább kiüresíteni. Ha lemondtam függetlenségemről, ha átadtam egész életemet az Isten kezébe, nincs egyebem — ez teljes és tökéletes valami...

Aki iszik és inni akar, talál mindig inni valót; aki látni akar, talál mindig látni valót, de ha becsukom szememet, semmit sem látok, ha semmit sem akarok inni, nem lehet több vagy kevesebb cselekedetemben.

Az özvegy a két pénzdarabbal elérte a teljesség határát. Minthogy korlátlan volt, azért volt mérhetetlen értékű. Az ő esete előtt olvassuk az evangéliumban, hogy a bűnös asszony eltörte alabástrom edényét, melyben drága illatszer volt s amely még a bűnös élet hiúságára emlékeztetett. Itt most csak egy szegény özvegy áll alázatosan és áhítatosan, oda ad mindent, még azt is, amit oly könnyen megtarthatna magának. A bűnös asszony bocsánatot nyert, és Isten csodálkozik rajta — a szegény asszonyt pedig magasztalja. Hogy háromszáz dénár értékű fényűző illatszer vagy a szinte értéktelen két kis fillér-e az egész, az mellékes — a teljes odaadás, önmagunk készséges, korlátlan átadása Istennek az az eszköz, melynek révén belépünk az isteni kegyelem teljességébe.

Istenem, adj erőt a félénk lelkeknek, hogy ne télo-vázzanak. Ismerek olyanokat, akiket csak papírvékony-ságú korlát választ el a teljes nagylelkűségtől, de akiknek eddig nem volt meg a nyugodt merészségük, hogy ezt a gyöngé akadályt széttépjék. Nem merik egyedül beléd helyezni biztonságukat! Annyira is jutunk, hogy még a keresztény lelkeknél is védenünk kell a teljes ön-

átadás, önfeláldozás magasztos cselekedetét; magyarázgatni, bizonyítani és ígérgetni kell. És mialatt mi beszélünk és buzdítunk, a pogányok milliói várják azt, aki megkereszteli őket, a lévelgyők tömege hiába kiált az éjszakában.

Ha akarsz, két részre oszthatod javaidat, életedet, napjaidat és méregetheted a részeket, számolgalhatsz osztókkal és szorzókkal, de ha végre föleszméltél és abba hagytad az okoskodást, fogd meg javaid egyik és másik részét is, állj a hívők sorába, kik az örökértékű áldozatok perselye előtt vannak és add oda az egyik részt Istennek s azután a másik részt is. Ne tarts meg magad számára egyebet, mint a szabadságot, hogy Krisztusnak szolgálhatsz és az örömet, hogy semmid sincs rajta kívül.

Krisztus azt mondta, hogy a szegényeknek hirdetik az evangéliumot. Ez annyira igaz, hogy ők hirdetik azt nekünk is. Mennyire sajnálatraméltók vagyunk, ha a nagylelkűségre ösztönző kegyelmi hívások nálunk süket fülekre akadnak és kemény, zárkózott szívbe ütődnek.

XX.

Elevatis oculis.

Fölemelvén szemét.

Ha olvasni tudnék tekintetében, megérteném, hogy mi vagyok és megtudnám, mit kell tennem, és semmi sem tudna engem többé megingatni. Apostolaira is rászegezte isteni tekintetét, azután az égre emelte szemét; vajjon mivel volt telve az ő tekintete? Mit akart apostolaitól s mit akar tőlünk? Igyekszem ezt megérteni.

Miért ne legyek őszinte? Miért ne tárjak fel egy-két titkos sebet? Szégyellem, de bevallom, hogy valaha, midőn a Szent Szív-ájtatosságról hallottam a panaszos hangú

beszédemet, hideg és érzéketlen maradtam. Vajjon pusztla közönyösség vagy rosszakarát volt ez bennem? De arra is emlékszem, hogy a lelkek üdvéért, az Egyházért csupa tűz voltam, kész voltam mindenre. Áldozatra is rábírhattak minden ékesszólás nélkül, egyszerűen azzal a kérdéssel, vajjon megvolna-e az a nyomorult merészségem, hogy Istennek valamit megtagadjak. Ebből azt következtetem, hogy inkább értelmetlenség, mint gonoszság volt bennem az a bizonyos néma ingerültség és felindulás, midőn a csalódott és sajnálatraméltó Istenről hallottam szólni, midőn azt kívánták, hogy vigasztalgassuk őt egy kissé a rejtekben, távol a néptömegtől. A diadalmas húsvéti Krisztussal, az Üdvözítővel, ki szereti a tömegeket, kinek feladata mérhetetlen, ki minden embert meg akar nyerni, ezzel a Krisztussal nem tudtam jól azonosítani a sírángozó Istent, aki piciny szentélyekbe zárkózik és csak néhány áhitatos lélekkel véteti magát körül. Mintha idegenszerű Krisztusarc tűnt volna élém abban a rejtett, csendes viselkedésben, midőn az evangéliumi nagy boldogságokhoz kis ígéreteket fűz, midőn részvétet, elérzékenyült vigasztalást kér, és mintha ez a kép elhomályosítaná az ő apostolságának hatalmas méretű vállalatait. Hogyan egyeztessük össze ezt a képet fölséges isteni Ige képével, midőn a viharzó tengernek parancsol vagy a dicső Megváltóval, ki örökségül kapta az összes népeket vagy Isten egyszülött Fiának örök fényességével, kinek országáról azt énekeljük a Credóban, hogy sohasem lesz vége?...

Ennek az ellenvetésnek nyomait fölfedeztem olyanok szívében is, akik igazán odaadóan szeretnek téged. Úgy láttam, hogy itt-ott homály és köd borul erre a különben oly népszerű és oly igazán katolikus ájtatosságra. Voltak, akik, pesszimistának, komornak vélték, mintha csendes sóhajtozásra és csalódott visszavonulásra hangolna. Mintha

a Megváltás nagy műve csatát vésztelt volna, és most visszavonulást rendeznek egy szűkkeretű ájtalosságra és próbálják megmenteni azt, ami még menthető a kudarcból. A helyett, hogy az egész világhoz szólnának, csak néhány „kiváltságos” lélek, néhány választott, buzgó lélek hallja az Úr szavát, és ezáltal mintha lemondanának a világ meghódításáról, mintha belenyugodnának a veszteségbe... Az ifjúság szívét nem lehet megnyerni kudarcot valló Istennel. Az ifjúság jobban szereti a parancsszót, még ha kemény is, mint a sopánkodást. Kész meghallgatni még a kérlelhetetlen igazságokat is, mert azt hiszi, hogy a mennyek országa van legalább is oly követelő, mint a földi országok. Az ifjúság nem tud lelkesedni az iránt, aki nem lép fel tekintéllyel előtte.

Istenem, bármily ügyesnek lássék ez a most vázolt ellenvetés, mégis csak alaptalan. Akik nem akarják teljesen a Jézus Szíve-tiszteletnek szentelni magukat, azok nem értik az isteni Szívet. Úgy gondolják talán, hogy ez az ájtalosság alamizsnagyűjtés a szerencsétlenül járt Krisztus javára. Az ilyenek nem tudják, hogy ebből az áhítatból az acélos férfielekek mily félelmetes és mérhetetlen erőt meríthetnek. Csak gyöngeséget és vigasztalást látnak benne: nem tudják, mily korlátlan, nagy követelést támaszt a lelkekkel szemben és mily hatalmas világhódítást készít elő.

Igen, Uram, te üdvözíthetted volna a világot pusztán a te kegyelmed által és így hamarabb elérted volna a végleges eredményt. De ebben a sikerben nekünk nem lett volna részünk. Úgy kaptuk volna készen az egészet, mint valami drága, de nagyon idegen ajándékot, mint valami ismeretlen írással borított kéziratot, melyet meg nézünk, de meg nem értünk. Ha a világot egyedül a te kegyelmed váltotta volna meg, akkor a megváltás műve

egészen kiesnék a mi tapasztalatunk köréből és olyanforma hatással volna talán ránk, mint Theseus győzelme a mesebeli Minotaurus fölött. Beszelnének róla, örvendenének neki, de nem volna az embereknek semmi részük annak véghezvitelében. Már pedig mi az iránt érdeklődünk igazán szívből, amit teszünk. A mi lelkünk igazi boldogságát nem lehet lelkünkön kívül, a mi eleven közreműködésünk nélkül gyártani, mint valami édességet a cukorgyárban.

Tehát nem akartad egyedül végezni a világ megváltását, hanem ránk is bíztad azt. Te vagy minden kegyelem egyetlen forrása, de elhatároztad, hogy a mi akaratumk közreműködése nélkül nem végzed el kegyelmed munkáját. Azt akartad, hogy a világ üdvössége a mi művünk is legyen. És *hogy ezt eszünkbe juttasd, azért ébresztetted föl a keresztények hitét Paray-le-Monialból fakadó szózatoddal.*

Nevezhetjük-e az ilyent kicsiny, szűkkeretű ájtatosságnak? Ó azok a gőgös álbölcsek, mennyire megszegyenülnek, ha igaz valójában áll előttük ez a fönséges áhítat! Isten Fia arra hív föl, hogy a világ megváltásában társul szegődjünk hozzá. Hív a nagy aratáshoz: ime itt a sarló, ott van a gabona; nem akarok egyedül aratni, osszuk meg a munkát. Nagylelkűségedtől függ kévéd nagysága. Munkára fel!

És hogy megmutassa, mennyire hálálosan komoly a felhívása, felénk kiált. Kiáltása nem a lemondás felénk hangja, hanem a mindenre elszánt, hódításra kész fővezér ösztönző lángszava. Látja a kemény küzdelmet. Minden perc sokak élete és halála fölött dönt. A nehéz halálcsapások szüntelen lesujtanak. És Krisztus- király, a vezér segédcsapatokat irányít, rendel és kíván. Belehallatszik szava az éjszakába. Nem mindenekfölött ékes szóló hang-e

az ő egyszerű vezéri szava? Nem elég-e az, hogy megmozgassa a férfilelkeket, hogy lendületet öntsön beléjük az áldozatos, hódító munkához.

Isten engem is segítőtársul hív magához. Ha ezt igazán megérteném, gyökeresen megváltoznék életem, eltűnnék belőle a gyatra kicsinyeskedés s úgy érezném, hogy az odaadó élet szeretete képességeimet mérhetetlenre növelte és az áldozatos lelkület öntudata betöltene, boldoggá tenne. Micsoda nagy gondolat az, hogy Istenem számára hasznos lehetek, mert különben hiányzik valami az ő művéhez!

Nem, nem arról van szó, hogy félrevonuljunk, szűk keretekbe húzódjunk! Krisztus mindig a sokaságé. Éppen azért hív segítőtársakat, mert túláradó a sokaság. Sohasem fordult el az emberektől, mert ma is kész volna értük Pilátus elé menni. Sohasem kívánta, hogy az ájtatos lelkek hagyjanak föl a nagy apostoli munkával, hogy neki csak csendes dallamokat zengjenek, mert az ő kedves dallama az, ha az egész világon az összes lelkek összhangja csendül meg az ő szeretetében, ha az egész teremtés megtalálja az elvesztett ártatlanság tiszta hangját, ha mindannyi megszabadulva a halál árnyékából, a bellehemi Krisztus dicsőségét zengi. — Ki merné mondani, hogy ez csak olyan divátájtatosság? Ki merne itt kicsinyeskedésről, érzelmösségről beszélni? Az ő szeretete: erős, mint a halál. (Én. 8. 6.)

XXI.

Relictis retibus.

Elhagyván hálóiakat.

Uram, te vagy a teljesség. Mondd meg nekem, hogyan kell lemondanom önmagamról, hogy téged elnyerjelek? Te vagy a túláradó gazdagság; vajjon észszerű dolog-e

szegénynek lenni, hogy veled egyesülhessünk? Hallottam okos embereket, kik nagyon bölcseknek látszottak és mégis ügyefogyottan beszéltek ezekről a kérdésekről. Azt mondták, hogy a teljes lemondás nem szükséges apostolaidnak vagy, hogy nem *annyira* szükséges, mint gondoljuk... Úgy vélték, hogy túlzás van abban, ha a teljes önmegtagadást hangoztatjuk. Ők a tökéletességet meglehelősen kényelmes életnek gondolták, melyben a te boldogító szereteted jól megfér minden jogos kívánsággal, és a lelki öröm párosul a testi élvezettel. Így a keresztény, mint Krisztus tanítványa felhőtlen, gondtalan napokat élhet, mert távoltartja magát minden u. n. túlzástól. Egy kis okoskodással megtaláljuk a módját, hogy ártatlannak mondjunk mindent, amit tenni szándékozunk és egy kis fáradtsággal megkapjuk a föloldozást arra, amit elkövetünk. — Így azután az Úr követeléseai egészen elviselhetők, és az evangélium kemény szigorát sem érezzük.

Uram, nem merem mondani, hogy ennek az okoskodásnak finom mérge nem hatolt lelkembe. Ha azt mondanám, hogy elveim sohasem ingadoztak és hogy mindig megtettem azt, amit tehettem volna, nyilvánvalóan hazugságot állítanék, és a kövek is megszólalhatnának, hogy tiltakozzanak képmutató hiúságom ellen.

Nem, nem! A te követeléseid mindenre kiterjednek. Teljes átadást kívánsz. Akik tökéletesek akarnak lenni, azoknak első feladatuk nem az, hogy a föltételeket kialakítsák, hanem, hogy azokat úgy, ahogy vannak, teljesen elfogadják. Úgy hatolsz be a lélekbe, mint a kard, és sajog a szív látogatásaid után. Láttam, amint egy-egy egész életet lefoglaltál. S a kiszemelt lelket mindenből kiszakítva, a kolostorba küldted, hogy ott elzárva dicsőítsen téged vagy a rákfenések, a gyógyíthatatlan betegek közé, hogy ott szolgáljon neked. Megszólalt kegyelmed hangja gyöngé-

lánykák szívében s oly határozott erővel szóltál hozzájuk, hogy megrendültem. Nem azt mondtad, hogy adj valamit, hanem egy intésed jelezte, hogy neked minden kell. Nem mondtad, hogy majd később, ha majd kielégítetted az embereket, talán nekem is jut valami maradék-szeretetedből, hanem odaálltál, mint a fölséges Úr s azt kívántad a lélektől, hogy neked ajándékozza egész jövőjét és letegye kezébe minden reményét.

Bizony nagyon kemény vagy, Uram, szelíd és alázas szívű Krisztusom! Mi meglepődünk a te terveid látára és néha megborzongunk a gondolatra, hogy ettől vagy attól az üde, ifjú lélektől élete tavaszán a teljes lemondás áldozatát kívánod.

De neked van igazad, Istenem, mint mindig. Hogy erről meggyőződünk, elég ha azokra tekintünk, akiket a te áldozataidnak mondunk és akik magukat választottaidnak nevezik. Egész szívvel ragaszkodnak áldozatos életükhöz. nemcsak azért, mert az adja meg lelki szabadságukat, hanem mert az minden kincssel betölti őket; nemcsak a mennyország jövődő dicsősége miatt, hanem a szeretet és kegyelem jelen boldogító öröme miatt is.

Mindent kívánsz, teljes lemondást akarsz, hogy a lélek önmagától egészen kiüresedjék s te új étellel tölthesd el, hogy mindent átváltoztathass örök étellé. Követeled, hogy kiöntsünk mindent szívünkéből, amint megtisztítják az üveget a romlott folyadéktól, mielőtt megtölténék azt szíverősítő balzsammal: Recedant vetera, nova sint omnia!

Amit te akarsz adni nekünk, azt össze sem lehet hasonlítani azzal, amink van; az olyan mintha a fatemplom helyett, márványtemplom épülne. Ez az átalakulás nem lehetséges, ha az eredeti és roskatag építmény összes részeit ki nem cserélik. Hiába tesznek

arany koronát a korhadtt fogra; először el kell távolítani azt, ami romlott... Csak az oktalanok gondolják, hogy jobban látjuk a napot, ha gyertyát gyújtunk. Te azonban eljössz, te az egyetlen, a hasonlíthatatlan, a mindének fölött való és eloltod minden gyertyánkat és a mi éjszakánkban egyedül te, a te hajnalod kezd minket megvilágosítani. Emlékszem rá, hogy a földalatti barlangokban, ha a kijárat felé közeledünk, eloltunk minden mesterséges világítást, hogy lássuk a kék eget s a napvilágot.

A te követeléseid oly jótékonyak! Köszönöm kemény szigorúságodat, édes Megváltóm! Köszönöm, hogy nem engeded, hogy halotti szagunkat vegyítsük a te örökkévalóságod illatába és hogy nem hagysz bennünket azzal bíbelődni, hogy neked valami keveréket ajánljunk fel a földi szeretet morzsáiból és isteni kegyelmed tömjén-szemeiből.

Apostolaidnak ott kellett hagyniok hálójukat, nem hogy még szegényebbek legyenek, hanem azért mert emberek halászaivá tetted őket, és mert embereket nem foghatnak fonálból szőtt hálóval. Ha valaki vonatra akar ülni, előbb le kell szállnia lováról. Esztelenség volna mindakettőt akarni. A lemondások mértékétől függnek a rá következő isteni kegyelmek. Hogy Isten a mienk legyen ne kívánjunk mást, mint őt. Ebben áll a mennyország boldogsága.

Add, Úram, kegyelmedet, hogy megértselek és erőt, hogy jóakarattal kövesselek. Nagyon könnyen ragaszkodom ahhoz, ami elmúlik. Oktalan, vakoskodó és holdkóros vagyok és panaszkodom néha, mint a haszontalan szolga, hogy kemény és követelő vagy. Miért akarsz mindjárt mindent lőlem, és azt is, hogy jó szívvel adjam? Így zúgolódom magamban, halogatni próbálom kívánságaid teljesítését s halasztást kérek.

Pedig azok, akik tapasztalatból beszélnek, azt mondják, hogy soha semmijük sem hiányzott, mióta beleegyeztek, hogy te légy az ő egyetlen gazdagságuk. Uram, ne engedd, hogy az én gyávaságom ellentmondjon az ő rendületlen bizonyosságuknak. Ne engedd főleg, hogy elvizenyősítsük, meghigítsuk evangéliumodat azzal a szándékkal, hogy megkönnyítsük. Ne tűrjed, hogy a kényelmes élet dicsőítése álomba ringassa a lelkeket, melyeket megváltottál. Ha valaha azt hinnők, hogy ingadozó, akadozó hűség és lanyha áhítat még nagyon tisztességes keresztény élet, ha úgy gondolnók, hogy a teljes nagylelkűséget és a korlátlan odaadást kívánó hivalás csak a fanatikus lelkek kiforratlan buzgóságának való kivétel — akkor káromolnók a Kálváriát.

XXII.

Sustinent me.

Velem vannak.

Három napig veled maradt a tömeg étlen-szomjan, hogy téged hallgasson, és ez a hűség meghatotta Szívedet. Három napig követtek téged, és te az ő hűüket csodával jutalmaztad meg; táplálékot adtál a tömegnek a pusztaságban.

Istenem, vajjon kevélység-e, ha azt gondolom, hogy abban a galilei emberek tömegében volt olyan magamfajta középszerű lélek is, legalább néhány? Nem valószínű, hogy azok az emberek mind hősök lettek volna, hogy mindenkor tökéletesen viselkedtek volna. Bizonyára találtam volna köztük vagy féltucatot, kik hozzám hasonlóak voltak, olyan fénytelen erényűek mint én, olyan bágyadt, fonnyadt reményűek mint én. S ez a körülmény bátorításomra szolgál. A többi miatt ezeket is oktattad,

tápláltad, ezeknek is megbocsátottál, ezeket is megmentetted. Azért szeretek én is a hívők zárt tömegéhez csatlakozni, szeretek közéjük vonulni, mint sebesült, aki a harcvonalból a hátvédő csapatokhoz menekül. Az én egyetlen reményem is az, hogy a többivel együtt én is mentve leszek, hogy jobbról-balról magukkal visznek, hogy szomszédaim lendületes erénye engem is fölemel, amint a nagy tömegben akaratunk ellenére is fölemelnek minket vagy mint a halakat mind magával vonszolja a hatalmas háló és elnépteleníti az egész halastavat.

Nem hagytak el téged — három napon át! Istenem, hadd folytassam megfontolásomat. Ime, nekem úgy látszik, hogy ennél többet is tettem. Talán merészség így beszélnem, de ha nem mondanám meg amit gondolok, rejtegetnék valamit előtted. Vagy ha az ellenkezőjét mondanám, meghazudtolnám az igazságot. Három nap! Három nap éltlen-szomjan veled maradtak és el lehettek készülve, hogy így fáradtan kell hazatérniök. — De ime, Uram, jóval több ideje, hogy veled vagyok és életemet a tiedhez kapcsoltam; jóval több ideje, hogy hűségesen kísérlek és melletted maradva volt részem éhségben is, lelki, testi éhségben, kimerült is voltam, kifáradtak idegeim, akaratom pedig ellankadt. — Tőlem többet kívántál, pedig nem voltam sem erősebb sem edzettebb, mint azok a galileaiak. Éveken át kitartottam melletted. Megismertem megpróbáltatásaidat. Igen, kemény voltál velem szemben csupa jóságból, mert nem akartad, hogy valami kellemes és szenderegő életmódban megpihenjek. Hálát adok neked. Tudom, mi a küzködő előretörés a pusztaságban, ismerem az álmatlan éjszakákat, mikor a szív gyorsan dobog, mint a vészharang.

Vannak, akik azt mondják — talán, hogy lelkeket csalogassanak magukhoz — hogy ha neked szolgál va-

laki, úszik a vígasztalásban; mások meg úgy beszélnek a neked szentelt életről, mintha az folytonos édes elragadtatás volna; némelyek úgy tűntetik föl ránk vonatkozó akaratodat, mintha az csupa gyöngéd hívogatás és elbűvölő vonzalom volna. Azt hiszem, Istenem, hogy az ilyenek nem mondanak meg mindent, sőt éppen a lényegest hallgatják el. A te szavaidból kardcsörrenés hallatszik, és a te hívásodban megrendítő követelések is vannak. — *Nem békét... hanem kardot* hozlál. — És a kegyelem, mely bennünk van, mindenekelőtt az erő kegyelme és orrása, hogy vállunk meg ne roskadjon és térdünk kitarison a hatalmas terhek alatt, melyeket ránk szabtlál. Ha csak azt hangoztatjuk, hogy nincs édesebb, mint neked szolgálni, végre is azt hiszik az emberek, hogy semmi kellemetlent sem parancsolsz, és így nyugodtan kimentheti magát akárki valami elmulasztott kötelesség alól, csupán csak azért, mert a tennivaló kemény és keserű volt.

A gyönyörűség és a boldog öröm, mellyel tanítványaid szívét eltöltöd és elbűvölöd, a kemény, rideg kötelességből fakad. Azért örvendenek, mert kimerülésig dolgozhatnak, mert nem kímélik magukat, mert erőslelkűen szembeszállnak a nehézségekkel és mert semmi elnézést sem kívánnak maguk számára. — *Velem vannak.* (Mk. 8. 2.) — Az ilyenek tudják, mit jelent az, veled lenni, melletted kitartani, tudják, mily hosszú türelem előzi meg a te csodálatos jótéteményeidet. Az ilyenek tudják, mit jelent és mennyibe kerül a mi gyöngeségünknek, hogy benned bízzék és rád hagyatkozzék; az ilyenek megtapasztalták az éhséget és a betegek szorongó állapotát, midőn úgy látszott, hogy végső erejük is elfogyott, kimerült, és szédület, ájulás környékezte őket. Istenem! Te kemény szigorúsággal bánasz velünk: de nagyon jól van ez így, nem panaszkodom miatta. Ami igazán szép éle-

tünkben, az határozottan erős is, kezdve az anyai szereteten, mely annyi kemény küzdelemmel s áldozattal jár, egészen a katona rendületlen bátorságáig, mert életét is odaadja, de hűségesen helytáll.

Örömmel állapítom meg, hogy a lelki pusztaságban sok esztendőn át kitarlottam. Te irgalmat tanusítasz irántam e hűségem miatt, mellyel rád várokostam s azért, mert tehozzád fűztem sorsomat, akit az Atya Üdvözítőül adott számomra. Tehát irgalmat remélek tőled. Hiszen azért jöttél a földre, hogy megmentesd az ilyen lelkeket, mint én vagyok. De ha jobban megfontolom a dolgot, úgy látom, hogy már meg is kezdted velem szemben a csodát lelkem táplálására. Nem kell addig várnom, míg hitéletem a jövő dicsőséget eléri, hogy megtudjam, mily csodálatos eledel által erősíted tanítványaidat, mert te sem vársz addig, hanem már most lelkembe öntöd kegyelmedet és erődöt. Megpróbáltatásaim közepette te voltál lelki erőm, s talán nem is gondoltam erre. Azt hittem, hogy az én úti eledelemből táplálkozom; azt hittem, hogy erőm forrása én magam vagyok, pedig nélküled étlen-szomjan pusztultam volna.

Velem vannak! — Nem hagylak el, már azért sem, mert te jóságosan velem akarsz maradni. Te támogatsz és éltelsz engem a nélkül, hogy azt hangoztatnád. Gyermekekorom első percétől fogva gondoskodtál rólam, hogy el ne pusztuljak nyomorúságomban. Csodálatos anyagi kenyérrel táplálsz és láthatatlan kegyelmed segítségével. Ime, ezt kapom szüntelen áldott kezedből. Folytasd Uram művedet, add meg nekem továbbra is ezt az isteni alalmazsnát, mert csak a te adományodból élhetek, különben ellankadok az úton.

Add, hogy mind jobban szeressem a hitből fakadó életet, melyet a remény sugarai öveznek. Add, hogy sze-

ressem azt a pusztaságot, ahová lelkemet vezeled, azt a hatalmas síkságot, ahol ott állsz a középén és én előtted, de nem egyedül, hanem testvéreim seregében, közéjük vegyülve, mert velük együtt végtelen irgalmasságodra vagyunk utalva. Erős elhatározásom, hogy nem hagylak el és ha nem hagylak el, nem kell félnem sem ellenségtől, sem haláltól, mert mindig a te jóságod és irgalmad oltalmában élek.

XXIII.

Ego sum via.

Én vagyok az út.

A mi utainkat istenivé tette valami megszentelés, mely a Megváltó irántunk való szeretetéből áradt azokra. A mi utainkra gondolok, melyeken mi járunk fáradt lépésekkel vagy eleven reménytől öszlönözve, a mi utainkra, melyeken járnunk kell születésünktől halálunkig, a sírig. A hittudomány is *utasoknak* (viales) nevezte el Ádám fiait.

Istenem, add, hogy megértsem a jelképek rejtett értelmét, magyarázd meg nekem az út evangéliumát. Már a rómaiaknál voltak szent utak. De ők még nem tudták, hogy mit jelentenek azok, alig sejtették azok értelmét. A mi utainkon csodálatos dolgok történnek, mert teveled találkozunk a választutakon. Talán egész üdvösségünk kérdése dől el a megszokott utakon, mint Szent Pál damaszkuszi útján.

Aki engedelmesen követi az ösvényt, az tanulékony-ságot, bizalmat mutat. Ha nem találjuk meg ismert utunkat, azt mondjuk, hogy eltévedtünk s éppen úgy vagyunk, mint azok, akik még rá sem léptek a helyes útra vagy hűtlenül elhagyták azt.

Az útnak hiszünk. Ha folyó vágja át utunk irányát,

tudjuk, hogy az út előrelátta ezt a nehézséget és egy híd majd segít rajtunk. Ha erdőn vezet át az út, tudjuk, hogy favágók jártak előttünk és fáradoztak, hogy út legyen a fák között. . . Az út emelkedik vagy lefelé irányul s a mélység szélén húzódik meg. Olyan az út, mint te, Uram, csendesen, szóltanul, de óriási munka árán, összeköttelést teremt a dolgok, vidékek és emberek között, közelebb hozza egymáshoz az idegeneket.

Nem lepődöm meg azon, hogy az Egyház megszentelte utainkat, és hogy *útí zsolozsmát* is kaptunk tőle. Aki útnak indul távoli, láthatatlan cél elérésére, úgy tesz, mint Ábrahám, ki elhagyta Kaldeát vagy mint a napkeleti bölcsek, kik Betlehembe mentek. Ezeknek pedig magad megmondtad, hogy más úton térjenek vissza hazájukba.

Gondolok az őskeresztény világ utaira, melyek a híres szentélyekhez vezettek s amelyeken ezrével jártak a zarándokok. Nem tekinthetem többé pusztá profán dolognak azokat a lépéseket, melyeket zarándokutainkon teszünk. Hiszen te magad is eljöttél és jártál utainkon. Apostolaidal megbeszélted, melyik a megfelelőbb út. Elkerülted Judeát vagy Szamariát. Az is egy úton történt, mikor Péter Isten Fiának ismert el és helytartóddá tetted a földön. A keresztúton váltottad meg a világot és adtál nekünk bocsánatot. Ha sietnem kell, ha törődötten is ösztöngzöm magamat az út folytatására, úgy teszek, mint te. Ha a járás fáraszt és az út hosszúsága kimeríti erőmet, hasonló vagyok hozzád. Majdnem mindig utainkon, a mi kötelességeink ösvényén akar velünk találkozni a te mindenható kegyelmed is. Az úton találkoztál a vak Bartimével is, a szerecsennel is, kit Fülöp megtérített és a szamariabeli asszonnyal.

Én vagyok az út. (Jn. 14. 6.) — Nincs igénytelenebb, mint az út, de nincs is követelőbb, hogy engedelmesen

igazodjunk szerinte. Tőle jobbra és balra eltévedünk. Ha rajta maradunk, biztosan célhoz jutunk. — A mi utunk a Gondviselés. Semmink sem hiányozhatik, ha hűek maradunk hozzá. És ha te vagy az út, gondviselő Istenem, hova vezethetsz minket, ha nem önmagadhoz, az Atya dicsőségébe.

De unalmas is lehet néha hűen követni az utat. Ha kanyargós lesz, nem mondja meg, hogy miért. Néma, mint te, Uram, és nyugodt, mint te. A rövidlátó bölcsesség, mely bennem uralkodik, rövidebb irányt javasol, mikor szent akaratod kanyargósnak látszó úton vezet. Mindig okoskodom, hogy kijavítsam a te irányításodat, szüntelen az erőszakos „miért”-ek háborgatnak utaimon. Miért kívánod tőlem ezt az áldozatot? Miért irányítottál ide, ezekhez a kellemetlen emberekhez? Miért vezetsz a teljes önmegtagadás meredek ösvényén? Miért a szerzetes hivatásra? Miért a megpróbáltatásra és betegségre? Miért váratl sz meg oly hosszú ideig, hogy lelki békét, örömet találjak zarándok utaimon, hogy megszabaduljak ettől vagy attól a tehertől, nehézségtől?

A te utad kanyargósnak látszik, pedig azt mondtad profétád és hírnököd által, hogy egyenesek a te utaid, és hogy *a göröngyösök egyenesekké legyenek és a darabosak síma utakká.* (Lk. 3. 5.)

Úgy látom, mintha ellentmondás volna szavaid és a valóság között, mintha Gondviselésed nem szeretné az egyenes utakat. Pedig ebben is én tévedek. Mindig azzal ámitom magamat, hogy az az egyenes, ami az én óhajomnak megfelel és az a helyes, amit én gondolok. Ha az én tervem nem egyezik a tieddel, azt állítom, hogy a tied szövevényes és a tied tér el az egyenes vonaltól. A pontos idő számomra mindig az, amelyet türelmetlenségem sugall, és úgy találok, hogy minden óra késik,

ha szeszélyes vágyaim nem kapták még meg azt, amire várnak. Az én csapongó, ötletes kívánságaim ide-oda rángalózó vonalát nyilegyenesnek látom.

Nem, te nem hagyod magadat zavartatni kapkodásom türelmetlenségem által, hanem vezetsz szüntelen egyenesen a célhoz. Azok a rövidítések, melyeket én kieszelek, éppen nagyon is letérő kanyarulatok. Ha visszatekintek elmúlt életem napjaira, a megtett útra, látom, hogy rám vonatkozó akaratod mindig határozott és következetes volt. Talán éppen a te gondolataid nyilegyenességétől félttem?

Tudom, hogy szenvedésed és kereszthalálod által, föltámadásod dicsőségébe vezetsz engem. Kérlek tehát és könyörgök, hogy védelmezz meg engem önmagammal szemben, ne engedd, hogy eltévedjek, sem pedig, hogy belefáradjak a hozzád való hűséges ragaszkodásba. Add, hogy igazi *utas* legyek mindvégig és légy az én zárándokságom végcélja.

XXIV.

Judicium est mundi.

Ítélet van a világ fölött.

Ami gyönyörűséggel tölt el s ami megfélemlít, az az, hogy elkerülhetetlen van, több mint elkerülhetetlen: végleges. Ha végigjártad utadat az emberek közt, örökre eldől, hogy egyik csoport jobboldon, a másik baloldalodon lesz. S ezzel minden kérdés meg lesz oldva. Mindenkinek meglesz a maga végleges örök sorsa. Művedet azután már nem lehet folytatni, nem lesz többé Üdvözítő azok számára, akik hűtlenek lettek hozzád.

Elkerülhetetlen vagy. A világosság beleáradt a sötéttségbe. Az éjtszaka, mely készségesen befogadta ezt a világosságot, maga is világosság lett s minden eredeti sötét-

sége eltűnt. De az az éjtszaka, mely nem akarta magába bocsátani a fénysugarat, megmaradt koromsötét éjnek. Ez most már szándékos éjtszaka, mert megvelettte a világosságot s az ő természetes sötétsége vélkes sötétséggé lett. Aki nem akarja Istent, az rosszabb lesz, mint az ember, az kárhozott lesz.

A világnak ez az ítélete már megkezdődött. Akár akarják az emberek, akár nem, te köztük vagy. Úgy tehetnek, mintha nem vennének észre, mintha nem tudnának rólad, de ha a szegletkőről nem akar valaki tudomást szerezni, a valóságban mégis beleütközik abba és szétmállik rajta. Te beleálltál a világmindenségbe és ítélisz mindnyájunk fölött. Örökre megállapodunk abban a magatartásunkban, melyet veled szemben tanusítunk.

Ha ilyen dolgok fölött elmélkedem, megborzong a lelkem. Nem szeretem azt, ami végleges. Olyformán vagyok, mint az írók, kik izgalomba esnek, ha hirtelen elveszi tőlük valaki kéziratukat, mert mindig azon évelődnek, hogyan javítsák és símitsák még jobban írásukat, s úgy vannak, mintha erőszakot szenvednének, ha visszavonhatatlanul meg kell szövegezniök valqmit.

Századok óta azon mesterkednek az emberek, hogy legfontosabb ügyüket halogassák, hogy a döntést elhalaszták, mert a végső szótól, a ponttól félnek. Pedig te vagy az utolsó pont. Te vagy az utolsó betű. Te vagy az a titokzatos omega, mely után nincs semmisem. Tehát veled kell döntő, végleges sorsunkat elintéznünk, rád kell számílanunk, mint végső reményre.

Hogy a halál veszedelmét elkerüljük. annak egyetlen módja az, ha fölismerünk, mikor köztünk jársz, ha tudjuk, hogy ki vagy, ha őszintén megvallunk téged és így a te igazságodat befogadjuk életünkbe. Te jelen vagy, mégis akik nem akarnak téged látni, nem látnak. Te

szüntelen beszélsz, és mégis a szándékos süketek egy szavadat sem hallják és eszteleneknek tartanak minket, kik hallgatjuk szavadat, mely betölti a világmindenséget.

Egyetlen feladatunk az, hogy veled találkozzunk életünk útján. Mégis ismerek olyanokat, akik ott ültek egész életükben az úton s az út szélén, melyen jársz s azt mondják, hogy sohasem találkoztak veled. Köztünk vagy; fürkésző tekinteted kérdez minket, a te igazságod megítél minket, mégis sokan járnak-kelnek, sírnak és nevetnek, alszanak és gondolkoznak a nélkül, hogy jelenléted valami hatással lett volna életükre, a nélkül, hogy tevékenységük közepette beléd ütköztek volna.

De ezeket te már elítélted. Mindazok, akik nem akarnak tudni rólad, akik jó messzire elkerülnek, megvalósíthatják vágyaikat és megszabadulhatnak mindenkorra jelenlétedtől. Te rettenetes és jó vagy. Rettenetes vagy, mint mindaz ami szilárdan áll és nem hajlik meg, rettenetes mint az igazság, melyet semmi el nem pusztíthat, mint az igazságosság, melyet senki meg nem veszíthet. Kérlek, óvjon meg engem kegyelmed minden szándékos vakságtól.

A vétkes, az önkéntes vakok nem hazudnak, mikor azt mondják, hogy tágra nyílt szemük nem látja jelenlétedet. Az ő vétkük finomabb, hűtlenségük mélyebben van, nem a felszínen, nem szemükben. Lelkükben hasonlottak meg és képtelenné tették magukat, hogy téged lássanak, mint a zsidók, kiket a gyűlölet annyira elvakított, hogy azt hitték jót tesznek, mikor Isten Fiát megfeszítették. A hosszantartó restség, vagy a durva hiúság, a gyávaság vagy a kevélység, a pénz szeretele vagy a szív üres szárazsága — íme ez a veszedelem. És ha ezek közül egyik-másik szándékosan tenyészik lelkünkben, megalapítja a sötétség birodalmát. Vigyázzatok — *hogy a*

sötétség meg ne lepjen titeket (Jn. 12. 35.) — Tehát, ha azt mondom, hogy nem látlak, az nem lehet mentség számomra.

Meg kell hódolnom isteni jelenléted előtt! Abba kell hagynom a gyáva csűrés-csavarást, visszatartás nélkül át kell adnom magamat egyetlen uralmadnak és belőled kell élnem egész életemet. A görög szentatyák azt mondták, hogy Megtestesülésedben meggyógyítottál mindent, amit magadra öltöttél. Minthogy pedig az egész emberi természetet meg akartad gyógyítani, az egészet teljesen magadra kellett öltened vagyis igazi egész embernek kellett lenned, tehát testestül-lelkestül az értelemmel és akarattal együtt magadra vetted természetünket. Hasonló valaminek kellene bennem is történnie. Amit visszatartok magamnak, az elveszett, el van ítélve, az haszontalan és a halál martaléka. Amit pedig magadhoz veszel, amit átadok neked, az meggyógyul és áttistenesül, halhatatlan lesz és bejut az Atya házába. Értéktelenek napjaim, ha nem adom át azokat neked s így nem lesznek a tied. Fáradságos küzködésem csak levegőverdesés, semmit sem ér, ha nem a te kegyelmedből fakad.

Isteni Bírám, végy és fogadj el tőlem mindent! Nem akarom, hogy bírói voltod miatt elhidegüljön irántad való bizalmam. Azért szeretlek, mert végleges vagy. Ha felül lehetne bírálni ítéletedet, gyöngé volnál és mi hasznom volna belőle, ha gyarlóságomban a te mulandóságodra támaszkodnám? De amit te mondasz majd felőlem, azt senki sem hazudtolhatja meg, amit majd te írsz életemre, arra senki sem írhat javítást. Mikor majd jól szembenézel velem és kijelented, hogy én a *tied* vagyok és megpróbáltatásom véget ért, akkor felvirradt az a nap, mely nem ismer alkonyt, és akkor dicsőíteni és szüntelen aldaní foglak, hogy te vagy az, aki nem változol. Köteles-

ségemmé telted, hogy reméljem ezt a kimondhatatlanul boldog napot és hogy tőled, Bírámtól várjam az örök életet.

XXV.

Et erant valde bona.

És igen jók valának.

Istenem, a te műveid oly kiválók voltak mikor kezdből kikerültek, hogy bár az emberek azóta megszenteltelenítették azokat, mégis magukon hordják dicső eredetük jegyét. A túlzók azt mondták a hiveknek, hogy a természet teljesen megromlott az első bűn által és hogy ilyen állapotban, ahogy mi látjuk, nem is teremthetted volna azt, mert méltatlan lett volna hozzád. De az Egyház elítélte az ilyen beszédet és kárhozlatta ezt a tanítást. Nem igaz, hogy a teremtet világ, melyben vagyunk egészen megromlott. Hanem beteg lett. A beteg vagy sebesült pedig nem halott.

Minthogy e teremtés a te műved, meg kell benne találnom kezéd nyomát. Minthogy tőled van, hozzád is kell visszatérnie; tehát az örökkévalóság illata árad szét a mulandóság fölött.

Imádkozni szeretnék most minden teremtménnyel együtt. Vajjon miért nincs még mind mai napig a Teremtésnek ünnepe a keresztény naptárban? Tudom, hogy igyekeztek beszennyezni ezt a szent gondolatot, és a hitetlenek a világmindenség „szerzőjét” akarták a menygyei Atya helyébe tenni vagyis a természetet a kegyelem helyébe. De ez éppen egy okkal több, hogy visszaállítsuk mindazt a tisztetletet, mely művedet megilleti, hasonlóképpen amint engesztelő ájtatosságot rendezünk és ünnepélyes imákat mondunk a templomokban, melyeket valami nyilvános gonosztelt megszentelt.

Hallom magam körül a kiábrándultak vontatott sópánkodását, ezeknek minden unalmas, nem találnak semmi elfogadható okot vagy célt amiért érdemes élni. Az ilyenek nem tanulták meg soha, hogy nyugodtan, őszintén beletekintsenek az egyszerű dolgok szép arcába, nem tudják, hogy egész életük mily isteni fényességtől van szüntelen övezve és meghalnak a nélkül, hogy kinyitották volna szemüket.

Nem, a te műved nem fonnyadt el. Az a szó, amelyet mondtál, mikor mindent teremtettél, s amelyet visszhang gyanánt ismétél a mindenség, az olyan szép, hogy alig merünk neki hinni vagy alig merjük azt a te szavadnak tartani. Ha átengedjük magunkat műveid hatásának, állandó csodálkozás a mi életünk. S még ha nem is hatolunk be a lelked világába, egyedül a külső dolgokban szüntelen találunk okot, hogy imádva dicsőítsünk. Mondd, Uram, vajjon teljesen tévedtek-e azok a mi pogány őseink, akik leborultak a százados fák előtt és áldozati ajándékot dobtak a vizesésekbe? Jól tudom, hogy nagyon helytelenül tették, mert összetévesztették a művet a művésszel. Rosszat tettek, mikor imádlák az okozatot a nélkül, hogy az okhoz igyekeztek volna eljutni. Viszont a mű mégsem egészen idegen a művésztől, s az okozat csak az ok erejéből van. Őseink tévedtek, de nem azért, mintha helytelen irányban indultak volna, hanem azért mert korán megálltak, mint a keresztes vitézek, kik a Szentföldre igyekeztek, de az első állomáson megrekedtek és sohasem látták meg Jeruzsálemet.

Nem tanúsítok elég tiszteletet a teremtett dolgok iránt. Úgy teszek, mint azok a római katonák, kik elpusztították Korinthuszt és kockát játszottak a megbecsülhetetlen értékű régi görög festményeken. Nem hallom az ezernyi hírnök csendes szavát, kezdve a kökörcsintől a hulló

csillagokig, melyek mind rólad szólnak és a te szeretetedre ösztönöznek, nem hallom szavukat, mert darabos és nyers vagyok és mert az én önző képzeletemszülte boldogság után sóvárgok és ez lealacsonyít. Ha valamilyik nagy ember beszél a szerénységről s a bizalomról, ha ügyesen szövögeti a meggyőző okokat, meghallgatom, megcsodálom és többé-kevésbbé el is fogadom azokat. De szükséges-e nagy embereket háborgatnom, hogy megtanítsan e régi nagy igazságokra vagy föllevenítse azokat lelkemben? Nem ajánlottad-e nekünk az evangéliumban, hogy nézzük a mező virágait és tanuljunk az ég madaraitól? Vajjon a skorpiók, a kígyók, a tojás, a csirkék, az ökör s a szamár, az itatókút és a lámpa, a kenyér és a kemence, a ló és a háló, a vihar, a sarló és az aratás, minden, még a kakaskukorékolás és a lenyugvó nap pírja is, mindez az egyszerű teremtés nem rejt-e számunkra sok okulást s nem emlékeztet-e sok mindenre? Ha a kakas megszólal, nekem, mint kereszténynek nem csupán azt keli gondolnom, hogy a gazdasági udvar egyik aprójószágga lármázik, hanem eszembe juttatja a főpap házáat és a hármass tagadást. Ha lüzet látok, nem gondolhatok-e a katonacsapatra és nem hallhatom-e messziről a szolgálók szavát? Vajjon a néma éjszakának nem kell-e telve lennie számomra azzal a komoly sutlogással, mely által hajdan Nikodémusnak megmagyaráztad, hogy újra kell születnie, mert csak úgy kerülheti el a halált?

Te mindenütt ott vagy és bármerre fordulok, mindenütt a te igazságoddal s a te szeretetteddel találkozom. Te vagy a Teremtő, a Megváltó, az Ige, mely által minden létre jött. Tehát úgy illet — mondja a hittudomány —, hogy maga a világ Alkotója jöjjön el, hogy a világot megújítsa, megjavítsa. Nagyon kíváncsi volt, hogy a

Mester ne bízza remekművének újjáalakítását más valakire. Ezért testesült meg az Ige.

Tehát a világmindenségen sem fedezhetünk fel ketős tervezetnek nyomait, mint a mi mulandó építészetünkben, mikor egyiknek tervén javítgat, igazít a másik, mikor az utódok saját gondolataik szerint folytatják és egészítik ki azt, amit az első építők nem tehettek meg, mert nem volt már idejük, a halál félbeszakította művüket. Mindent te alkottál és mindent te magad újíttottál meg. A te szent kezed, mellyel Pétert fönn tartottad a hullámokon, s amelyet a katonák a kegyetlen keresztfára szegeztek, ugyanaz a kéz az, mely a világot alkotta s amely egyedül menthet meg engem az utolsó napon.

Add, hogy imádjam mindenütt művedben szent kezedet. Add, hogy a csodálkozás megtisztítsa lelkemet. Ne engedd, hogy ajkam vagy szívem valaha megvelő szót mondjon a csodálatos világra, melybe engem helyeztél s mellyel együtt engem is igen jónak mondlál, mikor megteremtettél.

XXVI.

Sub modio.

A véka alá.

Nem engedted, hogy jelentéktelenné tegyük magunkat, még azt sem akartad, hogy szándékosan megkisebbljünk. Megtiltottad, hogy elrejtsek azt, aki ragyog. Csodálom parancsodat, de félek, hogy nem értem meg és arra használom, hogy nagyon is nyomorult törekvéseimet szentesítsem és nagyon is hiú nagyravágyást tápláljak általa. Ragyogni, fényeskedni azt jelenti, mint feltűnni. Hiszen így minden jött-ment a te parancsodba kapaszkodik, Uram, és az elégedetlenek mindjárt a vékát

emlegetik, mihelyt a tekintély vagy a hagyomány üdvös korlátot szab eléjük. A fecsegő nem hallgat el, mert azt hiszi, hogy beszédje csupa fénysugár és világosság. A kezdők pedig mind az ő *gyertyatartójukat* követelik, melyre őket, mint világosságot állítani kell. Nem lesz-e így minden szerénység, minden háttérbe húzódás és nemmes visszavonultság lehetetlen vagy rossz?...

Ha valaki olyan, mint a füstölő, pislogó mécsláng, az ilyen saját gyöngesége helyett nagyon könnyen valami alkalmatlan vékát okol. Nem nehéz a körülményekre fogni a hibát, ha valaki nem akarja észrevenni saját gyávaságát és gyastraságát. Mi sem könnyebb, mint összehasonlítást tenni, hogy mivé lehettünk volna, ha megtaláljuk a nekünk való „gyertyatartót.”

Végteरे is, vajjon nem az alázatosak dicsőítenek-e meg téged és nem ajánlottad-e a meghívottaknak, hogy önként az utolsó helyet válasszák az asztalnál?

Az a véka, melyet nem szabad erényünkre vagy tehetségünkre borítani, nem a szerénységet vagy a tartózkodást jelenti. Mert ezek az erények mindig szükségesek. A véka a szárnyaszegett kislelkűséget, a bizalmatlankodást, képmutatást, a gyávaságot jelenti. Olyan vékáról van szó, mely mögé a zsugori mécsláng rejtőzik, nem azért, hogy védje magát a szélről vagy hogy növekedni tudjon, hanem hogy másoknak ne legyen hasznára és csak önmagának világítson. Önzésnek hívják azt a vékát, mely kioltja a fényt, s az önzés egybefoglalja mindazt a rosszat, ami bennünk tiltott módon támadja a világoskodást. Sokan éltek haszontalan életet, akik egy kis odaadással egész világrésznek fényeskedhettek volna. A véka jelenti a kényelmes életet, a lusta, huzavona munkát; jelenti azt az önkényes mesterkedést, hogy korlátozzuk működésünk természetes határait, hogy vonakodunk meg-

világítani az egész házat és dolgozni olyan nagy mértékben, ahogyan csak eszközeink engedik.

A véka alá tett világosság, a keszkenőbe rejtett talentum, az elásott kincs; mind ugyanazt a rettenetes leckét idézi emlékezetünkbe, hogy egyszer majd számot kell adnunk mindarról a jóról, melyet elmulasztottunk megtenni és arról a jóról, melyet gyávaságunk miatt nem tudtunk véghezvinni.

A keresztény lelkület mélyén van valami szent mérészség. Miért félünk a világosságtól? Miért hirdessünk csupán félénk erényeket? Miért törődünk csak azzal, hogy kicsinyesen védjük, óvjuk a hívőket és a mellett elhanyagoljuk az óriási tömegeket, kik várakoznak ránk a sötétségben?

Istenem, nem szeretem, ha így szétoztják a világot és szakaszokat csinálnak az egyetlen hajlékban s azt mondják: Ez itt a mi terünk, az meg ellenfeleinké; itt vannak a hívők, ott a gonoszok, itt barátaink, ott meg az ördög szülöttei... Ezeket a kegyetlen határvonalakat nem szentesítetted, mikor azt mondtad, hogy úgy kell világoskodnunk, hogy mindenki láthasson, és szeretetünknek oly messzire kell érnie, mint a te kegyelmed munkájának. Akiket ma ellenfelünknek hívnak, azokat talán kegyelmed előkészíti a csendben, amint Sault, az üldözött is előkészítetted, hogy téged hirdessen a világban. A hívőknek pedig nem az a feladatuk, hogy fontoskodjanak, hanem hogy lelkük üdvösségét munkálják és vigyázzanak, hogy el ne essenek.

Aki bízik és hisz az igazságban, az bátran szembeállítja azt a hazugsággal és tévedéssel. A sötétség nem képes megölni a lángot. Aki bízik és hisz a kegyelmen, az nem fél a hősi erényeket is kérni Istentől az emberek számára, az nem méri köteletségét eszközeihez,

sem tennivalóját képességéhez, hanem beállítja számításába az isteni erő kimeríthetetlen forrását és arra sarkalja a keresztényeket, hogy méltókká legyenek Krisztushoz,

A pogány féltékenység a mi munkáinknak legnagyobb megrontója. El vagyunk árasztva olyan emberekkel, akik, mint mondják, nem akarják magukat kompromittálni s akik nem csatlakoznak a küzdőkhöz, csak akkor, ha megvan a győzelem. Szinte úgy látszik, mintha szívesörömmel fogadnának mindent, ami kisebbít, gúzsba köt bennünket. Az ilyenek sohasem szánják rá magukat arra, hogy odaadják életüket az osztatlan szeretet szolgálatába, hogy nagylelkűen magukra vegyék a korlátlan istenszolgálat eshetőségeit. Az ilyenek nem egyeznek bele, hogy visszatartás nélkül világoskodjanak mindenki számára. De ez a viselkedés-erényeiken is meglátszik, mert azok is elgémberedtek és félénkek; első gondjuk az, ami a közepes katonaké vagyis hogy még mielőtt tehettek volna valamit, legyen jó menedékhelyük.

Mindenkié vagyok. Nincs jogom úgy használni értelmemet, mintha az egyedül csak engem érdekelne. A műkedvelő lézengés mindig sok veszéllyel jár a lélekre. Testi erőm, erkölcsi képességeim s mindaz, ami mások hasznára lehetne, mind hozzátartozik ahhoz a „lámpához”, melynek a házban világítania kell. A középszerű életformák mindig tetszenek a mi kényelemkedvelő természetünknek és ha valamelyik kötelesség kellemetlen, mindjárt azt mondjuk, hogy az nem nekünk való.

Uram, talán ismerem már egy kissé a mai embereket. Hiszen közbük helyeztél. Mondhatom, hogy nem oly rosszak, mint sokan mondják és nem oly romlottak, mint ők maguk állítják. Van bennük is, mint őseikben hatalmas készség a nagylelkűségre és igazi vágy, hogy ne éljenek céltalanul. Munkát akarnak, ha kell nehezet

és keményet is, de amely érdemes rá, hogy jól megcsinálják. Nem vonakodnak dolgozni, még meghalni is készek, föltéve, hogy nem hiába dolgoznak és haláluknak is van értelme. Ami nekik hiányzik, az nem a te kegyelmed. Ami nekik kell, mint támadó csapatnak, az a biztos cél és elég tér, hogy minden erejük kibontakozzék. Tehát vezércsillagra van szükségük vagyis olyan emberekre, akik a mai férfiaknak meg tudják mondani azt, amit a kegyelem sutlog keblükben, akik megvilágítják előttük a jövő feladatait olyan fénnel, amilyent te táplálsz a lelki ismeretekben; olyan emberekre van szükségük, kik hisznek a megváltó igazságban, s az üdvözítő igazságosságban, a megbocsátó Krisztusban, olyanok, akik megmondják nekik, amit mondani kell és megteszik, amit tenni kell, hogy őket beállítsák megváltó műved nagy munkájába. Az ilyenek azután ragyogni fognak, mint a csillagok az örökkévalóságon át.

XXVII.

A bimatu et infra.

A kétévesektől lefelé.

Hogy biztosan megöljenek téged, legyilkolták körülötted mindazokat, akik hasonlók voltak hozzád, és Betlehem visszhangzott a zokogó anyák jajkiáltásától. Ellenégeid fortélyja nem változott. Módszerük nem lett tökéletesebb, saját hazájukat pusztítják, hogy tőled valahogyan megszabaduljanak.

Meg akarnak semmisíteni, még mielőtt megszólaltál volna. Durván és kegyetlenül lecsapnak az újszülött Krisztusra, mert attól félnek, hogy majd később háborgatni fogja őket mint Izrael igazi királya.

Ismerem ezeket az esztelen zsarnokokat és pusztító-

kat, Uram. Tudom hol vannak azok, akik országukban, lelkük birodalmában elfojtják a te sugalmazásaidnak gyöngéd csiráit és el akarnak léged némitani, mielőtt még egy szót mondtál volna. Mi, kik féltékenyek vagyunk saját függetlenségünkre, nem merünk neked ellenállni, mikor a Sinai ormáról dörög le hozzánk szózatod, de gyáván kitöltjük bosszúnkat rajtad, ha alázatosan közeledel felénk és elpusztítjuk művednek kezdetét magunkban.

A krisztusi élet újjászületik lelkünkben. valahányszor a kegyelmedből fakadó jó cselekedet jobbakká tesz bennünket. De mi félünk jobbakká lenni, mert nem szeretjük a magasztos, félelmetes tökéleltséget. Attól tartunk, hogy ha kezdetben engedünk neked, nagyon megerősödöl bennünk s túlságosan parancsolsz nekünk. Félünk, hogy mint Urunk elfoglalod tőlünk szívünket és életünket vagyis a királyi palotát, melyet önzésünk bitorol s amelybe jó kényelmesen betelepedtünk.

A te sugalmazásaid igen gyöngédek! Nagyon könnyen megfojthatjuk azokat a jó vágyakat, melyek lelkünkben fakadnak. Senki sem fog tudni róluk semmit; nem fogják hallani Ráchel síralmait. Ha nagylelkű gondolat és szándék bimbója terem lelkünkben, nem kell csak egy kis mozdulat, és lelőrtük azt.

Istenem, kezdem hinni, hogy a nagy gyávaságok e kis gonoszságokból fakadnak. Úgy látom, hogy a külsőleg kifogástalan emberek ilyen rejtett durvaságában kell keresnünk lelki életük meddőségének tiltkát. Mit nem tehetnénk, ha engednők, hogy Krisztus növekedjék bennünk, hogy megszólalhasson, ha megbecsülnők az ő kegyelmének első, igénytelen hívásait!

Az élet birodalmában mindig a leggyöngédebb részben van a legelevenebb tevékenység. A növény is a

rügyekben és bimbókban növekszik leginkább. A háborúban a tűzvonalban küzdő harcosok által halad előre az óriási hadseregek nagy tömege. Ha a tűnek szinte láthatatlan kis hegye eltört, a tű nem ér semmit, mert a hegyével szúrja át a szövetet s azt nem pótolhatja semmi. A te kezdődő kegyelmeidet is alighogy észre lehet venni, de döntő fontosságúak. Egész élet megváltozhatik az ő szerény indításuk következtében.

Mi azonban okatlanul elfojtjuk kegyelmed rügyeit. Bizalmatlanok vagyunk veled szemben s a mi hűségünk gyakran körmönfont alkalmazkodás. Nem szereljük Istent, ki háborgalja nyugalmunkat, nem tűrjük, hogy Isten detronizálja önzésünket.

Add, Uram, hogy szeressem kegyelmed legelső érintéseit is lelkemben és azt a szüntelen újra fakadó gyöngéd, szelíd ösztönzést, mellyel a jóra akarod hajlítani oktalan merevségemet. Ha nem engedem, hogy lelkem Urává légy, sok kárt teszek magamban és tőled való félelmemben elfojtom lelkemben azt, ami a jövő fejlődés kezdete, bimbója, a lelki ártatlanság üde virága.

Az ártatlan kis betlehemi gyermekek legyilkolása a történelem legvéresebb lapja, de rettenetes jelkép is egyzersmind. Ha elfojtom magamban mindazt, ami a te kegyelmed sugalmazásából fakad, ez is kegyetlen vérengzés. Ha valaki szabadulni akar a te kívánságaid és követeléseid hatásköréből, lelkének hatalmas mezejét kell letarolnia. Minden nagylelkűség gyanús annak, aki fél, hogy elébe állsz valami nemeslelkű tevékenység sugalmazásával. Minden nagy szeretet nyugtalanító arra nézve, aki nem akarja magát megzavarlatni nyugalmasában, hanem folytatni szeretné oktalan ábrándozását. Jól tudom, hogy ha el akarnálak távolítani életemből, el kellene fojtanom magamban mindazt, ami kibékít sorsommal, s

ami nem engedi, hogy hitvány legyek. Tudom, hogy sok ártatlanságot kellene föláldoznom, hogy tőled megszabaduljak, és nem tudlak eltávolítani, ha tömegesen le nem gyilkolom lelkem jó törekvéseit.

De azt is tudom, hogy az ilyen alávaló kegyetlenség még sem pusztíthatna el téged, hanem csak én lennék gonoszlevővé. Te pedig sohasem szűnöl meg a lelkek királya lenni, még azoké is, akik megtagadnak és elűznek. A mi körmönfont taktikánk olyan, mint a vásolt gyermekek játéka: folyton zajongunk, hogy meg ne halljuk kegyelmed hívó szavát. Pedig ha nem hagyunk téged beszélni, az örök élet ígétől fosztjuk meg magunkat.

Ez az elmélkedés vigasztalást is rejt magában. Minthogy mindig a lelkek királya maradsz, tehát a lelkek érted vannak, és kegyelmed nem hagyja el őket ebben az életben. Krisztust nem gyilkolták meg, mielőtt megválthatta volna őket, és ha most e lelkek vétkesek, az onnan van, hogy nem fogadják el Krisztustól az üdvösséget, melyet szüntelen megkaphatnának és úgy tekintik Istent, mint aki betolakodott életükbe.

Nincs módunkban téged megsemmisíteni. A halálos bűn elűz néha a lelkekből. De túl a határon, Egyiptomban, várakozol, míg a zsarnokok meghaltak, akik *a gyermek élete ellen törtek* (Mt. 2. 20.), és ha szabad a tér, visszajössz országodba.

Az én hűtlenségem ellenére is — mely talán hosszú ideig tartott — jöjj vissza hozzám, Uram! A zsarnokok meghaltak vagy haldokolnak. Beleúntam abba, hogy minden úton-módon úgy mesterkedjem, mintha én volnék az úr lelkemben s a főfeladatom az volna, hogy belső politikámból téged kizárjalak. Nem akarok többé számílgatni, utálok önzésemnek hűtlenségét, hogy nem hódoltam meg lelkem egyetlen Királya előtt. Nem akarom

többé legyilkolni jó törekvéseimet és elfojtani magamban azt a sok születő kegyelmet. Jöjj vissza hozzám, uralkodjál bennem és tégy velem amit akarsz a te végtelen irgalmasságod szerint!

XXVIII.

De laqueo venantium.

A vadászok töréből.

Uram, nagyon kemény voltál azokkal szemben, akik a gazdagságba vetették reményüket. Mi próbálgatjuk enyhén értelmezni szavaidat, de az mit sem használ, mégis csak élesek és kemények azok. Minden magyarázatunk sem tudja letompítani élüket. Olyanok azok, mint mikor kiejtetted őket: élesebbek a kétélű kardnál. És ha nem igyekszem megérteni azokat, úgy érzem, hogy valami nagy hazugság nehezedik életemre. Tudom, hogy valami határozott, nagy különbségnek kell lennie tanítványaid és a pogányok közt a pénz értékelésében. Lehetetlen, hogy nekünk és nekik is egyformán kellene becsülnünk, ugyanazon a mérlegen kellene megmérnünk azt, amit te egy lefordíthatatlan szóval a gonoszság *mammonjának* nevezél, mely a te ellenséged, melynek nem szolgálhatunk a nélkül, hűtlenek ne lennénk Istenhez.

Visszalérek tehát a szegénység örökértékű tanításához, mint a rovarok, melyek az éjszakai fényes lámpák körül keringenek. Vonzó ez a tanítás, de veszély is van a közelében. Tudom, hogy esztelen, téves magyarázatokat is próbáltak fölállítani a gazdagságra vonatkozólag. Azért egyformán óvakodom a túlságosan egyszerű megfontól, melyekhez nem kell gondolkozni és a nagyon okoskodó megoldásoktól, melyek megengedik, hogy minden vagyonban dusslakodjunk.

Van szerzetesi szegénység is, de amint az engedelmesség, a tisztaság vagy az apostolkodás, úgy a szegénység sincs kizárólag és teljesen a kolostorok falai közé zárva. A szegénység szelleméből nem lehet monopoliumot csinálni, mert valamiképen minden erénynek meg kell lennie híveidben és minden lelki jó szét van osztva Egyházadban.

Vannak, akik szüntelen a szegénységet emlegetik, de az, amiről beszélnek, s amit ajánlanak, egyáltalában nem a szegénység, hanem a fukarság. Azt mondják, hogy mindig rossz, ha sokat költünk. De ezt nem tarthatom természetfölötti gondolkozásnak. Kétségtelenül nem kell sokat költenie senkinek sem, hogy önzését és érzékies kényelemszeretetét táplálja, sőt éppen semmit sem szabad költeni, hogy e vén ellenségeinket szolgáljuk. Ha azonban valaki azt ajánlja, hogy tiszteljük a pénzt és szinte úgy tekintsük a gazdagság eszközeit, mint valami szentelt tárgyat — akkor azt hiszem, hogy elferdítik isteni szavaidat és bálványokat imádatnak velünk.

Két módja van annak, hogy valaki ragaszkodik a pénzhez: az egyik az, ha annyira gyűjti és harácsolja a vagyont, hogy azt hiszi, soha sincs elege; a másik, ha oly keveset költ belőle, hogy mindig azt hiszi, hogy túlságosan sokat adott ki. Egy és ugyanaz a hitvány, pénzsóvár szenvedély az, ha valaki kapzsi módon felhalmozza vagy féltékeny fukarsággal őrzi a vagyont; mindakettő térdet hajt az osloba bálvány előtt, mindakettő rabszolgája az ércből vert bálványistennek.

A szegénység királyi, nagyszerű valami. Azt jelenti, hogy a lélek teljesen kiszabadult a vagyon szolgaságából s nem akar a pénzben más értéket elismerni, csak azt, hogy valamire használják. Ha valaki lerántja a szegénységet királyi magaslatáról és beleveri a kispolgáriás szá-

mítgalás szűk bilincseibe, ha valaki zsugori módrs olvasgatja garasait s nem engedi ki kezéből, tartogatja azokat, mint legkedvesebb gyermekeit — az ilyen megrágalmazza a szegénységet és káromolja a boldogságokat.

Nem szabad, hogy valami is lelkünkhöz tapadjon vagy kezünkhöz ragadjon. A takarékoságnak nincs értelme, ha nem azért van, hogy annál több alamizsnát adhassunk. Az igazi szegény a bálványok arcába pök, mint hajdan a vértanúk. Nem valami választékos és finom viselkedés az ilyen, de őszinte és tetszik Istennek, és üdvös tanítást juttat eszünkbe. Hányan vannak köztünk, akik megvető lenézéssel tekintenek a pogányok fából, rongyból s tollakból összetákolt félis-istenére, de nem tanúsítanak ugyanezt a fölényes megvetést az arannyal díszeskedő vagy nehéz ezüst bálványokkal szemben ?

Mi nagyon könnyen belekerülünk a régi ellenség hálójába. Ragaszkodunk a gazdagsághoz. Jobban szeretjük a gazdagságot a szolgálattal együtt, mint a nagy lelki szabadságot az egyszerű szegénységben. A szolgálattelkek gondolkozásmódja szivárog be lelkünkbe és fertőzi meg azt. Nem szeretjük kiüresíteni két kezünket, a nélkül, hogy pontosan ne leltároznók azt, amit ott hagytunk, az úton. Mindent, még érdemeinket és örök jutalmunkat is belevonjuk számítható önzésünkbe.

Minden nyomorúságom mellett vágyódom az igazi lelki szegények isteni szabadságára. Akár a szerzetben, akár a világban éljenek híveid, Uram, úgy kellene tekinteniök a pénzt, mint eszközt, melyhez nem ragaszkodunk. Nem szabadna megízlelniök a busás nyereségekből fakadó ostoba örömet. Add, hogy az én gazdagságom az legyen, hogy te az enyém vagy. És ne engedd, hogy a föld javai felhalmozódjanak körülöttem. Ami nagyot művellek a földön, azt a szegények művelték, és az emberiség lelk.

kincseit nem páncél-szekrényekben őrzik, hanem olyan lelkekben, melyek semmi anyagi jóhoz nem tapadnak, de mennyei kincsekkel vannak eltelve. Aranyom s ezüstöm nincs, de amim van, azt neked adom: Kelj föl és járj! Így beszélt apostolod Péter s így beszélnek papjaid, mikor nevedben feloldozzák a bűnöst és a mennyországot adják neki *ingyen*. Azokat a dolgokat, melyek egyedül becsülésre méltók, *ingyen* kapjuk. Az isteni kegyelmet ingyen kaplam: a kegyelem szó maga is azt jelenti, hogy ingyen kapjuk s Egyházad elítélte a pelagianusokat, akik ezt tagadták. Ingyen kaptam a bűnbocsánatot, a felvilágosító kegyelmet, az üdvös gondolatokat és törekvéseket, melyek meggyógyították gyöngé akaratomat. Ingyen fogom kapni a mennyországot, ingyen részesültem abban a jótéteményben, hogy sok jó baráttra akadtam, jó példát láttam, okos tanácsokat kaptam...

Elég gazdag vagyok. — Gazdagságom eláraszt. Kinek adjak én? Embertársaimnak, az elhunyt lelkeknek s azoknak, kik születni fognak, mindenkinek, Istennek is. Istennek adom dicséretemet, hálámat s azt, ami neki oly drága kincs: hogy két kezemet kiüresítettem. Csak üres kezeket szoríthatunk meg. Kérlek, Uram, hogy az én két kezem is üres legyen minden földi kincstől, hogy lelkem annál jobban beteljék veled!

XXIX.

Imperavit feбри.

Parancsolt a láznak.

Sohasem szeretted azt, ami zavart okoz lelkünkben. A lázas nyugtalankodás nincs a te kedved szerint. Ha valamely hajlékba belépsz, a béke szellemét viszed oda. A te mozdulataid nyugalmat hirdetnek.

Én pedig lázas izgalomban vergődöm. Még jó törekvéseim is telve vannak nyugtalankodással. Kapkodok jobbra-balra, mint a betegek lázas álmukban, és ha minden békés és nyugodt körülöttem, azt mondom, hogy ez már unalmas. Meggyógyulhatok-e lázas izgalmaimból?

Lásd, Uram, a hit oly ingateg néha a te tanítványaid szívében. Szinte azt szeretnők nekik tanácsolni, hogy kevesebbet törődjenek vele, oly rosszul nyulnak hozzá. Belekevernek hitükbe aggályokat és rémületeket. Meg akarnak mindent ítélni tekintet nélkül. Vagy elfogadnak mindent gondolkozás nélkül. Nem tudják, hogyan nyissák meg szemüket nyugodtan a világosság számára és nem sejtik, milyen természetfölötti összhangban segítheti egymást a jó akarat és az egyeneslelkű gondolkozás. Félnek az értelemtől, mintha az ellenségük volna és a tudománytól mintha tolakodó volna. Lelkük élete hasonlít a lázas betegekéhez, kiknek ha a legjobb eledelt adjuk, olyan mintha mérget adnánk. Lázas izgalomukban elvesztették az eleven és nyugodt hitéletből fakadó lelki egészséget s úgy látszik, hogy a hit bennük csak rohamok és krízisek alakjában működik vagy ébredzik. Pedig sokan vannak ilyenek híveid között.

Az ilyenek apostolkodása nem ismeri a mérsékletet. Ha ezt a szót hallják, méltatlankodnak s nem akarnak mást érteni rajta, csak gyáva engedékenységet vagy kételkedő restséget. Ő, ha engedted volna ezek már régóta kiszaggatták volna barázdáidból a konkolyt gyökerestül, de azzal együtt kitépték volna a jó gabonát is. Ezek a nyugtalankodók és heveskedők sokat ártottak művednek. Nem értenek hozzá, hogyan kell tapintatosan bánni a lelkek kényes ügyeivel. Nem akarják türelmesen megvárni a gondviselés szerű alkalmat. És ha te nem ítéltél el, nem kárhoztaltál valamit, ők óvatosságból — mint

mondják — előre is közbelépnek és erőszakosan lesújtanak.

Istenem, a láz emészti, lerontja lelki életemet. Te meggyógyíthatsz bajomból. Ha fülem cseng, rosszul halom szavadat, és ha lázas álmok képek zavarják látásomat, hogyan veszem észre jelenlétedet és honnan ismerjem föl üzenetedet? Életem kapkodásban telik. Sok a zökkenés, kevés a haladás. Az izgatottság szétszór, s nincs módom rá, hogy nyugodtan megedzzem lelkemet a váratlan dolgokkal szemben. Minden, még bánatom is lázas. Sietek, hogy belsőmet rendbe hozzam, a nélkül, hogy időt vennék nyugodt, alapos munkára, őszinte önvizsgálatra. Úgy vagyok, mint a munkások vagy írók, kik beleúntak a nagy rendetlenségbe, melyet asztalukon látnak és kinyitják a fiókot s beledobnak össze-vissza mindent. És ha asztalukat így lesöpörték, azt hiszik, hogy holmijuk jó rendben van.

Nem könnyű belenyugodni a hosszú várakozásba, melyet az igazi lelki nevelés munkája megkíván. Hogy valami gondolatot megváltoztassunk arra gyakran elég egy pillanat is, de hogy meggyőződéseket érleljünk s azt mint összefüggő, eleven erőt beleállítsuk életünkbe, ahhoz az állhatatos munka és a nyugodtság föltétlenül szükséges. Én pedig nem kedvelem azt, ami nem követi az én oktalan szeszélyeim csapongó útját, türelmetlenül dobbanatok lábammal, ha a dolgok lassan folynak, ha a te szent akaratod nyugodtabb ritmust diktál az események hullámzásának, mint én szeretném.

Gyógyítsd meg lázas izgatottságomat! Mert ez sokszor megzavarta imádságomat, sokszor idő előtt kimerítette nagylelkűségem készletét. A legelszántabb nagyra-törő elhatározásaim után, a helyett, hogy nyugodtan megindultam volna, elkezdtem oktalanul futni s az első

kis akadálynál ingadozlam és elestem s kész voltam ítéletemmel, hogy nyomorult, javíthatatlan, tehetetlen vagyok s minden jó törekvéssel neveltségessé teszem magamat.

Fogd meg a kezemet, Uram, mint azokét, kiket hajdan meggyógyítottál. Ha a te békétadó erős kezed megérint, remélem, hogy eltűnik a zavar lelkemből. Te nem szüntél meg orvosunk, egyetlen orvosunk lenni és ha kézen fogsz engem, veled együtt tehetek még valamit a te dicsőségedre. Ha szemem kitisztulna, ha nem homályosítaná el a rémület, a gyűlölet s az izgalom, akkor szüntelen látnálak. Űzd ki tehát lelkemből a rémképeket s fojtsd el a lidércfényeket.

Ha mindent a maga rendjében szemlélnék, nyugodtan biztosítanám számodra az egyetlen helyet lelkemben, mely téged megillet és soha sem veszítenélek el szem elől. Kell még lennie valahol lelkemben — mint a legendás régi kastélyok pincéjében — valami rejtett lelki kincsnek, nagylelkűségnek, odaadásnak, melyet eddig senki sem fedezett fel. Az én lázas kapkodásomban elhomályosul igazi értékem jelentősége s elfelejtem, mi lehetnék, ha kegyelmeddel nyugodt állhatatosságban együttműködném. Vezess engem, Uram. S ha megszűntem lázasan nyugtalankodni és rémüldözni, mutasd meg, mily kincsek vannak életemben s abban az isteni feladatban, melyet rám bízál s amely minden bajom, nyomorúságom még öregségem ellenére is az én életcélom marad; mert szent akaratod tűzte azt elém.

Nem vagyok egyedül, magam körül látok sokat, akiket szintén a láz gyötör, kik remegnek, nem állhatnak nyugton, kik szédülnek és verejték gyöngyözik homlokuikon. Légy orvosa mindezeknek! Légy orvosa az aggályoskodóknak, kiket a mi rosszmájúságunk sokszor oly

kegyellenül kigúnyol, pedig szegények sokat szenvednek, hogy nem élhetnek lelki békében. Légy orvos a csüggedőknek és tépelődőknek, kik folyton kínozzák magukat a miatt, amit elmulasztottak megtenni, és a hirtelenkedőknek, kik sohasem ízlelték meg a derült nyugalom boldogságát és a csendes béke örömét.

Bárcsak eltüntetnéd minden lázas izgalmunkat, hogy testi-lelki egészségben dicsőíthessünk téged szent Egyházadban! Bárcsak nyugodtan meglátnók magunk hibáit, hogy kiírtsuk azokat és békében viselnők el a más hibáit. Ha nem volna keserűség emlékezésünkben, s nem volna méreg nagyratörésünkben, sem rossz szenvedély szerete-tünkben, akkor megváltásod egészen beteljesednék rajtunk és olyanok lennénk, amilyenekké te akarsz tenni.

XXX.

Psalmi graduales.

A lépcsők zsoltárai.

Cselekedeteink csupa jelképek. Te a való élet képeivel szólsz hozzánk és sokszor a legszerényebb külső formába rejted tanításodat. Életemben sokszor mentem fel lépcsőn. És még eddig nem vettem észre, hogy ez az igénytelen cselekedet is evangéliumi jó hirt juttat eszembe s ha ezt jól megértem, kitárul a lelkem a régiek bölcsességének és tiszta, nagy világosságnak befogadására. Hiszen semmi más tennivalóm nincs a földön, mint hogy az égbe emelkedjem. A te látható életednek utolsó titka a mennybemenetel volt, s nekem minden velemszületett nehézkesség ellenére szintén meg kell valószínűítenem ezt a csodát és hozzád kell emelkednem a magasságba.

Az ilyen szerény lelki tanítást könnyen lenézem. A lépcső nagyon prózai, hétköznapi dolog. Érdeklődésemet

legföllebb akkor vonja magára, ha Szent Elek rejtőzik alája. Pedig a lépcső komoly és jószágos, mint egy öreg tanító. Egyházas és ünnepélyes szerepe is van, mikor a miséző pap megáll a lépcső előtt és annak lábánál mondja el a Confiteort... Nemde a templomlépcső felé siettek tanítványaid is a kilencedik órában, mikor megengedted Péternek, hogy meggyógyítsa az inaszakadást? Nem emlékeztet-e a lépcső a Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepére, midőn a Szent Szűz alázatosan közelgett a lépcső felé? Nem lépcsőn mentél-e fel lassan Pilátus elé? Lépcsőn ment Elizeus is, mikor a halott kis gyermeket életre keltette?... Vértanuidnak is lépcsőn kellett felmenniök a vesztőhelyre és a választott népszoltárokat énekelt a lépcsőkön, amint mi is *graduale*-t imádkozunk a szent lecke után. A te jelenléted mindent megszentelt, és reád való kegyeletes emlékezettel mehetünk fel még a lépcsőkön is.

A lépcsőn való járás nagyon jellemző gyalgó emberi voltunkra. Tele vagyunk jó, felfelé irányuló vágyakkal, de nehézkesek is vagyunk s nem jutunk feljebb, csak fáradságosan, lépésről lépésre. Sok teher van rajtunk, térdeink rogyadoznak, szívünk hevesen dobog, lélekzetünk kapkodó, és minden terhünk mellett, még magunkat is előre kell vinnünk és mindig magasabbra kell igyekeznünk. És sikerül a dolog. Fokról-fokra már nagy útat megtettünk. Zordon, sziklás úton kapaszkodtunk és mi, kis férgek, hangyák megmáztuk a hegyeket is. — Uram, vajjon lesz-e lelki erőnk, hogy feljussunk hozzád a Sínai magaslatára, hogy veled társalogjunk és téged lássunk színről-színre? Ha az óriási vállalkozásra gondolok, megremegek. Hogyan érjem el az elérhetetlent? De amit nem tehetünk meg egyszerre, megtehetjük apránként, ha a munkát megosztjuk. Csak hűségesen haladnom kell

napjaim lépcsőfokain hivatásom, kötelességem felé rád irányzott lélekkel! Mióta leszálltál hozzánk a magasból, utat nyitottál nekünk fölfelé a magasba, hogy hozzád emelkedjünk.

Zarándok lettél velünk együtt. Tudtad, hogy embernek lenni kemény feladat, le s fel kell járni és viselni kell a fáradságos terheket. Veled együtt akarok emelkedni s hozzád kiáltok *a mélységből*, gyöngeségem mélyéről. És minden lépéssel közelebb jutunk, hozzád. Hiszen az erénynek is vannak lépcsőfokai, mint az imának, az egyházi rendeknek, és az angyalok karának.

A lépcső türelemre és kitartásra oktat. Ha a lépcsőn nem megyünk fel egészen, hiába kezdtünk emelkedni. Aki megáll útközben, annak kárba veszett összes fáradsága. Az úton sétát is tehet az ember s nem megy el az út végéig, s ez természetes. De senki sem sétál a lépcsőn s nem állapodik meg útközben, hanem felmegy a felső fokra, ahol eléri az emeletet, mert csak így van értelme fáradságának. Minden lépés előre, jobban utasít a következő lépésre, és annál oktanabbul cselekszik valaki, minél később hagyja abba az emelkedést.

Visszatekintek életemre. Eltelt napjaim száma céлом felé emelte életemet. Gyermekeveimet úgy látom a meszszeiségben, mint mikor a magasból letekintünk a völgybe. Nem vagyok egy sínen előbbi életemmel. Megállhatok, sóhajtozhatom, de le nem szállhatok. Egész jövőm fölött van.

Istenem, csak egyet kérek most tőled, azt, hogy a halál meg ne lepjen feleútban fölfelé, hanem hogy napjaimat hűségesen betöltsem buzgó törekvéssel, mikorára előtted megjelenek, hogy életemről számot adjak. Hogy napjaimat betöltsem vagyis hogy minden lépcsőfokot megjárjak, minden emelkedést megtegyek, minden kötelességet

teljesítsek és életem elérkezzék arra a magaslatra, melyet Gondviselésed öröktől fogva nekem szánt megváltó ter- vedben. Nem akarom, hogy lelkem közepes magasságban maradjon. De főleg azt nem akarom, hogy idők multával a nélkül, hogy ügyet vetnék rá, valahogyan leszálljak.

Ha a mi igénytelen lépcsőinket járom tízszer, húsz- szor is naponta, igyekszem e jelkép szerint lendületet adni életemnek. Igyekszem egészen betölteni életemet és így igazán megdicsőítelek, mert minden velemszületett nehézkességem és gyarló tehetetlenségem ellenére is, lépésről-lépésre, fokról-fokra feljebb jutok a mennyország felé, neked szolgálva és tetszésedet keresve.

XXXI.

Unigenitus . . . , primogenitus.

Az egyszülött . . . , az elsőszülött.

A bölcsesség elsajátítása hosszú, türelmes és szöve- vényes munkával jár. Sok szép reményt elpazarlunk, sok csalódás ér bennünket, míg végre rászánjuk magunkat, hogy egyedül Istenbe helyezzük minden vágyunkat.

Talán még eddig nem értettük meg, hogy Isten egy- szülött fia az elsőszülött is a teremtet világ számára?

Tudós szónokok magyarázták nekem, hogy az összes keresztényekkel együtt én is Jézusé vagyok, hogy Krisztus az én Uram az örökség, a hódítás és a választás jogánál fogva, tehát az ő uralma fölöttem rendületlen, és részem- ről minden ellenállás lázadás és igazságtalanság. Ez igaz és tiszteletreméltó beszéd; a szentatyák is szóltak így Krisztus uralmáról. De áhítatom még sem találja magát egészen otthonosnak ebben a jogász-beszéd-módban; úgy vagyok, mint az utas, melynek csak füllében volna cipő,

ámbár külön cipő. Az a beszédmód is hézagos, kiegészítési kíván. Úgy látom, hogy a jogon kívül a természetre is kell hivatkozni. A jogot megelőzi a természet. Tehát természetemnél fogva Uram vagy. Nem tudom elgondolni, hogy a fölöttem való uralmat csak mint valami jogot ráruházták volna valamikor. Örökség, hódítás, válaszlás útján jogot szerezhetsz valaki és magának követelheti azt is, amit nem maga alkotott, ami eredeténél, természeténél fogva nem volna az övé. Már pedig te nemcsak az egyszerű, hanem az elsőszülött is vagy, és minden te érethet van teremtvé. Öröklől fogva az Atya gyönyörűségének tárgya voltál, mint testté lett Ige, és Megtestesülésed nem lehetett csak véletlen esemény az Isten akaratában. Megtestesülésed adja meg az értelmét mindennek, mint a cél megadja az eszközök értékét.

Érted vagyok. Ha nem léteztél volna, sohasem jöttem volna létre, a csillagok sem ragyognának az égbolton s a világosságot sem választották volna el a sötétségtől... Te vagy minden teremtmény létezésének értelme.

Nem kell jogcímek és levéltárak kutatásával bibelődnöm, hogy uralmadról megbizonyosodjam, mert egész lételemet neked köszönöm... Ha nem volnál egész életem értelme, ha embertársaim is nem volnának reád, mint szükséges végcélukra utalva, ha a rovarok, a madarak, a növények, a viharok nem lennének benned létezésük magyarázatát és értelmét, akkor rám és a világra nézve lehetnél valami kiváló idegen, magasztos személyiség, akit tisztelettel és becsüléssel fogadunk, de nem volnál az, aki felé életünk, létünk elemi erővel hajt, mint céljához és tökéletességéhez.

Ami az utolsó, annak az elsőnek kell lennie. Nem állapodhatom meg másban, csak a tökéletességben; a tökéletesség pedig megvalósítása annak az első gondolatnak

mely létezésemnek célja volt. A cél, a vég ott van tehát a kezdetnél, láthatatlan, de tevékeny. . . Én sem utólagosan lettem a te birtokod, hanem érted kezdtem létezni. Tudom, hogy létemnek egy főtörvénye van: az, hogy tied legyek, oly mélységes, oly teljes értelemben, ahogyan csak lehetséges, hiszen csak általad vagyok az, ami vagyok. A szavak a mondatért vannak, s attól kapják teljes értelmüket. A kövek az épületért vannak, melyet alkotniok kell. — Uram, te sem kerültél bele a világba, csak úgy utólagosan, hozzáadásképen vagy mint az első műnek valami javítása. Hanem minden rád irányult már az első isteni terv folytán, és a dolgok rendjében tied az elsőség. A hittudósokra hagyom a dicséretes feladatot, hogy megmagyarázzák, hogy ezek az igazságok nem kibővítik az egyetlen és szükséges megváltói szerepedet. Én pedig alázatosan leborulok és a régi himnusz éneklek:

O Sanctorum Sancte mirabilis,
Toti mundo desiderabilis,
Homo potens et Deus humilis
Non est tibi nec erit similis
Deus meus.

Te, ki csodálatosan szent vagy az összes szentek között, kít az egész mindenség egy szívvel kíván, ki megvalósítod a mindenhatóságot az emberben és az alázatosságot az Istenben, nincs, nem is lesz soha senki hasonló hozzád, én Istenem!

Hozzád igyekszem, mint lelkem egyensúlyához, mint örök életemhez. Kezedben tartod léteimet, te vagy boldogságom, mert te vagy tökéletességem. Közted és köztem nem csupán jogi kapcsolat van, hanem létem mélységéből egész mivoltom feléd ösztönöz, téged követel, mert nem létezhetem nélküled s nem érthetem meg önmagam, ha nem kapcsolódom beléd, végtelen Istenem.

Hosszú ideig kerestelek bekötött szemmel; oktalan szeszélyeim nem engedtek látnom téged; belekapaszkodtam útközben ebbe is, abba is, amit elérhettem. Sok kárt tettem magamban életem során és másokat is megsértettem, beteülködtem jogaikba, áthágtam törvényeiket s neki mentem a korlátoknak. Bárcsak a te szolgálatodnak szenteltem volna azt a sok erőfeszítést, amibe vakoskodó kóborlásom került. Bárcsak jobban megértettem volna, hogy te vagy az én egyetlen értékem és hogy érted vagyok, mint a katona a győzelemért, akkor nem volnék oly közepszerű lélek és nem volnék oly méltatlan, hogy tanubizonytságot tegyek rólad. Pedig arra születtem, hogy tanud, apostolod legyek.

XXXII.

Qui diligunt adventum eius.

Kik szeretik az ő eljöveteletét.

Istenemnek nevezlek. Ez a birtokos-értelmű kifejezés-mód talán nagyratörő és különös hangzású, de ha megfontolom a dolgot, más ötlök szemembe. Nem az ember tolakodó nagyratörését látom, hanem a te leereszkedéset, Istenem. Látom a magasságot, hova magamtól sohasem juthatnék, és látom, honnan jöttél le hozzám. Fényes út vezet le tőled hozzám és leereszkedésed nyomán ösvény támad, melyen az én imádságom is feljut hozzád biztosabban, mint minden hírszolgálat és levéljárat földi utainkon. Sohasem szakad meg a közlekedés Megváltóm és megváltottja között. Ő eljött és ő visszajön.

Hol vannak azok, akik szeretik Krisztus titokzatos eljöveteletét? Ő úgy lép be gyakran életünkbe, mint az eke a földbe. A mi vágyunk röge pedig kemény és ellenálló. Nem szeretjük, ha széltörnek, porrá zúznak minket

a Gondviselés útjai. Elég, ha valami kínos és fáradságos, és már is vonakodunk abban Isten tevékenységét felismerni. Pedig az Úr azt mondta a mennyei Alyáról, hogy az szőlőműves, földműves. — Lehet, hogy mi is gyakran álltunk a szántóföldek mentén és szívesen néztük a szép, mély barázdákat. Miért vagyunk egyszerre oly bizalmatlankodók, ha az Örökkévaló nagy művében minket használnak barázdául? Miért lázongunk, ha kedve szerint megforgat bennünket, ha szent akarata mélyen szánt lelkünkben s egy csapással napfényre veti nyomorult vágyainkat?

Hogy az ő titokzatos eljöveteleit szeressük, sokszor hősi bátorság kell bozzá. Felhőtlen, derült hitre, rendületlen hűségre van szükségük azoknak, akik várják a döntő pillanatot, mint az erdő szálái, mikor jönnek a favágók vagy mint a gabonaföldek, mikor jönnek a kaszások. Derült hitre, rendületlen hűségre van szükségük azoknak, akiket valami megrendít és megfoszt kincsüktől vagy kitép természetes, megszokott helyzetükből, akiket csapások sújtanak, megpróbáltatások környékeznek. Ilyenkor arra kell gondolniok, hogy Krisztus jött el hirtelen, ő közeledett feléjük, mint az *éjtszakai tolvaj*, s most dől el hűségük próbája.

Kész vagyok önként odaadni sok mindent. De nem szeretem, ha megkérdezésem nélkül vesznek el tőlem valamit. Pedig Isten ezt teszi napról-napra. Azon veszem észre magamat, hogy tudtomon kívül is megfosztott ettől vagy attól, s azután azt kívánja, hogy nyugodjak bele isteni fosztogatásába. Terveimet szépen kidolgoztam s ime előre nem látott apróság miatt dugába dőltek. Vállalkozásom, munkám szépen megegyezett vágyaimmal, s egyszerre hirtelen minden felborult... Voltak dolgok, amelyeket alig mertem Istenem elé tenni, féltettem azokat tekintetétől: az én kis örömeimet, békés kedvteléseimet

— s ime eljött és elsöpörte azokat egytől-egyig. Még arra sem volt időm, hogy valami ellenvetést dadogjak. Ha eljön, most már ismerem szándékát. Nincs más út, Uram, minthogy mindent odadjak! Estéimet az egyleti életnek, nappalomat a munkának, szabad óráimat a szegényeknek, éjszakámat az imádságnak, szünidőmet a szeretetszolgálatnak... Fogadj és végy el mindent!

Hol vannak azok, akik szeretik eljövetelét? Vagy akik szeretik, ha közeleg az ő eljövetelének órája a lelkek számára, kik őt még nem ismerik. Hol vannak, akik szívesen előkészítik eljövelele számára a pogány világrészeket. A hitterjesztésnek főgondunknak kellene lennie. Úgy illik Krisztus híveihez, hogy ez legyen legkedvesebb vágyuk és legtisztább örömük forrása. Hányan vannak közülünk, kiket ez a gond néha nem enged aludni? Ha valami hírt várunk vagy jóbarát jövetelét, nem tudunk elaludni. Alkonyodik és leszáll az éjszaka is, de a virrasztó mécses ott van és várakozunk. Vannak-e sokan közülünk, akik ily figyelmes szeretettel várják a csendben a Megváltót, hogy leszálljon földi ösvényeinken juhait felé?

Mi elég kényelmesen berendezkedtünk az életben, s az Úr eljövetelét nem érezzük sürgető szükségnek. A várakozás nem aggaszt minket. A „siralom völgyét“ is igyekeztünk olyan mosolygóvá tenni, ahogyan csak lehetséges, és igazán nem tehetünk róla, ha mégis van szenvedés a földön. Ha azt mondanák nekünk, hogy a jövő mennyország helyett szabad itt maradnunk a földön, építhetünk itt hajlékot — azt hiszem, sokan ráállnának erre és szívesen megpróbálnák, legfeljebb csak azt sajnálnák, hogy nem hozhatják le ráadásul még a mennyországot is.

Krisztus eljövelele csak a tiszta lelkek számára örömhír... Minden hazugság és önámítás eltávolít Krisztustól s nem engedi, hogy lelkesedéssel várjuk jövetelét és

örvendjünk, ha azt hozzák hírül, hogy hamarosan találkozunk vele.

Ősatyáink úgy vártak téged, Uram, mint a hajnal-pirkadást. És te eljössz az idők végén, a te órádban, mikor elhatározod és amikor minden kész lesz az utolsó ítéletre. Mit kell még kérnem tőled, mivel biztosítam örök sorso-mat? Bocsánatot kell adnod nekem, ezt kérem. Térden-állva maradok, míg meg nem kapom a kegyelmet, mint a felszentelésnél is ott kell maradniok az ifjú papoknak, míg csak meg nem kapták a püspök áldását. — És te megadod nekem a bocsánatot és az állhatatosság kiváló nagy kegyelmét, melyet mint drága gyöngyöt őrzöl a halál erőszakossága ellen s amellyel a te választottaidat átse-gíted az örök hazába. Remélem és várom ezt a kegyelmet is. De készülnöm is kell rá és folyton a tevékeny boldog várakozásban kell élnem.

Istenem, kérlek, hogy végleges eljöveteledre való tekin-tettel, irtsd ki a bűnt lelkemből, hogy műved annál jobban megvalósuljon bennem! Törj le minden akadályt, győzz e minden nehézséget, mely gátolja előnyomulásodat és jöjj a te órádban, mint régvárt Mesterem és Uram!

XXXIII.

Requiem aeternam.

Örök nyugalmat.

Ez a végleges kívánság, az utolsó szó, melyet az Egyház irgalmadhoz intéz az elhunytak érdekében. És minthogy egyszer minden élő meghal, ez az a cél, melyre életünk irányul, ha az örök boldogság jut nekünk osztályrészül. Ha e fölött elmélkedem, jó úton járok.

Úgy tekintem ezt a *Requiem*-et, mint a hajós azt a szűk átjárót, mely a révbe vezet, melyről a hányatott

hajóból a biztos kikötőbe lépünk. Ezen a *Requiem*-en át jut be a lélek a mennyországba. Megvizsgálom magamat, vajjon átjuthatok-e én is rajta, nem tart-e majd vissza a szűk átjárónál a sok felesleges vágy, mellyel nehéz, nagy terheket, podgyászokat halmozok magamra, vajjon összhangban lesz-e ezzel a komoly isteni *Requiem*-mel az én önszeretetem zűrzavaros, kapkodó szeszélye, mellyel mindenféle hiúsághoz, földi lim-lomhoz ragaszkodik?

A *Requiem* örök nyugalmat, végleges békét jelent! Az Anyaszentegyház minden más magyarázat ellenére, megnyugtató fogalmazást adott a tisztítóhelyről. A szent mise kánonjában úgy beszél a tisztítóhelyen levőkről, mint a *Krisztusban nyugvókról*, kik a *béke álmát* alusszák... Igen, Uram, a te híveid annál inkább élvezik a békét, minél közelebb jutnak hozzád. A küzdő lelkek nyugalma, kik benned bíznak, neked adják át magukat és szent akaratoknak hódolnak — az ő nyugalma a mennyország kezdete. A szenvedő lelkek nyugalma még mélyebb. Semmi izgatottság, sem nyugtalanság nem bántja őket, nem támad bennük lázadó érzés, sem a tieddel ellenkező vágy vagy vétkes ellenállás. Minden akaratuk teljesen egyezik szent törvényeddel. E lelkek már ismerik a békét, mely minden gondolatot felülmúl és átadják magukat kezedbe, hogy megtisztuljanak és a tisztulásba belenyugodnak, mint a szeretetbe szoktunk belenyugodni vagy amint az igazságnak átadjuk magunkat. Az ő szenvedésük titokzatos, lélekbeható és békés; nem zökkenti ki őket nyugalmaukból, nem tölti el lelküket izgalommal, nehezteléssel vagy csüggedéssel. Az ő szenvedésük inkább várakozás, mint változás lelkükben, mert derült nyugalmaikat nem zavarja meg.

A mennyország még teljesebb és tökéletesebb nyu-

galom — örök nyugalom. De vajjon az én tökéletességem abban áll-e, hogy nem dolgozom többé? Vajjon életem célja a tétlenség? Hogyan boldogíthat engem a semmittevés? Félek, hogy nem értem a tiszteletreméltó *Requiem* magasztos értelmét, attól tartok, hogy csekély belátásom miatt nem becsülöm adományodat.

Igaz, hogy a munka fárasztja és emésztí életünket, de tudod, Uram, hogy egyedül az formál bennünket. Mindig lecsúsztunk hivatásunk magaslatáról, valahányszor ellanyhult buzgóságunk a jótékony erőfeszítésben, mely összetartja és fölntartja lelki erőnket... Igaz, hogy a mindennapi munka néha súlyosan nehezedett vállamra és vánszorogtam a nehéz teher alatt, mint a hajósok, mikor a nehéz kötelekkel vállukon partra vonszolják a bárkákat. De ha nem lett volna kemény munkám, nagyon elkorcsosodtam volna. A vitéz harcosokat nem a lusta Capuában keresik. Vajjon, ha munka nem volna, lehetne-e a nyugalom igazán jóleső? Nagyon sokat köszönhetek a rideg munkának. Ha eltűnnék életemből az az idő, amelyik nagy küzködést jelent, majdnem minden érdemem el volna söpörve, és bizonyára legbecsesebb emlékeimet veszíteném el.

De bírni mégis jobb, mint vágyakozni. Jobb veled lenni, mint feléd igyekezni. Jobb téged megismerni, mint csupán sejteni. Bizonyára erre gondoltál, mikor Egyházadnak a gyászos dallamba öntött édes *Requiem*-et sugalmaztad.

A benned való nyugalom nem hasonló a mi szegényes, gyöngé pihenésünkhöz. A mi nyugalomunk tele van romlással, szennyel és halállal, mert talán sohasem a teljesség nyugalma, hanem csak félbeszakítás. A telt és az üres edény a nyugalom két formáját, két végétét jelenti. Mi pedig a földön mindig a kiüresedés felé hajlunk,

ha pihenünk; inkább az apályhoz, mint a dagályhoz hasonlítunk. És csak azáltal igyekszünk magunkat újabb munkára alkalmassá tenni, hogy abbahagyjuk erőfeszítésünket s nem dolgozunk.

A te nyugalmad, Istenem, a teljesség. Ki merné semmittevésnek mondani a te teremtő nyugalmadat, mely szüntelen tevékeny, ki merné káromolni az isteni működést, melyből szüntelen létét meríti? A teremtés világa, melyben élek, a te *nyugalmad* műve és örökkévalóságom is az lesz, midőn annyira tied leszek, hogy egészen veled leszek eltelve és a veled való egyesülésben egész művedet szeretem és annak teremtetlen forrását a Szentháromságot. Ebben a megismerésben és szeretetben lesz egész örökkévalóságom legtökéletesebb tevékenysége.

A te nyugalmad csupa összhang, Az én földi nyugalmam mindig hézagos. Én nem foglalhatok mindent össze. De általad a legkülönbébb dolgok is tökéletes összhangra tatálnak. Neked nem hiányzik vagy nem fölösleges semmi, hogy a dolgok örök rendjét megteremtsed.

Ami végleges, az rád emlékeztet. Add, hogy benned végződjék minden törekvésem. Nem kértem, nem kérhettem tőled, hogy létezzem. Semmiségem nem tiltakozott ellene, hogy létet adj nekem. Nem én kértem a keresztséget sem. Mikor lelkiismeretem fölébredt, láttam, hogy már birtokodba vetted életemet és a te jegyeddal jelöltél meg. Semmi sem vagyok, hacsak nem általad, és az én értékem az, hogy hozzád juthatok. Te életem kezdete óta vonzol örök szeretetedhez. Fejezd be művedet, törd le minden ellenállásomat!

Mikor Mózes a kis gyékénykosárban ott úszott Nilus hullámain, egyedül te tudtad, hogy ez a gyermek egyszer vezetője lesz népének s veled beszélni fog a hegyen és a te ölelésedben fog meghalni. — Minden nyomorúságom

ellenére nekem is hinnem kell, hogy isteni hivatást adtál életembe. Nem akarod, hogy kicsinyesen gondolkozzam magam felől, hanem azt kívánod, hogy reménykedve szüntelen ismétljem, hogy végtelen irgalmadtól várom a mennyországot. Nem vagyok olyan, mint a kis gyermek a gyékénykosárban, nincs meg már az a lelki üdeségem, életem jó része belesíklott a múltba. Uram, napjaim egymásután hullanak le, mint a gyümölcs, ha ősszel erős szél rázza a fákat.

Vezess engem a te utaidon, a te nyugalmad felé. Add meg nekem a mindentől megvált és benned bízó lélek nyugalját. Ha neked úgy tetszik, vezess át a tisztuló lelkek útján, kik haláluk után várakozva készülnek, hogy örökké bírjanak téged. Végül kérek, hogy amint végtelen jóságod minden jóval elhalmozott, úgy hallgasd meg számomra az Anyaszentegyház nagy kérését s az összes keresztényekét és vigasztaló Szentlelkedét, hallgasd meg, hogy beteljesüljön rajtam és a tieiden a nagy *Requiem*, az örök *nyugalom* — az örök *világossággal* együtt, mely te magad leszel, és a *béke*, mellyel eltöltesz minket. Ez az, amit térdénállva kérek.

TARTALOM.

	Lapszám
BEVEZETŐ	3
I. Szinig	7
II. Az építők	10
III. Boldogok, akik sírnak	14
IV. Boldogok a szegények	18
V. És betelnek	21
VI. Az a tanítvány nem hal meg	25
VII. A hitellennél alábbvaló	29
VIII. A szívek világossága	33
IX. Vala pedig éjtszaka	36
X. Aki hátranéz	40
XI. Nem tudom, Isten tudja	43
XII. Ha üldözés támad	47
XIII. Konkolyt vetett	51
XIV. A világ életéért	55
XV. Midőn a fügefafa alatt voltál	59
XVI. Hogy a jót megkedveljük	63
XVII. Mikor visszatérek	67
XVIII. Nem tudván, mit mond	71
XIX. Két fillér	75
XX. Fölemelvén szemét	78
XXI. Elhagyván hálóikat	82
XXII. Velem vannak	86
XXIII. Én vagyok az út	90
XXIV. Ítélet van a világ fölött	93
XXV. És igen jók valának	97
XXVI. A véka alá	100

	Lapszám
XXVII. A kétévesektől lefelé	104
XXVIII. A vadászok lőréből	108
XXIX. Parancsolt a láznak	111
XXX. A lépcsők zsoltárai	115
XXXI. Az egyszülött . . . az elsőszülött	118
XXXII. Kik szeretik az ő eljövetelet	121
XXXIII. Örök nyugodalmat	124

Apostol nyomda
Horánszky-u. 20.
